

TÜRK ÜNİVERSİTELİ KADINLAR DERNEĞİ
ANTALYA ŞUBESİ

“ÇOCUK GELİN AYIBINA HAYIR” SEMPOZYUM BİLDİRİ KİTABI

Editör: Prof. Dr. Fulya Sarvan

© Türk Üniversiteli Kadınlar Derneği Antalya Şubesi

ÇOCUK GELİN AYIBINA HAYIR SEMPOZYUM BİLDİRİLERİ

2. Baskı

Editör: Prof. Dr. Fulya Sarvan

TÜRK ÜNİVERSİTELİ KADINLAR DERNEĞİ
ANTALYA ŞUBESİ

ARALIK 2016, ANTALYA

İsteme Adresi:

Türk Üniversiteli Kadınlar Derneği Antalya Şubesi

Memur Evleri, Anafartalar Cad., No: 1/13

Muratpaşa, ANTALYA

0090 242 3350105

www.tukdantalya.com

tukd07@ttmail.com

Kataloglama Bilgisi:

“Çocuk gelin ayıbına hayır” Sempozyum Bildiri Kitabı 2. Baskı / ed. Fulya Sarvan,

Türk Üniversiteli Kadınlar Derneği Antalya Şubesi, 2016 (1. Baskı 2015)

xiv+96 s: 23 cm (Türk Üniversiteli Kadınlar Derneği Antalya Şubesi Yayın No: 2)

1- Çocuk evlilikleri 2- Erken yaşta evlilikler 3- Çocuk hakları

Annemin Anısına

Bütün anneler, annelerin en güzeli,
Sen, en güzellerin güzeli.
Onüçünde evlendin,
Onbeşinde beni doğurdun,
Yirmialtı yaşındaydın,
Yaşamadan öldün.

Sevgi taşan bu yüreği sana borçluyum.
Bir resmin bile yok bende,
Fotoğraf çektirmek günahı.
Ne sinema seyrettin, ne tiyatro.
Elektrik, havagazı, su, soba,
Ve karyola bile yoktu evinde.
Denize giremedin,
Okuma yazma bilmedin.
Güzel gözlerin,

Kara peçenin arkasından baktı dünyaya.
Yirmialtı yaşındayken
Yaşamadan öldün...

Anneler artık yaşamadan ölmeyecek...
Böyle gelmiş,
Ama böyle gitmeyecek!

Aziz Nesin

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ

Prof. Dr. Gaye Erbatur
TÜKD Genel Başkanı

BAŞKANIN SÖZÜ

Av. Ümit Uysal
Muratpaşa Belediye Başkanı

ÖNSÖZ

Ayla Yüksel
TÜKD Yönetim Kurulu Başkanı

“ÇOCUK GELİN AYIBINA HAYIR”

Sempozyum Programı 9 Mayıs 2014

ÇOCUK GELİN AYIBI ÜZERİNE SOSYOLOJİK BİR DEĞERLENDİRME

Prof. Dr. Nurşen Adak
Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Sosyoloji Bölümü

ÇOCUK EVLİLİKLERİNİN ÇOCUK RUH SAĞLIĞI AÇISINDAN SAKINCALARI

Doç. Dr. Esin Özatalay
Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi
Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı Anabilim Dalı

ÇOCUK EVLİLİKLERİNİN ÜREME SAĞLIĞI AÇISINDAN SAKINCALARI

Prof. Dr. Münire Erman Akar
Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi
Kadın Hastalıkları ve Doğum Anabilim Dalı

VAROLUŞSAL AÇIDAN ÇOCUK GELİN OLMAK

Doç. Dr. Özen Kulakaç
Akdeniz Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi
Doğum ve Kadın Hastalıkları Anabilim Dalı

EĞİTİM HAKLARI VE ÇOCUK GELİNLER

Yrd. Doç. Dr. Hale Koçer
Akdeniz Üniversitesi
Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü
Okul Öncesi Eğitim Anabilim Dalı

ÇOCUK EVLİLİKLERİNİN İSLAMIN İNSANA BAKIŞI AÇISINDAN YORUMLANMASI

Ayşe Sucu
İlahiyatçı/ Sözcü Gazetesi yazarı

ÇOCUK GELİNİN EKONOMİK KADERİ: YOKSULLUK

Prof. Dr. Fulya Sarvan
Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
İşletme Bölümü

HUKUKİ AÇIDAN ÇOCUK GELİNLER SORUNU

Av. Nazan Moroğlu
İstanbul Kadın Kuruluşları Birliği Koordinatörü ve
Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Görevlisi

SOSYAL HİZMETLER AÇISINDAN ÇOCUK GELİN SORUNU

Güngör Çabuk
Sosyal Hizmet Uzmanı,
Aile Danışmanları Derneği Başkanı

ÇOCUK GELİN HİKAYELERİ

TÜKD Antalya Şubesi Burslu Öğrencileri

SUNUŞ

Türk Üniversiteli Kadınlar Derneği Antalya Şubemizin ülkemizin kanayan bir yarasına parmak basarak 9 Mayıs 2014 tarihinde düzenlediği “Çocuk Gelin Ayıbına Hayır” Sempozyumunun Bildirilerini toplayan bu kitabın Muratpaşa Belediyesi tarafından gerçekleştirilen 2. Basımına sunuş yazmaktan onur duyuyorum. Kitabın yeni basımının Belediye'nin Antalya Kuaförler ve Manüküristler Derneği ile birlikte başlattığı Mor Makas Projesinde kaynak kitap olarak kullanılacak olmasını da ayrıca çok yararlı bulduğumu ifade etmeliyim. Bu kitapta her biri konusunda uzman dokuz konuşmacının meselenin farklı yönlerini ele alan bildirilerinin metinleri yer almaktadır. Sosyal ve kültürel temelleri çok derinlerde yatan ve tek boyutlu politikalarla çözümlenmesi mümkün olmayan bu soruna sosyolojik, felsefi, tıbbi, psikolojik, eğitsel, dini, ekonomik, hukuki ve sosyal hizmet boyutlarıyla ele alınması çok yerinde bir seçim olmuştur. Çocuk evlilikleriyle mücadele edebilmek için bu meselenin kökenlerini, nedenlerini ve sonuçları çok iyi anlamaya ihtiyaç vardır. Bu bildiri kitabı çocuk gelin ayıbının çok yönlü etkenlerini bir arada ele alan az sayıda Türkçe eserden biri olduğu için çok önemli bir ihtiyacı giderecektir.

Türk Üniversiteli Kadınlar Derneği kadınları ilgilendiren tüm sosyal meselelerle ilgili aktif rol alan, kadının toplumsal konumunu güçlendirme mücadelesi veren bir sivil toplum kuruluşu olarak, kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmeleri ile mücadeleyi öncelikli amaçlarından biri olarak benimsemektedir. Bu amaç doğrultusunda şubelerimizin toplumun değişik kesimlerine yönelik farkındalık eğitimleri, paneller, sempozyumlar düzenlemeleri, eğitici materyal hazırlamaları, eğitim ve medeni hukukla ilgili yasal düzenlemeler konusunda baskı grubu oluşturmaları büyük memnuniyetle desteklediğimiz faaliyetler olmaktadır. Antalya Şubemizin bu konuda kapsamlı bir etkinlik düzenlemiş olması ve bu etkinlikte sunulan değerli bildirilerin yayılımını sağlamak için bu Bildiri Kitabını 2. Kez yayıma hazırlamış olmaları derneğimizin amaçları açısından son derece önemlidir.

Bu kitapta toplanan bilgilerin “çocuk gelin ayıbı” ile mücadele eden tüm toplumsal kesimlere esin vermesi ve destek olması dileğiyle, bu yayının ortaya çıkmasını mümkün kılan Antalya Şubemizin Başkanı Sayın Ayla Yüksel'in şahsında tüm şube yöneticilerimizi, bildirilerin sahibi çok değerli yazarları ve kitabı yayına hazırlayan Sayın Prof. Dr. Fulya Sarvan'ı ve 2. Basımı gerçekleştiren Muratpaşa Belediye'mizin çok değerli yöneticilerini en derin şükranlarımla kutluyor, ülkemizin “çocuk gelin ayıbı”ndan bir an önce kurtulmasını umut ediyorum.

Prof. Dr. Nevin Gaye ERBATUR
TÜKD Genel Başkanı

BAŞKANIN SÖZÜ

Kadına yönelik şiddet, tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de en yaygın ve her gün yaşanan insan hakları ihlallerinin başında geliyor. Bu şiddetin kaynağında yer alan erkek egemen sistem, bir yandan evde, sokakta, iş yerinde ve yaşamın her alanında kadınlara fiziksel, ekonomik, psikolojik ve cinsel şiddet uygulamaya devam ederken diğer yandan da kadınlar ve erkekler arası eşitsizlikleri pekiştiriyor.

Bununla birlikte erken yaşta yapılan evlilikler de şiddetin bir türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Bedensel, ruhsal ve duygusal çöküşlere neden olan erken yaşta yapılan evliliklerin önüne geçilmesi ve toplumsal bilinç kazandırılması amacı ile çalışmalar yürütülmektedir.

Başta şiddete maruz kalan kadınlar olmak üzere bize başvuran tüm kadınlara, kadın hakları ve kadına yönelik şiddet konularında ücretsiz danışmanlık hizmeti vermek, sahip oldukları haklarla ilgili bilgilendirmek ve sosyal hizmetler, psikoloji, çocuk gelişimi ve sağlık alanlarında destek almak amacıyla çalışmalar yürütüyoruz.

Toplumsal cinsiyet eşitliğinin uygulanması, kadın haklarının güçlendirilmesi ve kadına yönelik şiddetin, erken yaşta yapılan evliliklerin son bulması için, Muratpaşa Belediyesi olarak ne gerekiyorsa yapmaya hazırız.

Amacımız cinsiyet temelli eşitsizliklerin, kadına yönelik şiddetin azaltılmasına katkı sunmak ve kadının yanında durarak kadın haklarının var olduğu Muratpaşa yaratmak.

Av. Ümit UYSAL
Muratpaşa Belediye Başkanı

ÖNSÖZ

Türkiye’de “çocuk gelin ve çocuk anneler” konusu toplumsal bir sorun olarak hızla büyümeye devam ediyor. Kız çocuklarının kendilerini koruyamayacak yaşta evlenmesi, onun insan hakları ve eğitim haklarının engellenmesi anlamında önemli bir vurgudur, aynı zamanda ülke kalkınmasına ve demokratikleşmeye büyük bir settir.

Erken evlilik, erken doğumlar kız çocuklarının yaşam standartlarını olumsuz etkilemektedir. Medeni Kanuna göre evlilik yaşı olan 17 yi bitirme koşulu vardır. En önemlisi de Türk ceza kanununa göre resmi nikah yapılmadan evlendirmelerde suçtur.

Son yıllarda kız çocuklarına yapılan toplumsal baskılar, başlık parası, işsizlik, ekonomik ve sosyal sorunlar evlilik yaşı ve doğum yaşını aşağıya çekmiştir. Bu durum kız çocuklarının eğitim,sosyal,ekonomik statülerinin gelişimini engellemektedir. Bu nedenle ayırım gözetmeden bütün kız çocuklarının eğitim-öğretim, beslenme, fiziksel ve zihinsel gelişimi, sağlık hizmetleri v.b gibi konulara ilişkin bilgilere eşit ulaşılabilirliğin sağlanması ve engellerin ortadan kaldırılması gerekir.

“Çocuk gelinler” sorununu görmezden gelmek Medeni kanun, ceza kanunu ve uluslararası sözleşmelerden doğan taahütlerin ve kız çocuklarının insan haklarının ihlali demektir. Bu nedenle hükümetler kız çocukları ile ilgili konuları ele alırken toplumsal cinsiyete bakış açısını bütün politika ve programlarına ana görüş olarak yerleştirmek ve bu konuda görünür bir yaptırım izlemek zorundadır.

T.Ü.K.D Antalya Şubesi olarak “Çocuk gelinler” sorununun elbirliği ve kararlılıkla çözümü için, mutsuz ve umutsuz olmadan, kadının güçlenmesi noktasından yola çıkarak “Çocu gelinler” senaryosunda onları korumak, eğitmek, yol göstermek adına, bu sosyal sorunun çözümüne “Eğitim” ağırlıklı çalışmaları hayata geçirmek için yola çıktık. “Çocuk Gelin” sorununa önemle değinen ve çarpıcı mücadeleleriyle bizimle olan Muratpaşa Belediyesi ile kitaba daha anlam katarak “Çocuk Gelin Hikayeler”ini ilave ederek bu halkaya önemli katkılar koyduk.

Kitabın ilk basımında editörlüğünü yapan ve kitabı kendi imkanları ile bastıran üyemiz Prof. Dr. Fulya Sarvan’a, kitabın ikinci baskısını yayın hayatına kazandıracak olan Muratpaşa Belediyesi Başkanı Sayın Ümit Uysal’a, çalışkan ekibine ve emeği geçen herkese TÜKD Antalya Şubesi adına teşekkür ederim.

Bu yolda bizimle olan ve emeği geçen bütün arkadaşlarıma, Akdeniz Üniversitesinin ilgili birimlerinden tebliğ sunan değerli Akademisyenlerimize, T.Ü.K.D Antalya Şubesi Yönetim Kurulu ve üyeleri adına teşekkür ederim.

Ayla YÜKSEL
TÜKD Antalya Şube Başkanı

“Evlenme sözleşmesi,
ancak evleneceklerin
özgür ve tam
iradesiyle yapılır”

10 Aralık 1948 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda kabul edilen
İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 16. Maddesi

“ÇOCUK GELİN AYIBINA HAYIR” SEMPOZYUM PROGRAMI 9 MAYIS 2014

9:00 - 9.30	<i>Kayıt</i>	
9:30 - 10:00	<i>Açılış Konuşmaları</i>	TÜKD Antalya Şubesi Başkanı Ayla Yüksel
10:00 -12:30	<i>Birinci oturum</i>	Oturum Başkanı: Av. Nazan Moroğlu İstanbul Kadın Kuruluşları Birliği Koordinatörü ve Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Görevlisi
	<i>Çocuk gelin ayıbı üzerine sosyolojikbir değerlendirme</i>	Prof. Dr. Nurşen Adak Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü
	<i>Çocuk evliliklerinin çocuk ruh sağlığı açısından sakıncaları</i>	Doç. Dr. Esin Özatalay Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı Anabilim Dalı
	<i>Çocuk evliliklerinin üreme sağlığı açısından sakıncaları</i>	Prof. Dr. Münire Erman Akar Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi Kadın Hastalıkları ve Doğum Anabilim Dalı
	<i>Varoluşsal açıdan çocuk gelin olmak</i>	Doç. Dr. Özen Kulakaç Akdeniz Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, Doğum ve Kadın Hastalıkları Anabilim Dalı
	<i>Eğitim hakları ve çocuk gelinler</i>	Yrd. Doç.Dr. Hale Koçer Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Okul Öncesi Eğitim Anabilim Dalı
12.30-13:30	<i>Öğle arası</i>	
13:30-15:30	<i>İkinci oturum</i>	Oturum Başkanı: Prof. Dr. Fulya Sarvan Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü
	<i>Çocuk evliliklerinin İslamın insana bakışı açısından yorumlanması</i>	Ayşe Sucu İlahiyatçı/ Sözcü Gazetesi yazarı
	<i>Çocuk gelinin ekonomik kaderi: Yoksulluk</i>	Prof. Dr. Fulya Sarvan Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü
	<i>Hukuki açıdan çocuk gelinler sorunu</i>	Av. Nazan Moroğlu İstanbul Kadın Kuruluşları Birliği Koordinatörü ve Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Görevlisi
	<i>Sosyal hizmetler açısından çocuk gelin sorunu</i>	Güngör Çabuk Sosyal Hizmet Uzmanı Aile Danışmanları Derneği Başkan
15:30-16:00	<i>SORU CEVAP ve GENEL TARTIŞMA</i>	

ÇOCUK GELİN AYIBI ÜZERİNE SOSYOLOJİK BİR DEĞERLENDİRME

Nurşen ADAK¹

Erken Yaş Evliliği ya da Popüler Adlandırmayla Çocuk Gelinler Yaygınlığı, türleri toplumdan topluma değişiklik gösterse de çocukluk döneminde yapılan evlilikler pek çok toplumda görülen sosyal bir sorundur. Bu evlilikler literatürde erken yaş evlilikleri, çocuk evlilikleri ya da çocuk gelinler şeklinde farklı isimlerle ifade edilmektedir. Farklı kavramlar kullanılmakla birlikte, bu kavramlarla 18 yaşın altında, fiziksel ve ruhsal gelişim tam olarak tamamlanmadan yapılan evlilikler anlatılmak istenmektedir. Kaptanoğlu ve Ergöçmen (2012:131) erken evliliği, “fiziksel, fizyolojik ve psikolojik açılardan evlilik ve çocuk doğurma sorumluluğu taşımaya hazır olmadan ve genellikle 18 yaşından önce” gerçekleşen evlilikler olarak tanımlamaktadırlar. Bu evliliklerin büyük çoğunluğu çocuğun bilinçli rızası dışında yapıldığı için ‘erken ve zorla yapılan evlilikler’ olarak da adlandırılmaktadır (Özcebe ve Küçük Biçer: 2013). Erken ve zorla evlilikler, hem erkek hem de kız çocukları için çocuk hakları açısından bir hak ihlalini ifade etmektedir. Kız çocuklarının erkek çocuklarına nazaran çok daha erken yaşta

¹ Prof. Dr., Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü

evlendirilmeleri ve bu evliliklerin kız çocukları açısından daha ciddi sorunlar yaratıyor olması, erken evlilikler veya çocuk evlilik kavramları yerine “**çocuk gelin**” kavramının da yaygın olarak kullanıldığı gözlenmektedir. Ancak bazı akademisyenler “çocuk gelin” kavramının özendirici ve olumsuzlayıcı olabileceği endişesiyle bu kavramın kullanılmasını pek önermemektedir.

Çiftlerin özgür ve tam onaylarıyla kurulması gereken evliliğin, çocukluk dönemi tamamlanmadan gerçekleşmesi,

- İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi,
- Kadına Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW),
- Çocuk Hakları Sözleşmesi,
- Pekin Konferansı gibi uluslararası konferans ve sözleşmelerin sonuçlarıyla çelişmektedir.

Erken evlilikler, yaptırımı olan ulusal ve uluslararası sözleşmelerle önlenmeye çalışılsa da hala pek çok toplumda gözlenmektedir. Bu da sorunun sadece yasalar ya da sözleşmeler yoluyla çözülemeyeceğini, bu evlilikleri onaylayan ve meşru gören sosyal ve kültürel değer yargılarının çoğu zaman yasalardan daha güçlü olabildiğini göstermektedir.

Erken Yaş Evliliklerine İlişkin Çalışmalar

Türkiye’de çocuk yaşta evlilik sorunu daha çok ilk evlenme yaşları ve erken evliliklerin sonuçları arasında yer alan adölesan gebelikler çerçevesinde ele alınmakta, çocuk gelinler konusuna odaklanan çalışma sayısı ise sınırlı kalmaktadır. Çocuk gelinleri konu edinen çalışmalar 2000’li yıllarla birlikte kadın kuruluşlarının çalışmaları, uluslararası sözleşmeler ve yasalarda yapılan değişikliklerle daha fazla gündeme gelmeye başlamıştır.

Türkiye’de son yıllarda bu konuya ilişkin literatür incelendiğinde öncelikle erken yaş evliliklerini sağlık boyutuyla ele alan çalışmalar (Özcebe ve Küçük Biçer 2013; Boran vd 2013) göze çarpmaktadır. Bu çalışmalarda adölesan gebelikler, ilk evlenme yaşları ve erken evliliklerin sağlıkla ilgili sonuçlar incelen-

mektedir. Sağlık bilimcilerin yanı sıra Uçan Süpürge gibi Sivil Toplum Kuruluşları da bu alanda araştırma projeleri yürütmektedir.

USAK Sosyal Araştırmalar Merkezi 2011’de hazırladıkları Evlilik mi Evcilik mi? Erken ve Zorla Evlilikler: Çocuk Gelinler raporuyla kamuoyunun dikkatini bu konuya çekmeye çalışmıştır (<http://www.usak.org.tr/> 25.09.2014). Kaptanoğlu ve Ergöçmen (2012) tarafından Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü tarafından her beş yılda bir gerçekleştirilen Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması verilerine dayalı olarak hazırlanan çalışma *çocuk gelin olmaya giden yolda etkili olan sosyo-demografik faktörleri detaylı bir şekilde ortaya koyarak sorunun anlaşılıp çözülmesine önemli katkılar sunmaktadır. Bu çalışmada da söz konusu araştırmanın bulgularından sıklıkla yararlanılmıştır. Yukarıda sayılan sınırlı sayıda çalışmaya ilave olarak erken yaş evliliklerine ilişkin küçük örneklemli yerel çalışmalar da bulunmaktadır.*

Dünyada ve Türkiye’de Erken Yaş Evlilikleri

Dünyada ve Türkiye’deki erken yaş evliliklerinin görünümü ve yaygınlığının bilinmesi sorunun boyutlarının anlaşılması açısından hayati önem taşımaktadır. Erken yaş evlilikleri dünya genelinde pek çok ülkede görülmekle beraber özellikle belli coğrafyalarda ve gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerde daha sıklıkla gözlenmektedir.

2000-2011 döneminde, gelişmekte olan bölgelerdeki 20 ila 24 yaş arası kadınların yaklaşık üçte biri (yaklaşık yüzde 34) on sekiz yaşından önce evlenmiş veya birliktelik içinde bulunmuştur. 2010 yılında bu oran neredeyse 67 milyon kadına denktir. Bu evliliklerin yaklaşık %12’si 15 yaşından önce gerçekleşmiştir. Çocuk evliliklerin yaygınlığı Cezayir’de %2 iken Nijer’de %75’e kadar yükselmektedir. 41 gelişmekte olan ülkede, 20-24 yaş grubundaki kadınların yüzde 30’u veya daha fazlası çocuk yaşta evlenmiştir (Marrying too Young: End Child Marriage, 2012:22-23).

Tablo 1: Dünyada Çocuk Evliliklerin Sıklığı (2012)

Ülke	15 yaş Altı	18 yaş Altı
Nijer	36	75
Nigeria	17	39

Bangladeş	32	66
Çad	35	72
Mozambik	17	52
Nepal	10	51
Hindistan	18	47
Afganistan	-	39
Pakistan	7	24
Tayland	3	20
Sri Lanka	2	12
Mısır	2	17
Moldova Cumhuriyeti	1	19
Sırbistan	1	6
Türkmenistan	1	7
Azerbaycan	1	12
Ermenistan	0	10
Irak	3	17
Türkiye	3	14

Kaynak: UNICEF, The State of the World's Children 2012: Children in an Urban World, s.120-124

Şekil 1: Dünyada Çocuk Evliliklerin Sıklığı (2012)

Çocuk yaş evliliklerinin yaygınlığı genel olarak azalmakla beraber (45-49 yaş kadınlarda yüzde 48 olan 18 yaşından önce evlenme oranı, 20-24 yaş kadınlar için yüzde 35'e düşmektedir) dünyanın bazı bölgelerinde önemli seviyelerde devam etmektedir. Uygulama Güney Asya ve Sahra Güneyi Afrika'da en yaygındır. Ancak aynı bölge ülkeleri arasında da yaygınlık farklılıkları vardır (<http://www.unicef.org> p.46 15.05.2014).

Tablo 2: Çocuk Evliliklerin Dağılımı

Bölge	15 yaş altı	18 yaş altı (16-18 yaş)
Orta Afrika	12	29

Güney Afrika	9	31
Batı Afrika	16	24
Doğu Afrika	10	27
Kuzey Afrika	2	10
Dünya (Çin Hariç)	11	23

Kaynak: http://www.unicef.org/publications/files/Progress_for_Children-o.9_EN_081710.pdf p.46

Türkiye Aile Yapısı Araştırması (2011) verilerine göre Türkiye genelinde cinsiyete göre ilk evlenme yaşı ortalamaları erkekler için 23,5 yaş, kadınlar için ise 19,9'dur. Diğer taraftan kırsal bölgede erkekler için evlenme yaşı ortalaması 22, kadınlar için ise 19,2'dir. Kent için ilk evlenme yaşı ortalaması erkekler için 24 yaş ve kadınlar için 20,1'dir. 18 yaşından küçük evlilikler azımsanamayacak bir orandadır (yüzde 18,2). Erkeklerle kıyasla kadınların küçük yaşlarda daha fazla evlendikleri görülmektedir (yüzde 29,2) (Türkiye'de Aile Yapısı Araştırması 2011:183).

Tablo 3: Türkiye'de Cinsiyete Göre İlk Evlenme Yaşı (2011)

İlk Evlenme Yaşı	Erkek (%)	Kadın (%)	Genel
-18	6,5	29,2	18,2
18-24	55	58,8	56,9
25-29	30,3	9,1	19,4
30-34	6,3	2,1	4,2
35+	1,8	0,9	1,3
Toplam	100,0	100,0	100,0
Sayı	8504	8936	17440

Kaynak: Türkiye'de Aile Yapısı Araştırması, 2011, s.181

18 yaşından önce evlenmiş olma durumları yıllar itibariyle belirgin bir şekilde düşmektedir. 1950 veya öncesinde yapılan ilk evliliklerde erkeklerin üçte birinden fazlası (yüzde 34,7), kadınların ise neredeyse üçte ikisi (yüzde 65,6) 18 yaşından küçüktür. Söz konusu oranlar hem erkeklerde hem de kadınlarda takip eden hemen hemen her dönem için istikrarlı biçimde düşmektedir. 1950'den günümüze yaklaştıkça, 18 yaşından önce evlenen erkek ve kadınların oranları azal-

maktadır. Kadınlarda hem başlangıç dönemindeki oran görece daha yüksektir, hem de gözlenen düşüş erkeklerle karşılaştırıldığında daha geç hızlanmaktadır. 1951-1955 döneminde ilk evliliklerini yapan kadınların yüzde 61,5'i 18 yaşından küçükken, bu oran ilk defa 2006-2011 döneminde yüzde 10'un da altına inmektedir (Türkiye'de Aile Yapısı Araştırması, 2011:182).

Tablo 4: Türkiye'de 18 Yaş Altı Evlenme Oranı

İlk Evlenme Yılı	Kadın (%)	Erkek (%)	Toplam
1950 öncesi	65,6	34,7	55,2
1951-1955	61,5	23,4	45,4
1981-1985	28,9	6,6	17,7
1991-1995	21,4	3,6	13,1
2006-2011	7,6	0,3	3,8

Kaynak: Türkiye'de Aile Yapısı Araştırması. Ankara: T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı - Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2011. Sf.182

Yıllar itibariyle erken yaş evliliklerinin oranlarının düşüyor olması sevindirici olmakla birlikte hala görülmektedir ki, en güncel dönemde kadınların yüzde 7,6'sı 18 yaşın altında evlenmektedir (Türkiye'de Aile Yapısı Araştırması 2011:182).

Çocuk Yaşta Yapılan Evliliklerin Sosyal Bağlamı

Az gelişmiş ya da gelişmemiş ülkelerde daha yaygın olan erken yaş evliliklerinin eğitim eksikliği, ekonomik sorunlar, geleneksel ataerkil yapı, aile içi ve toplumsal alanda yaşanan şiddet ve savaş gibi pek çok sosyo-ekonomik nedenleri bulunmaktadır. Bu çalışmada özellikle erken yaş evliliklerin sosyolojik arka planı tartışılmaktadır.

TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu'nun 13/05/2009 erken yaşta evlilikler hakkında inceleme yapılmasına dair raporunda erken yaşta evliliklerin sebepleri aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:

- 1) Sosyo-Ekonomik Gerekçeler,
- 2) Gelenekler, Görenekler ve Dini İnançların Yanlış Algısı,

- 3) Eğitimsizlik,
- 4) Aile İçi Şiddet,
- 5) Toplum Baskısı ve Kullanılan Dil,
- 6) Evlilik Çeşitleri ve Mülkiyet Unsuru,
- 7) Diğer Sebepler

Erken yaşta evlilik, Türkiye'nin tüm bölgelerinde yaygın olan bir toplumsal sorundur ve temel olarak kızları etkilemektedir. Geleneklerle ve değerlerle yoğrulmuş olan cinsiyet eşitsizliği, yoksulluğun artması ve eğitimsizlik sonucunda artmakta, kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmeleriyle sonuçlanmaktadır. Erken yaşta evliliklerin görüldüğü bölgelerde bu pratiklerin devamlılığını sağlayan faktörler farklılıklar gösterebilmektedir. Bu durum problemin incelenmesinde bölgesel çalışma gerekliliğini beraberinde getirmektedir (<http://www.usak.org.tr/> :6 25.09.2014).

Erkek Egemen Ataerkil Yapı

Erken evliliklere ataerkil bakış açısının görece yaygın olduğu geleneksel toplumlarda daha sık rastlanmaktadır. Çünkü ataerkillik toplumsal cinsiyet rollerini pekiştirmekte, kadınların başlıca sorumluluklarının eşlere bağlılık, çocukları büyütmeye, ev işi yapma olduğunu dayatmaktadır.

Geleneksel değer yargılarını yansıttığı kabul edilen evlilik kararı, evlilik biçimi, başlık parası, akraba evliliği, eşler arası yaş farkı ve evliliğin ilk yıllarında başkalarıyla birlikte oturmaya ilişkin pek çok değişken ataerkil bakış açısıyla yakından ilgilidir. Örneğin çocuk evliliklerine ailede karar vericinin özellikle baba olduğu ataerkil toplumlarda, babanın okur-yazarlığı da erken evlenme riskini etkilemektedir. Ayrıca evlilik kararının kadınların onayı dışında gerçekleşmesi halinde de erken evlenme eğilimi gözlenmektedir. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA) 2008 verilerine göre kadınların onayını almadan ailelerin kararlaştırdığı evliliklerin yarıya yakını 18 yaşından önce yapılan evliliklerdir (Yüksel-Kaptanoğlu ve Ergöçmen, 2012: 144).

TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonunun 13/05/2009 erken yaşta evlilikler hakkında inceleme yapılmasına dair raporunda erken yaş evlilikleriyle

ilgili olarak şu tespitler yapılmaktadır:

“Geleneksel aile, kız çocuğunu, aileye belirli bir zaman için emanet edilmiş bir varlık olarak görmekte ve kızın asıl yuvasının evlendiği eşinin yuvası olduğunu düşünmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yaratmış olduğu ayrımcılık sonucunda özellikle kız çocuklarının gözü açılmadan evlendirilmesinin gerektiği düşünülmektedir. Küçük yaşta yapılan evliliklerde kocaya itaat ve yeni yuvaya uyumun daha kolay sağlanacağına inanılmaktadır... Kız çocuklarının bir an önce bir erkeğin himayesine sokulmasıyla, gelebilecek cinsel taciz ve şiddetten korunabileceği sanılmaktadır. Ayrıca, bu evliliklerin genç kızların karşı cinsle evlilik dışı ilişkiye girmelerine ve hamile kalmalarına engel olacağı kanaati yaygın bir düşünce olarak görülmektedir...”

Rapordan anlaşılacağı üzere kız çocukları evlilik kurumunun gereklerini yerine getirebilecek fiziksel, psikolojik ve sosyal açıdan olgunluğa erişmeden evlendirilerek hayatlarını kontrol edebilme özgürlükleri ellerinden alınmaktadır. Geleneksel toplumlarda daha sık görülen başlık parası, akraba evliliği, kumalık, berdel, beşik kertmesi gibi evlilikle ilgili bazı uygulamalar da evlenme yaşını düşürerek erken yaş evliliklerine neden olabilmektedir.

Ataerkil toplum yapısı içinde geleneksel cinsiyete dayalı işbölümü, kadına anlamsal roller yükleyerek onu öncelikle eş ve anne olarak tanımlamakta, erkeğe ise araçsal roller vererek evin geçimini sağlayacak parayı kazanmasını beklemektedir. Bu bağlamda evin ekmeğini kazanacak erkeğe iş bulabilmesi ve çalışabilmesi için gerekli olan eğitimi alması yönünde çeşitli olanaklar sağlanırken, ev içi rollerle tanımlanan kadınların biran önce evlenmesi teşvik edilmektedir. Bu bağlamda, toplumsal cinsiyete ilişkin ailenin değer yargıları, evliliğe yaklaşımı etkilemektedir. Yüksel-Kaptanoğlu ve Ergöçmen de (2012:143) çalışmalarında, kız çocuklarının sosyalleştikleri ortamda erken evliliklerin onaylanmasının, çocuk evliliklerinin önüne geçilmesindeki en önemli engel olduğunu vurgulamaktadırlar.

Yetersiz Eğitim Düzeyi

Ekonomi, siyaset, sağlık gibi toplumsal yaşamın diğer alanlarında görülen toplumsal cinsiyet eşitsizliği eğitim alanında da gözlenmektedir. Eğitim hakkı pek çok toplumda hem kadın hem de erkekler için temel bir hak olarak tanımlanmasına karşın, eğitime erişebilme konusunda kadınlar erkeklere göre daha fazla dezavantaja sahiptir. Bireyin kendini geliştirerek kapasitesini artıran eğitim aynı zamanda hayatı üzerindeki kontrolünü de sağlamaktadır. Bu nedenle de kadınların daha uzun süre eğitim kurumları içinde yer almaları onları erken yaş evliliklerinden koruduğu gibi kendi evlilikleriyle ilgili kararları vermelerine de olanak vermektedir. Ancak kız çocukları erken yaşta zorla evlendirildikleri için genellikle eğitim imkanlarından yararlanamamaktadır. Bu bağlamda, erkeklere göre eğitim düzeyinin düşüklüğü, kız çocuklarının **erken evliliklerinin hem nedeni hem de sonucudur**. Çocuk yaşta evliliklerin önlenmesine ilişkin birçok çalışma, eğitimin önemine dikkat çekmektedir. Yüksel-Kaptanoğlu ve Ergöçmen’in (2012:133-141) aktardıklarına göre, Bangladeş’in kırsal bölgesinde yapılan bir çalışma, evliliğin bir yıl ertelenmesinin, kız çocuklarının okulda geçirecekleri süreyi 0,22 yıl artırdığını ve okur-yazarlığı yüzde 5,6 yükselttiğini göstermektedir. 2008 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması verilerine göre de, hiç okula gitmemiş ya da sekiz yıllık eğitimini tamamlamamış kadınların yaklaşık yarısı 18 yaşından önce evlenmiş, lise ve üzeri eğitime sahip olanların ise yüzde 5,3’ü çocuk yaşta gelin olmuştur.

Kız çocuklarının eğitimlerinde ve evlenmelerinde önemli oranda söz sahibi olan ailelerin özellikle de ebeveynin eğitim düzeyi de etkili olmaktadır. Hatta ebeveynin sadece okur-yazar olması bile, erken yaşta yapılan evliliklerin azalmasında rol oynamaktadır. Araştırma sonuçlarına göre annesi okur-yazar olmayan her 100 kadından 35’i 18 yaşından önce evlenmiş iken, bu oran annesi okur-yazar olanlarda 20’ye düşmektedir. Annenin okur-yazar olmasına benzer bir durum babalar için de geçerlidir. Babası okur-yazar olmayan kız çocuklarının yüzde 40,8’i, okur-yazar olanların ise yüzde 25,5’i erken evlenmişlerdir (Yüksel-Kaptanoğlu ve Ergöçmen, 2012:142).

Eğitimle ilgili paylaşılan veriler erken yaş evliliklerinden kız çocuklarının korunabilmesinin sadece onların okullaşma oranlarının artırılmasına bağlı olmayıp aynı zamanda ebeveynlerinin de eğitim imkanlarından ne kadar yararlanıp yararlanmış olduklarına bağlı olduğunu ortaya koymaktadır.

Gelir ve Refah Düzeyindeki Eşitsizlik

Sosyal eşitsizliklerin temelinde yer alan ekonomik durum erken yaşta evliliklerle de yakından ilgilidir. Hanehalkı refah düzeyi ile kız çocuklarının erken evlendirilmesi arasında, hanenin refahı arttıkça erken evliliklerin payının azalması biçiminde, ters orantılı bir ilişki söz konusudur. Türkiye genelinde, en düşük refah düzeyindeki hanelerde yaşayan kadınların yüzde 41,8'i, en yüksek refah düzeyinde olanların ise yüzde 14,1'i çocuk yaşta evlenmiştir. En yüksek refah düzeyindeki haneler referans alındığında, refah düzeyi en düşük hanelerde yaşayan kadınlarda erken evlenme riski 1,4 kat artmaktadır (Yüksel-Kaptanoğlu ve Ergöçmen, 2012:143-149). Benzer durum refah düzeyi yüksek olan ve olmayan ülkeler arasında da gözlenmektedir. Hemen hemen gelişmekte olan ülkelerin tamamında yoksul ailelerdeki çocuk evliliklerinin oranı refah düzeyi yüksek olanlar arasında daha yaygındır (<http://www.icrw.org> 18.08.2014).

Yoksul aileler kız çocuklarını ekonomik bir yük olarak görmekte ve küçük yaşta evlendirerek bu yükten kurtulmak istemektedir. Bu nedenle kız çocuğunun evlenmesi yoluyla getireceği ekonomik kazançlar da yoksul aileleri kız çocuklarını evlendirmeye motive etmektedir. Geleneksel toplumlarda gözlenen, kızlar evlendirilirken alınan **başlık parası** da yoksul aileler tarafından kazanç olarak görülmekte, hatta “kızı vermek”, “kızı satmak” şeklinde halk dilinde yer bulmaktadır. Bu toplumlarda başlık parası kız çocuklarını para ile alınıp satılan bir meta haline getirerek ticari olarak sömürülmelerine neden olmaktadır. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA) 2008 verilerine göre başlık parası alınarak evlendirilen kadınların oranı yüzde 14,6 iken bu oran Doğu bölgelerinde yüzde 39,4'e kadar yükselmektedir (TNSA 2008: 285).

TNSA 2008'e göre başlık parasının ödendiği evliliklerin yaklaşık yarısı 18 yaşından önce gerçekleşmiştir (TNSA 2008: 144). Yoksulluk ve geleneksel değerlere bağlı olarak erken yaşta evlendirilen kız çocukları “gelin” gittikleri evlerde çok fazla söz hakkına sahip olamadıkları gibi kendilerine verilen görevler fiziksel ve ruhsal olarak kapasitelerinin üzerinde olsa bile bu görevleri yapmak zorunda kalmaktadır. Ayrıca çoğu zaman hayatları üzerinde söz sahibi olamamakta, kendi hayatlarını kontrol edemeyerek başkalarına bağımlı olmaktadır.

İçten Evlenme Yaygınlığı ya da Akraba Evliliğinin Teşvik Edilmesi

Akraba evlilikleri ya da içten evlenme erken yaş evliliklerini teşvik edebilmektedir. Akraba evliliğinin geleneksel, töresel ve örfî nitelikli kültürel boyut-

ları olduğunu vurgulayan Ayan vd. (2002: 74) ailelerin içlerine yabancı sokmak istememeleri, akrabalık ruhunun, dayanışmasının dışarıdan birinin etkisi ile bozulacağı inancı, üretim ve mülkiyet potansiyelinin akraba dışı insanlar tarafından parçalanmaması, geleneksel otoriteye uyum ve bu yolla maddî, manevî birikimlerin varlığının ve geleceğinin güvence altına alınması akraba evliliği olgusunun temel kurumlaşma dayanakları olarak dikkate alınabileceğini belirtmektedirler.

Türkiye'de akraba evlilikleri oldukça yaygındır. Türkiye Aile Yapısı Araştırması (2011:210) verilerine göre evli bireylerin yüzde 23,3'ünün ilk evliliğinde eşi ile akrabalık bağı bulunmaktadır. Kabaca yaklaşık olarak evli her dört kişiden birinin eşi ile arasında akrabalık bağı bulunmaktadır. Aynı araştırmaya göre amca çocuklarının ilk sırada yer aldığı bu evliliklerin nedenleri arasında aile kökeninin bilinmesi ve korunması (yüzde 38,0), akraba çocuklarının birbirleriyle daha iyi anlaşması (yüzde 21,4) ve gelenek/göreneklerin korunması (yüzde 13,4) gibi nedenler öne çıkmaktadır.

TNSA 2008'e göre çocuk gelin olma açısından akraba evliliklerinde en yüksek risk, birinci derece akrabalar ile yapılan evliliklerde gözlenmekte ve akraba olmayanlar referans alındığında, çocuk yaşta gelin olma riski 2,2 katına çıkmaktadır. Kentlerde birinci derece akrabalarıyla evlenen kız çocuklarının, erken evlenme eğilimi akraba olmayanlarla evlenenlere oranla 2,4 kat artarken, kırsal alanda bu risk 1,8 kattır. Sadece dini nikâhla, ailelerinin isteğiyle, kendilerinden yaşça daha büyük olan birinci derece akrabaları ile evlenen kadınlar arasında erken evliliğin daha yaygın olduğu görülmektedir (Yüksel-Kaptanoğlu ve Ergöçmen, 2012:19-149). Sonuç olarak ortak kültürel değer ve normlara sahip etnik ve dini grupların arasında gerçekleşen bir içten evlenme olan akraba evlilikleri erken yaşta evlilikleri teşvik edebilmektedir.

Nikah Durumu

Evlilik istatistikleri, birçok ülkede genellikle resmi nikâhla yapılan evlilikler temelinde yayınlanmaktadır. Bu durum, büyük bir bölümü resmi olmayan ve bu nedenle de kayıtlı olmayan erken yaşta evlilikleri görünmez kılmaktadır. Yasal açıdan, medeni nikâh kısılmadan dini nikâhın kısılmasına izin verilmese de, uygulama Türkiye'de yaygındır. Erken evliliklerin çoğu resmi olmayan dini nikâhlar biçimindedir. Dini nikâhlar kaydedilmediğinden, çocuk yaşta evlilikler hakkında doğru istatistiksel verilere ulaşmak mümkün değildir.

Dini nikâhların resmi bir yürürlüğünün olmaması kadınların kanunlar çerçevesinde evlilikle ilgili bazı haklardan yararlanamamalarına neden olmaktadır. Kocanın ölümü halinde, dul kadın ve çocukları adamın malını miras alamamakta ve çiftin ayrılması durumunda kadın nafaka ödenmesi talebinde bulunamamaktadır.

Türkiye’de yaygın olan evlenme şekli, resmi ve dini nikâhın birlikte yapılmasıdır. Ancak, sadece dini nikâhla yapılan evliliklerde, 18 yaşından önce evlenenlerin oranı daha fazladır. TNSA 2008 verilerine göre her iki nikâhın olduğu evliliklerin yüzde 28,1’i çocuk yaşlarda gerçekleşirken, sadece dini nikâhla yapılan evliliklerde bu oran yüzde 44,7’ye kadar yükselmektedir. Bu durum çocuk evliliklerinin büyük bir kısmının yasal olmadığını istatistiksel olarak ortaya koymaktadır (Yüksel-Kaptanoğlu ve Ergöçmen, 2012:144).

Kırsal/Kentsel Alanda Yaşama ve Sosyalleşme

Yapılan bazı çalışmalar geleneksel ataerkil değerlerin baskın olduğu kırsal alanlarda erken yaş evliliklerinin kentsel alanlara göre daha yaygın olduğunu ortaya koymaktadır. TNSA 1998, 2003 ve 2008 yıllarına ait son 15 yıllık dönem verilerine göre, geçen zaman içinde her iki yerleşim alanında da oranlar düşmekle birlikte, yerleşim yerine göre farklılaşan çocuk gelin yüzdesi, kentsel alanlarda ortalamadan düşük, kırsal alanlarda ise daha yüksektir. Kırsal alanda, 15 yaşından önce evlenen kadınların oranı yüzde 35’den yüzde 14’e, 18 yaşından önce evlenenlerinki ise yüzde 63’den yüzde 36’ya düşmüştür (Yüksel-Kaptanoğlu ve Ergöçmen, 2012:139).

Kırsal ve kentsel alanlardaki erken yaş evliliklerine ilişkin mevcut durum kadar bu yerleşim alanlarındaki halkın ilk evlenme yaşına ilişkin görüşleri de önem taşımaktadır. 2011 Türkiye’nin Aile Yapısı araştırmasında (2011:185) katılımcılara “Sizce kadın için en uygun ilk evlenme yaşı ne olmalıdır?” sorusu sorulmuştur. Soruya verilen cevaplar incelendiğinde kırsal alandaki bireylerin büyük çoğunluğu en uygun yaş grubu olarak (yüzde 78,9) 18-24 yaş grubunu belirtirken, yüzde 1,9’u 18 yaş altında evlenilmesinin uygun olacağı cevabını vermiştir. Aynı soruya kentsel alanda yaşayanlar da büyük oranda (yüzde 61,2) 18-24 yaş aralığı cevabını verirken 18 yaşın altında evlenmeyi uygun görenlerin oranı yüzde 0,9’a düşmüştür.

Kırsal alanlarda daha fazla gözlenen çocuk gelin sorunu, kız çocuklarının

sosyalleştikleri kırsal/kentsel ortamla da yakından ilgili gözükmektedir. Toplumsal değer ve normların yoğun olarak öğrenildiği çocukluk döneminin kırsal alanlarda geçirilmesi bu alanlarda daha fazla hakim olan geleneksel değerlerin benimsenmesine neden olmakta ve söz konusu alanlarda çocuk gelin oranları da yükselmektedir. Ayrıca çocuk yaşta evliliklerin kırsal alanlarda toplumsal kabülünün daha yüksek olması da kırsal alanda çocuk yaş evliliklerini artırmaktadır.

Sonuç olarak, geleneksel ataerkil değerler, kız çocuklarının eğitim olanaklarından yeterince yararlanamaması, yoksulluk, akraba evliliğinin toplumda kabul görmesi ve evlilikte dini nikahın yeterli görülmesi gibi pek çok faktör erken yaş evliliklerinin hazırlayıcısı olabildiği gibi, aile içi şiddet, geçimsizlik, baskı, çocuk sevgisinin yokluğu, anne veya babadan birinin kaybedilmesi, üvey anne veya babaya sahip olunması gibi aile içi çatışma ve sorunlar da kız çocuklarının erken yaşta evlenmelerine neden olabilmektedir. Bu çatışma ve şiddet ortamından uzaklaşmak isteyen çocuklar çareyi erken yaşta evlilikte bulabilmektedirler.

Erken Yaşta Evliliklerin Sonuçları

Erken yaşta evlilikler bireysel ve toplumsal düzeyde pek çok soruna kaynaklık etmektedir. Bireysel düzeyde onların sağlıklarını fiziksel, ruhsal, zihinsel ve sosyal anlamda olumsuz etkilemekte ve kalıcı hasarlar verebilmektedir. Toplumsal açıdan ise kadınların hem kamusal hem de özel alandaki konumlarında olumsuzluklar yaratmaktadır. Kamusal alanda eğitim, sağlık gibi olanaklardan daha az yararlandığı için niteliklerini artırarak kendilerini geliştirebilme olanağı bulamayan kadınların işgücüne katılım ve istihdam olanakları da sınırlandırılmaktadır. İşgücüne katılamayıp dışlanan kadınlar yoksullukları nedeniyle sosyal ortamlardan ve sosyal destekten mahrum kalarak yalnızlaşmaktadır. Kadınlar ayrıca özel yaşamlarında da daha az söz sahibi olmakta cinsiyete dayalı işbölümü bağlamında eşlik, annelik, ev kadınlığı rolleri arasında sıkışmakta, aile içinde güç ve otoriteden uzaklaşarak eş ve eşin ailesinden daha fazla baskı ve şiddete maruz kalmaktadır. Özellikle eşleriyle aralarındaki yaş farkı daha fazla olan çocuk gelinler, aile içinde daha güçsüz konumda olup, daha fazla şiddete maruz kalmaktadırlar (Yüksel-Kaptanoğlu ve Ergöçmen, 2012: 135).

Sonuç olarak, geleneksel ev içi rolleri pekiştiren erken yaşta evlilikler, hazır olmadıkları bir yaşta, henüz kendileri çocukken, aile, ev, çocuk vb. sorumlulukların altına giren bireylerde fiziksel ve ruhsal açıdan çöküntü oluşturmaktadır.

Sosyal baskıyı artıran ve kadının ev içine hapsolmesine neden olan bu tarz evlilikler, kadının statüsünün düşmesine yol açmaktadır.

Erken Yaş Evlilikleriyle Mücadele

Erken ve zorla evlilikler konusunda yaşanan belirgin problemler mevcuttur. Bu problemlerden biri, güvenilir ve sağlıklı istatistiklerin olmamasıdır. Çünkü kayıtlara geçen vakaların yanında, hiçbir biçimde yansıtılmayan evlilikler söz konusudur. Bu evliliklerin çoğunun dini ve geleneksel ritüellerle, gizli saklı gerçekleştirildiği için, belgelenmesi ve kayıt altına alınabilmesi mümkün olmamaktadır. Kimi yerlerde bu törenler dahi gerçekleştirilmeden aileler arası anlaşmalar sonucunda, kız ve oğlan çocukları birlikte yaşamaya zorlanabilmekte, bu birlik-telikler uzun yıllar resmîyete dönüştürülmeden sürdürülebilmektedir. Bu nedenle de sorunla mücadele edebilmek için sorunun gerçek boyutunun ne olduğu çok yönlü akademik araştırmalarla ortaya konmalıdır.

Erken yaşta evlilikler, özellikle kadınların toplumdaki eşitsiz konumunu pekiştirmekte, kadınların yaşamsal imkânlarının ve hayat tercihlerinin azalmasına sebep olmaktadır. Buna rağmen özellikle geleneksel ve ataerki kültürel özelliklere sahip olan toplumlarda erken evlilikler bir sorun olarak değerlendirilmemektedir. Çünkü toplumsal mutabakat çerçevesinde meşruluk kazanan evlilik, bu yapıdaki toplumlarda normalleştirilerek meşrulaştırılmaktadır (USAK, 2011). Erken yaş evlilikleriyle mücadele edebilmek için öncelikle bu olguyu sosyal bir sorun olarak tanımlamak önem taşımaktadır. Bu bağlamda, akademisyenlere, politikacılara, sanatçılara, toplumun kanaat önderlerine büyük görevler düşmektedir. Çeşitli çalışmalarla toplumun bu konuya ilgisi çekilerek erken yaş evliliklerinin normal ve meşru bir durum değil sosyal bir sorun olduğu özellikle de etkin medya araçları vasıtasıyla vurgulanmalı ve konuya ilişkin bir kamuoyu oluşturulmalıdır.

Ailenin korunması ve devamlılığının çok önemli bulunduğu toplumlarda erken yaş evliliklerin aile ve evlilik kurumuna bir tehdit oluşturduğuna da dikkat çekilmelidir. Çünkü erken yaşta evlenen kız çocukları aile ve evlilik kurumunun gereği olan rol ve sorumlulukları yüklenen yaş ve olgunlukta olmadıkları için aile kurumunun sağlıklı bir şekilde devam etmesini sağlayamamaktadır. Eğer gerçekten amaç sağlıklı aileler oluşturmaksa bunu sağlayacak nitelik ve vasıflara sahip bireylerin evlenmesinin desteklenmesi gerekir, henüz yetişkinliğe ulaşma-

mış çocukların değil.

Kız çocuklarının okullaşma oranlarının artması evliliklerini geciktiren en önemli faktörlerden birisidir. Bu nedenle onların eğitim sistemi içerisinde daha uzun süre kalabilmelerinin yol ve yöntemleri araştırılarak konuya ilişkin politikaların oluşturulması önem taşımaktadır. Kız çocuklarını erken yaşta evlendiren ailelerin ortak özelliklerinden birisi de yoksul aileler olmaları ve kız çocuğun ekonomik yükünden kurtulmak istemeleridir. Erken yaş evlilikleriyle mücadele edebilmek için öncelikle yoksullukla da mücadele etmek ve ailelerin gelir ve refah seviyelerini artıracak yapısal önlemlerin alınması önem taşımaktadır.

KAYNAKLAR

AYAN, Dursun; BEDER-ŞEN, Rahime; YURTKURAN, Semra; ÜNAL, Gülsen (2002) Akraba Evliliğinin Kültür Birikiminde ve Toplum Hayatındaki Bazı Görünümleri: Dil, Din ve Tıp”, *Aile ve Toplum Dergisi*, Sayı.5, ss. 71-84.

BORAN, Perran; GÖKÇAY, Gülbin; DEVECİOĞLU, Esra; EREN, Tijen(2013)*Çocuk Gelinler, Marmara Medical Journal*, Sayı.26, ss.58-62.

Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü (2010) *Türkiye’de Doğurganlık, Üreme Sağlığı ve Yaşlılık*, 2008 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması İleri Analiz Çalışması, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Sağlık Bakanlığı Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Genel Müdürlüğü, Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı ve TÜBİTAK, Ankara.

ÖZCEBE, Hilal; KÜÇÜK BİÇER, Burcu (2013) Önemli bir kız çocuk ve kadın sorunu: Çocuk evlilikler, *Türk Pediatri Arşivi*, ss. 86-93.

TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu, 13/05/2009 Erken yaşta evlilikler hakkında inceleme yapılmasına dair rapor, Yazarlar: Can; Öncül ve Deşdemir, Strateji Geliştirme Başkanlığı, 34 sayfa, http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/docs/komisyon_rapor.pdf 15.05.2014

T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı - Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü (2011) *Türkiye’de Aile Yapısı Araştırması*, Ankara.

UNFPA, Marrying too young child marriage (2012) New York. <http://www.unfpa.org/public/home/publications/pid/12166> erişim tarihi: 20.09.2014

UNICEF, The State of the World’s Children 2012: Children in an Urban World.

USAK(2011) *Evlilik mi Evcilik mi? Erken ve Zorla Evlilikler: Çocuk Gelinler*, Sosyal Araştırma-

lar Merkezi Hazırlayan Elvan Aydemir <http://www.usak.org.tr/dosyalar/diger/bgoflciPmdxlmV-sAMuEFTi0F1P4JiQ.pdf> 25.09.2014

YÜKSEL-KAPTANOĞLU, İlknur; ERGÖÇMEN, Banu (2012) Çocuk Gelin Olmaya Giden Yol, *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 2, Ss. 129-161.

<http://www.icrw.org/files/images/Child-Marriage-Fact-Sheet-Poverty.pdf> 18.08.2014

<http://www.ucansupurge.org/turkce/index2.php?Hbr=60> 25.09.2014.

http://www.unicef.org/publications/files/Progress_for_Children-No.9_EN_081710.pdf 15.05.2014.

ÇOCUK EVLİLİKLERİNİN ÇOCUK RUH SAĞLIĞI AÇISINDAN SAKINCALARI

Esin Özatalay

Çocukların cinsel istismarında ciddi bir boyut çeşitli sosyokültürel etkenlerin de rol oynadığı erken evliliklerdir. Ruhsal ve fiziksel gelişim tamamlanmadan yapılan evliliklerin büyük çoğunluğu çocuğun bilinçli rızası dışında yapılması dolayısıyla “erken ve zorla yapılan evlilikler”dir. Erken evlilikler hem çocuğun ruhsal bedensel gelişimine hemde çocuk annelerin çocuklarına zarar verir.

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) adolesan dönemi, “10-19 yaş arasında, bireyin biyolojik, psikolojik ve sosyal değişimlerle **çocukluktan yetişkinliğe** geçiş dönemi” olarak tanımlar. Günümüzde dünya üzerindeki her beş kişiden biri adolesandır; 1000 adolesandan 60’ı anne olmaktadır; her yıl 17 milyon bebek adolesan annelerden doğmaktadır (dünyadaki tüm doğumların 1/10’u). 2008 yılı Türkiye

Nüfus ve Sağlık Araştırması verilerine göre ülkemizde nüfusun %18.5'i adolesan yaş grubudur (kadın %18.2, erkek %18.7).

Adolesan gebelikler hem toplumsal hem de bireysel olarak ciddi sağlık sorunudur. Kadının bedensel, ruhsal ve sosyal açıdan gelişimini tamamlamadan gebe kalması durumunda hem anne hem de bebek olumsuz etkilenmektedir. Adolesanlar fiziksel olarak çocuk doğurmaya hazır değildir; yirmili yaşlarındaki kadınlardan daha fazla ana ölümü riski, gebelik ve doğum komplikasyonları riski taşımaktadırlar.

Küçük kızlar erken evliliğin pek çok olumsuz sonucuna katlanarak yaşamak zorunda kalırlar. Bu olumsuzluklardan ruhsal gelişim alanında karşımıza çıkanlar oldukça karmaşıktır. Önemli bir gelişim evresi olan ergenliğin, hatta bazen çocukluğun yaşanmadan bitmesi ve erişkin rollerine girmek zorunda kalmak ergenin kişilik-kimlik gelişimini baltalar, kişisel özgürlüklerin kaybının yanı sıra eğitim ve gelişim fırsatı da elinden alınmış olur. Anne rolüne hazırlıksız ve eğitimsiz ergen annenin çocuğu da pek çok riskle karşı karşıya kalacaktır.

Annelik davranışı annelik yaşı, erken yaşam deneyimleri, sosyo- kültürel yapının beklentileri, fiziksel ve ruhsal durum, fizyoloji gibi pek çok etken tarafından şekillendirilmektedir.

Erken anneliğin sonuçları:

- 1- Mutsuzluk,
- 2- Güvensizlik,
- 3- Ürkeklik,
- 4- Eğitimsizlik,
- 5- Depresyona yatkınlık

6- Yetersiz ebeveynlik sonucu bu annelerin çocuklarını ihmal ve istismar etmeleri riski oldukça yüksektir.

Erken yaşta yapılan evliliklerde aile içi şiddet olgularına daha sık rastlanmaktadır. Gelişme döneminde olan bir çocuk evlilik ile ağır bir yük altına girmektedir. İyi bir gelin ve anne olma rolü ağır gelebilmektedir. Öğretim kurumlarına devam edemez, sosyal faaliyetleri **sınırlanır, iş fırsatlarını** kaybederler, yoksulluk ve yoksunlukla yaşarlar, terkedilme ve çaresizlik siktir, sosyal yalnızlık

içindedirler, stres/depresyon/intihar siktir, madde kullanımı oranı yüksektir, sık ve kontrolsüz gebelikler anne- bebek sağlığını tehdit eder.

Çoğunlukla cinsel istismar sonrası evlendirilen bu çocuklar zorunlu cinsel ilişkiler yaşamak durumunda kalır. Tekrarlayan istismar ve/veya tecavüze maruz kalma tekrar tekrar travma yaşamaktır. Böylece ergen anne beden dokunulmazlığını, çocukluğunu, bazen bebeğini ve sıklıkla ailesinin destek ve koruyuculuğunu kaybeder. Cinsel istismara uğrayan bireylerin “gerçek” ve “algılanan” tehlike ile ilgili çarpıtılmış bilişsel algıları, emzirme başta olmak üzere annelik becerilerine de yansımaktadır. Örneğin emzirme gücüğü yaşayan anneler yetersiz kendilik ve öğrenilmiş çaresizlik yaşamaktadırlar.

Çocuk evlilikler, çocukları aile ve arkadaşlardan ayırmakta, ev içi şiddete maruz bırakmakta, gelişimlerini ve eğitimsel, sosyal ve mesleki alanda sahip oldukları olanakları tehlikeye atmaktadır. Reşit olmamış bir kişi, evlendiği takdirde çoğu zaman “çocuk” konumunu ve bu konunun beraberinde getirdiği korunmayı da kaybetmektedir.

Çocuk gelinlerin çocuklarında, gelişme geriliği, istismar, davranış bozuklukları ve madde kullanımı, okul başarısızlığı ve okulu bırakma, işsizlik ve yoksulluk, istenmeyen gebelik, erken evlilik sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Erken evlilik yalnızca bireyleri değil bütün aileyi ve hatta toplumu da olumsuz etkileyen, sonraki kuşaklara aktarılan ciddi sonuçlara yol açar.

KAYNAKLAR

Aydemir, A. (2009) *Erken Yaşta Evlilikler Hakkında* İnceleme Yapılmasına Dair Rapor. Açık erişimli: www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/docs/komisyon_rapor.pdf

Aydemir, A (2010) *Türkiye’de Erken Evlilik Ve Çocuk Gelinler Sorunu*, USAK Sosyal Araştırmalar Merkezi. Açık erişimli: www.usak.org.tr/makale.asp?id=1072

Arıkan, G (1998) Kırşal Kesimde Kadın Olmak, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt:5,Sayı2. <http://www.edebiyatdergisi.hacettepe.edu.tr/198852GulayArıkan.pdf>

Aksoy, Ç. A. (2011) Erken Yaşta Evlendirilen Çocuklar İntihara Sürükleniyor. Açık erişimli: <http://www.doktorsensin.com/makaleler/1748/erken-yasta-evlendirilen-cocuklar-intihara-surukleniyor>

Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü (2008) Türkiye nüfus ve sağlık araştırması, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Sağlık Bakanlığı Ana ve Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Genel Müdürlüğü, Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı ve TÜBİTAK.

Özcebe, H. (2010) Erken Evlilik Üzerine, *Türk Aile Sağlığı ve Planlaması Vakfı Görünüm Dergisi*, Açık erişimli: www.tapv.org.tr/dokuman.asp?indir=115

Özcebe, H. ve Biçer B. K. (2013) Önemli bir kız çocuk ve kadın sorunu: çocuk evlilikler.

Türk Pediatri Arşivi; 48: 86-93.

Diyarbakır'da 300 kadın üzerinde yapılan araştırmada kadınların yarısından fazlasının 15 yaşını tamamlamadan, yüzde 72'sinin evlendirilirken 'rızası' olmadan evlendirildiği, yüzde 30'undan fazlasının da eşini daha önce hiç görmeden evlendiği ortaya çıktı. Araştırmaya katılan bir kadının, "Evlendirildiğimde kocamın çocukları ile oyun oynuyordum, kocama 'baba' diyordum" sözlerinin çocuk gelinlerin durumunu anlatan en iyi örneklerden biri olduğu belirtildi.

<http://www.sabah.com.tr/yasam/2012/11/29/cocuk-gelinden-aci-itiraf>

ÇOCUK EVLİLİKLERİNİN ÜREME SAĞLIĞI AÇISINDAN SAKINCALARI

Prof. Dr. Münire Erman Akar²

Erken evlilik, 18 yaş altında çocuğun fiziksel, fizyolojik ve psikolojik olarak evlilik ve çocuk sahibi olmak gibi sorumlulukları taşımaya hazır olmadan yapılan evlilik olarak tanımlanmaktadır(1). Çocuk istismarının, kadına yönelik şiddetin, kadın erkek arasındaki güç eşitsizliğinin göstergesi, insan hakları ihlalidir. Uluslararası belgelere göre 18 yaşın altında yapılan her evliliğe çocuk evliliği ve evlenen kıza çocuk gelin denilmektedir(1).

Türk Medeni Kanuna göre 17 yaşını doldurmamış, Türk Ceza Kanununa göre 15 yaşını doldurmamış ve Çocuk Koruma Yasasına göre 18 yaşını doldurmamış kızlar çocuk gelin sayılmaktadır. Kanunlar arasındaki bu uyumsuzluk erken yaşta evlenmelerin önüne geçilmesinde engel teşkil etmektedir.

Marmara Üniversitesi'nin 2013 verilerine göre tüm dünyada 20-24 yaş arası kadınların %36'sının 18 yaşına ulaşmadan evlendiği belirtilmektedir. Bu oranlar Güney Asya'da ve Doğu Afrika'da %60, Hindistan'da %40-60, Afganistan'da %54 Latin Amerika ve Karayipler'de %29'a ulaşmaktadır. Yemen ve Filistin'de 18 yaş altındakilerin yaklaşık %50'sinin evli olduğu saptanmıştır. Batı ülkeler-

rinde çocuk evlilik sıklığının düşük iken Orta Asya ve Afrika’da yüksek olduğu görülmektedir.

Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA) 2008 verileri göstermektedir ki, 15-19 yaş grubundaki kadınların 2003 yılında % 11,9’u, 2008 yılında % 9,6’sı evlidir. Ayrıca 17 yaşındaki her 12 kadından biri (%9) anne olmuş ya da gebe kalmıştır. 15-19 yaş grubundaki kadınların % 5,9’ u ilk doğumunu yapmıştır. Aynı zamanda 2008 yılında Diyarbakır’da yapılan yerel bir araştırmada çocuk evliliklerin tüm evliliklerin % 59,7’ sini oluşturduğu tespit edilmiştir.

Erken Evlilik Nedenleri

1. Düşük eğitim seviyesi: Çocuk yaşta evlilik eğitilmiş kızlarda ve meslek sahibi olan kızlarda daha düşük oranda görülmektedir. Aile Yapısı Araştırması’nda 2006 yılında okuryazar olmayanların %48’inin 18 yaş altında evlilik yaptıkları, üniversite ve lisans üstü eğitim yapanların ise sadece %0,6’sının 18 yaş altında evlilik yaptığı görülmektedir.

Tablo 1. UNICEF’in 2010 verilerine göre Çocuk Gelinde Önde Gelen Ülkeler (5)

Ülke	<18 yaş Evlenme oranı(%)
Nijerya (2006)	74.5
	71.5
Chad (2004)	70.6
Mali (2006)	66.2
Bangladeş (2007)	63.1
Gine (2006)	60.6
Orta Afrika Cumhuriyeti (2006)	62.0
Mozambik (2008)	61.4
	60.2
Nepal (2006)	49.2
Malawi (2006)	
Etiyopya (2006)	

Eğitim düzeyi ile erken evlilik ilişkisi dünyada da farklı değildir. UNICEF’in çalışmasında 47 ülkede 15-19 yaş arası kızlarda eğitim seviyesi daha yüksek olanlarda evlilik oranının düşük olduğu saptanmıştır (Tablo 1).

2. Yoksulluk: Erken evlilikler, sıklıkla, yoksul ailelerde ekonomik olarak refaha erme yolu, sosyal ve ekonomik destek, aynı zamanda kız çocuklarını bir çeşit koruma yolu, yoksulluk ve savaş gibi aşırı baskı altındaki toplumlarda denge sağlanması amaçlı bir kaçış yolu olarak görülmektedir. Türkiye’de çocuk evliliklerine en çok mutlak yoksulluk sınırı altında yaşayan ailelerde rastlanılmaktadır.

Erken evlilikler bir nevi ailenin ekonomik kurtuluşu olarak görülmektedir birçok toplumda uygulanan başlık parası bunun bir örneğidir. Ülkemizde aile yapısı araştırmasında başlık parası verilme oranı 2006 verilerine göre %17,6 olarak bildirilmiştir. Dünya Bankası ve Birleşmiş Milletler örgütleri tarafından yapılan araştırmalar da kız çocuklarında görülen erken yaş evlilikler ile ülkenin ekonomik gelişmişlik düzeyi arasında doğrudan bir ilişki olduğunu göstermektedir.

Kızların cinsel istismara açık olduğu veya ekonomik yük olarak görüldüğü toplumlarda, erken yaşta evliliklerle cinsel istismara maruziyetleri ortadan kaldırılmakta ve ekonomik yük bir başkasına devredilmektedir.

3. Ailenin sosyo-demografik yapısı: Aileler düzenli bir erkek hâkimiyetine girerek kız çocuklarının korunacağına inanmakta; evlilik cinselliğinin önlenmesinin bir yolu olarak görülmektedir. Gelenek ve göreneklerin yanı sıra, dini inanışlarda erken yaşta evlenmeyi hızlandırabilmektedir. Kız çocuğu evlenene kadar bekaretinin korunması istenmesi de İslami toplumlarda önemli bir faktördür. Ayrıca bazı ailelerce küçük yaşta yapılan evlilikle kocaya boyun eğmenin ve yeni yuvaya uyumun daha kolay olacağına inanılmaktadır. Erkek aileleri kendilerine uyumu daha kolay olsun diye mümkün olduğunca küçük yaşta gelin almak istemektedir (3). Ailedeki kardeş sayısı, evlendirilen çocuğun annesinin ilk evlilik yaşında önemli faktörlerdendir.

Sağlığa Etkileri

14-21 yaş aralığı kızların cinsel gelişimlerini tamamlayamadığı ve fiziksel açıdan olgun olmadıkları kabul edilmektedir. Cinsel ilişkiye girmeye biyolojik olarak hazır olmayan kızların çocuk evliliği yaparak kendilerini cinsel eylem

içinde bulmaları üreme organları ile ilgili bir dizi rahatsızlığa davet çıkarmanın yanı sıra kalıcı psikolojik hastalıkların oluşmasına da neden olmaktadır. Dolayısıyla bu yaş aralığında evlenen kızlarda, evlilik sonrasında, psikolojik sorunlar, üreme organları ile ilgili enfeksiyonlar, cinsel yolla bulaşan hastalıklar, veziko-vajinal veya rektovajinal fistül, gebe kalamama, erken gebelik, rahim ve/veya serviks kanseri, depresyon, çoklu istenmeyen gebelik oranı, güvenli olmayan düşük yöntemlerinin kullanılması, gebelik zehirlenmesi, kanama, anemi, depresyon, baş ağrısı, düşük, evde doğum; bebeklerinde ise düşük doğum ağırlığı, enfeksiyon, büyüme geriliği, bebek ölümü, beslenme eksikliği/ yetersizliği gibi problemler görülebilmektedir(Tablo 2)(2-9).

Çocuk evlilikleri ergenlik dönemlerinde çocuk doğurmaya neden olduğundan çoğunlukla erken ve sık gebeliklere yol açmakta ve anne ve çocuk ölüm riskini artırmaktadır. Anne yaşının 18 yaş altı olması durumunda, bebeğin ilk 1 yılda ölme riski, geç yaştaki annelere göre %60 daha fazladır. 15-19 yaş arası kızlarda gebeliğe bağlı ölümler bu yaş grubundaki en sık ölüm nedeni olarak karşımıza çıkmaktadır. Gebelik ve ilk bebekte anne yaşının küçülmesi ile birlikte cinsel yolla bulaşan hastalıklara yatkınlık aynı oranda artmaktadır.

Ayrıca bu kişiler gebeliği önleyici yöntemleri etkin şekilde kullanmadıkları için %90'ı ilk yıl içinde gebelikle karşı karşıya kalmaktadır, yine büyük bir kısmı gençlik dönemlerini tamamlamadan ikinci gebeliğini de yaşamaktadır (2).

Dünya Sağlık Örgütü'nün 2013 yılı önerileri:

Erken evliliğin engellenmesi

Cinsel eğitim, ekonomik ve sosyal destek programları oluşturma

Etkilidoğum kontrol yöntemleri konusunda bilgilendirme ve eğitim

Güvensiz düşük yöntemlerinin engellenmesi

Doğum öncesi, doğum ve doğum sonrası bakıma ulaşımın sağlanması

Tablo 2. Ergen anneler ve bebeklerinde karşılaşılan tıbbi ve psikososyal sorunlar

Anneler	Çocuklar
<p>Tıbbi</p> <p>Vücut ağırlığı artışının yetersiz olması</p> <p>Şişmanlık, vücut ağırlığında aşırı artış</p> <p>Gebelik zehirlenmesi</p> <p>Kansızlık</p> <p>Cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar</p> <p>Baş-pelvis uyuşmazlığı</p> <p>Ağır kanamalar</p> <p>Doğum sonrası sorunlar</p> <p>Sık gebelik</p> <p>Anne ölümleri</p>	<p>Tıbbi</p> <p>Düşük doğum ağırlığı</p> <p>Erken doğum</p> <p>Ani bebek ölümü sendromu</p> <p>Akut enfeksiyonlar</p> <p>Kazalar</p> <p>Bebek ölümleri</p>
<p>Psikososyal</p> <p>Öğrenime devam edememe</p> <p>Sosyal aktivitede sınırlılık</p> <p>İş fırsatlarının kaybı</p> <p>Yoksulluk</p> <p>Boşanma ve ayrılma</p> <p>Sosyal yalnızlık</p> <p>Stres/depresyon</p> <p>Madde kullanımı</p> <p>Genel iyilik halinin bozulması</p>	<p>Psikososyal</p> <p>İstismar</p> <p>Gelişme geriliği</p> <p>Davranış bozuklukları</p> <p>Madde kullanımı</p> <p>Okul başarısızlığı</p> <p>Okulu bırakma</p> <p>İşsizlik ve yoksulluk</p> <p>İstenmeyen gebelik</p>

KAYNAKÇA

1. Çakmak D. Türkiye’de çocuk gelinler, İktisat Bölümü, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Hitit Üniversitesi, www.umut.org.tr/upload/document/document_diren%20cakmak.doc
2. Pekşen Y.(1989) Adölesan Kadınlarda Doğurganlık Araştırması, *Ondokuz Mayıs Üni. Tıp.Fak.Dergisi*, 6(3): 335-342.
3. Boran P., Gökçay G.,Devecioğlu E., Eren T. (2013) Çocuk Gelinler, *Marmara Medical Journal*, 26:58-62.
4. Özcebe H. , Biçer B. (2013) Önemli Bir Kız Çocuk ve Kadın Sorunu: Çocuk Evlilikler,- *Türk Pediatri Arşivi*, 86-93.
5. www.prb.org. Nisan 2011 “Who Speaks For Me” Ziyaret tarihi: 12.12.2013
6. Uslu S., Aldudak B.,Özdemir H. (2011) Diyarbakır’da Hasta Yenidoğanın Taşınması Konusunda Yapılan İyileştirme Çalışmaları ve Bebeklere Yansıması, *Türk Pediatri Arşivi*; 46: 196-201. <http://www.turkpediatriarsivi.com/sayilar/205/buyuk/196-201.pdf>
7. Çöl, M., Çalışkan, D. Ve Akdur, R. (1994) “Genç Yaş Evliliklerin Anne ve Çocuk Sağlığı Üzerine Etkileri, Ankara Tıp Mecmuası (The Journal of the Faculty of Medicine), Vol. 47 : 95-108.
8. Boran P., Gökçay G.,Devecioğlu E., Eren T. (2013) Çocuk Gelinler, *Marmara Medical Journal*, 26:58-62.
9. Kennedy, B. P., Kawachi, G. I., Glass R. ve Prothrow- Stith D.(1998) Income distribution, socioeconomic status, and self rated health in the United States: Multilevel anaysis, *BMJ*, 317:917-227

Kocam bana tecavüz etti “Ben sabah elbiselerimi topladım, ancak annem beni orada bırakıp gitti. İlk gece korkusundan kriz geçirdim ama kocam bana resmen tecavüz etti. Bilinçli olsam da küçüktüm, daha çocuktum. Kocam istediğim oyuncağı almayınca ağladım. Nikâhtan bir ay sonra fırsatını bulup evden kaçtım, akrabalarıma sığındım, ama beni aileme teslim ettiler.”

<http://www.mynet.com/haber/yasam/cocukken-kadin-oldum-1313483-1>

Ergani’de 2013 yılında Devlet Hastanesi doğum servisine müracaat eden 18 yaş altı 26 kız çocuğu doğum yaptı. Erken yaşta doğum yapanların çoğu herhangi bir sosyal güvencesi olmayan, akraba evliliği yapan kişilerden oluşurken, hastanede doğum yapan 18 yaş altındaki kişiler, hastane yetkilileri tarafından güvenlik güçlerine bildiriliyor. Küçük yaşta doğum yapmasıyla ilgili olarak savcılığa sevk edilen ailelerin ifadeleri alınırken, yasalara göre 15 yaş sınırında bulunan kız çocuklarının ebeveynlerin iznine bağlı evlilik gerçekleştirdikleri için savcılık takipsizlik kararı veriyor. Özellikle kırsal kesimlerde resmi rakamların çok üzerinde kayıt dışı doğumlar yapıldığı belirtiliyor.

<http://www.mynet.com/haber/guncel/erganide-26-cocuk-gelin-anne-oldu-1016500-1>

Diyanet bildirisinde çarpıcı ifadeler Diyanet İşleri Başkanlığı, Türkiye’deki en büyük sorunlardan çocuk gelinler ve kadın cinayetlerine, çok açık ifadelerle karşı çıktı. “*Son zamanlarda yazılı ve görsel medyada yoğun biçimde yer verilen çocuk ve kadıncinayetleri, annelerinden ve ailelerinden kopartılan çocukların yürek burkan haberleri ve gündemden düşmeyen çocuk yaşta evlilikler toplum olarak, İslâm’ın barış ve rahmet mesajlarına ve merhamet eğitimine ne kadar muhtaç olduğumuzu göstermekte*”dir. Geline nokta toplumsal bir duyarlılığa ihtiyaç duyulmaktadır.”

<http://www.mynet.com/haber/guncel/diyanet-bildirisinde-carpici-ifadeler-1281681-1erisimtarihi: 24.02.2015>

VAROLUŞSAL AÇIDAN “ÇOCUK GELİN” OLMAK

Özen Kulakaç

*Türk Üniversiteli Kadınlar Derneği (TÜKD) Antalya Şubesi'ne «Çocuk Gelin Ayıbına Hayır» sempozyumuna konuşmacı olarak davetleri için çok teşekkür ediyorum. Gelin edilen çocukların durumunu felsefi bir boyuttan ele almamı çok değerli hocam Prof. Dr. Lale Taşkın istemişti. *Elbette böyle bir konu pek çok yönden ele alınabilir. Ancak ben “gelin” edilen çocukları, insanın kendini seçerek var ettiğini savunan “varoluşçuluk” felsefesinin kavramlarıyla ele almak istedim. Konuyu bu açıdan ele almaya çalıştığımda ise yanıtlardan çok sorulara ulaştım. Bu nedenle burada yapacağım şey beni sorulara götüren bakış açısını paylaşmak olacaktır. Sizlere bir felsefeci olmadığımı, hemşirelik ve felsefe arasında kurmaya çalıştığım bağlar nedeniyle konuyu felsefi açıdan ele aldığımı hatırlatmak isterim**

Türkiye Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi(CEDAW) (1985) ve Çocuk Hakları sözleşmelerini imzalamış, Çocuk Koruma Kanunu’nu (2005) çıkartmış ve **Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usûl Ve Esaslar Hakkında Yönetmelikle (2006) yürürlüğe koymuş** bir ülkedir. Çocuk Koruma Kanunu’na göre çocuk: Daha erken yaşta ergin olsa bile, onsekiz yaşını doldurmamış kişi olarak tanımlanmaktadır. Korunma ihtiyacı olan çocuk tanımının içinde bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilme yer almaktadır. Bu yasa ve yönetmeliğe göre: çocuğun yaşama, gelişme, korunma ve katılım haklarının

güvence altına alınması, çocuğun yarar ve esenliğinin gözetilmesi, çocuk ve ailesinin herhangi bir nedenle ayrımcılığa tâbi tutulmaması, çocuk ve ailesi bilgilendirilmek suretiyle karar sürecine katılımlarının sağlanması, kararların alınmasında ve uygulanmasında, çocuğun yaşına ve gelişimine uygun eğitimini ve öğrenimini, kişiliğini ve toplumsal sorumluluğunu geliştirmesinin desteklenmesi gerekmektedir.

Yasada çocuk ve korunmasına ilişkin tanımlamalar böyleyken, yine yasalarda çeşitli durumlarda çocuk olma yaşına ilişkin farklılıklar bulunmaktadır. Evlilikte bunlardan birisidir. Medeni Kanun’un 124. Maddesinde “*Erkek veya kadın onyediyedi yaşını doldurmadıkça evlenemez. Ancak, hâkim olağanüstü durumlarda ve pek önemli bir sebeple onaltı yaşını doldurmuş olan erkek veya kadının evlenmesine izin verebilir. Olanak bulunduğu karardan önce ana ve baba veya vasi dinlenir*” denmektedir (Türk Medenî Kanunu, 2001). Olağanüstü durumların olaya göre değişmesi (çocuğun hamile kalması, çocuğun muhtaç durumda olması, erkeğin varlıklı ve ileride kızın ailesine de yardım edebilecek olması nedeniyle evlenmesinin menfaatine olduğu durumlar gibi...) ve hakimin takdir yetkisine bağlı olması çocukların evlendirilmesi için yeterli sebep gibi görülmektedir. Bu durum “evlenme kişiyi ergin kılar” maddesiyle yasal hale getirilmektedir. Bu açıklama ve kabulden “evlenme yoluyla ergin olan kişi”nin yetişkin imtiyazlarına sahip olmanın yanı sıra yetişkin sorumluluklarını üstlenebileceği anlaşılmaktadır. Öte yandan yasal hale getirmek “evlendirilenin” çocuk olduğu gerçeğini değiştirmektedir. Evlenmek “çocuğun” doğasına uygun bir eylem midir? Pek önemli sebepler ve menfaatler oluştuğunda “çocuğun” statüsünün yetişkine çevrilmesi ne anlama gelmektedir?

Çocuk nedir? Gelin nedir? Pek çok gelişim kuramcısından farklı olarak Psikolog Rollo May insan yaşamını varoluşçu felsefeye temellendirerek evlendirmişti(Akt. Boeree 2006). May’e göre yaşamın ilk iki yılıben farkındalığının öncesine düşen, iyi ve kötünün henüz ayırt edilemediği, öte yandan gereksinimlerini karşılatmaya yetecek kadar iradeyi içeren “*masumiyet*” evresidir. Bu evreyi çocukluk, ergenlik ve hatta erken yetişkinliği de kapsayan *başkaldırı/isyanyan* evresi izler. Başkaldırı/isyanevresi, “çocukların gelin edilmesi” olgusunun gerçekleştiği evre olarak asıl ilgi alanımızı oluşturmaktadır. Rollo May insanın özgürlüğü için- ki varoluşçuluk felsefesinin en önemli kavramlarından- başkaldırının zorunlu olup olmadığını sorar ve “*evet*” yanıtını verir. Burada Rol-

lo May'in işaret ettiği başkaldırı çocukça karşı çıkışlardan ve tutturmalardan farklıdır. Bu başkaldırı bireyin kendi otonomisini gündeme getiren ve “hayır” demesine saygı duyulmasını içeren bir başkaldırıdır. Rollo May'e göre insanın başkaldırı ya da isyan kapasitesi, bağımsızlığının altını çizmekte ve yaşamının özünü korumaktadır.

Rollo May başkaldırının normal mevsiminin, ergenlik dönemi olduğunu söyleyerek “*ergen isyan etmiyorsa bu tutumu geliştirmesi için desteklenmesi gerekir*” der (Akt. Boeree, 2006). Başkaldırı iki yaş çocuğunun “hayır” deyişiyle başlayıp ergenin “asla olmaz”ına kadar uzanır. Başkaldırı,ergenin ebeveynlerine karşı özgür dünyasını yaratmak için sergilediği bir karşı duruştur. Otantik yani benzersiz, kimselere benzemeyen bir kendilik oluşturmak için büyük bir cesaretle ve kaygıyla öne atılmayı anlatır. Öte yandan özgürlüğüadına baş kaldıran olarak ergen, özgürlükle beraber gelen sorumlulukları henüz tam olarak kavrayamamıştır. Bir başka deyişle ergenin ana-babasına dayanarak başkaldırması gerekmektedir. Çünkü başkaldırı, varoluş serüveninin temel özelliklerindedir. “Başkaldıran İnsan” kitabını 1951’de yazan varoluşçu filozoflardan Albert Camus başkaldırımı, var olmakla eş tutacak kadar varoluşu başkaldırıyla ilişkilendirmiştir (Camus, 2009).Bu durumda başkaldırarak özgürlük talep etmesi gereken çocuklar“gelin” edilirken ebeveynlerine karşı özgür dünyalarını yaratmak istememişler midir? “Gelin” olmamak için bir karşı duruş sergilememişler midir? İsyan ettilerse “hayır”larına saygı duyulmamasına neden olan nedir? İsyan ettilerse bu eylem nasıl/ hangi güçlerce bastırılmıştır? Soruları akla gelmektedir.

Çocukların gelin edilmesi söz konusu olduğunda incelenmesi gereken bir diğer kavram da “*gelin*” kavramıdır. “Gelin” olmak “bağlanma/akit” kavramıyla açıklanabilir. Tansel’in (2006) belirttiğine göre Sartre, varoluşun ağırlığından bir nebze olsun kurtulmak,yarattığı bütün sorunlara rağmen, ancakbaşkasının varlığı içinde erimekle olanaklıdır demektedir. Bu diğer insanlarla bağlar kurmamız anlamına gelmektedir. Gabriel Marcel ise, insanın gerçek özgürlüğünün “ötekilere” bağlanabilmesi ile mümkün olduğunu söyler (Muşta 1988; Akt. Reneaux, 1994). Özgürce bir başkasına bağlanmak, Marcel’e göre bir “var olma” eylemidir. Bu “bağlanma/engagement” nın ön koşulu ise hazır olma durumudur ve bu hazır oluş “tehdit” içermemektedir. Gerçek bir bağlanma samimi bir “yakınlık/tanıdık olma durumu ve anlaşılma duygusunu içerir. Bu süreçte çevre/aile zorlayıcı ya da dayatıcı değildir. Bağlanma “Hayır” diyebilme özgürlüğünü

içinde barındırır. Marcel’e göre bağlanma “*sadakat*” la beraberdir (Akt. Muşta, 1988). Sadakat körü körüne bir bağlanma olmayıp, boş ve koşulsuz itaat etmekten farklıdır. Marcel, bir yetişkine körü körüne itaati yakıştırmaz ve bütün bağlanmalarında, sözlerinde tamamıyla itaatkar olan biri “insan” adını taşımaya hak etmez der. Marcel’e göre itaat, bir yetişkinin akıl yürütme yeterliğine sahip olmayan çocuk için uygun olabilir. Bu durumda bağlanmanın hazır olma ve sadakat ön koşullarını sağlayamayacağı büyük ölçüde belli olan bir çocukla, “öteki” neden evlenmek ister? Amaç itaat etmeyi öğrenmesi ve hep itaat eder durumda kalması mıdır? Bu çocukları bakıp korumakla sorumlu ebeveynler/ yetişkinler neden onları evliliğe zorlar? Bu zorlamaya iktidar neden göz yumar? Hatta neden erk sahipleri “öteki”ni koruyucu düzenlemeler yapar? Bu evlilikle istenen bağlılık ve sadakat değilse amaç nedir? gibi daha pek çok soruya yanıt vermek hiç de kolay görünmemektedir.

Varoluşçu filozofların pek çoğuna göre bir bedenimizin (varlık) olması, var oluş için bir başlangıçtır. **Simone de Beauvoir**’e (DeBeauvoir 1993) göre “insan” asıl bundan sonra (bir beden olarak var olduktan sonra) varlığını gerçekten “var etmek” zorundadır. Var olmak ise olgunlaşmak ve üstesinden gelmektir. Benzer şekilde modern varoluşçuluk felsefesinin babası sayılan Soren Kierkegaard (Akt.Reneaux R, 1994) insanın varoluşu bizzat kendini aşmak ve ne olabiliyorsa o olmak için bir çabadır der. Hiç kimse benim yerime yaşayıp, benim yerime var olamaz diyen Kierkegaard, her bireyin tek ve orijinal olduğunu ve başkalarının omzunda yük olmaktan kendini kurtaran ŞAHSİ bir hayatı yönettiğini söyler. Heidegger ise varoluşun bir bedenden fazla olmayı gerektirdiğine işaret eder (Akt. DallAlba, 2009). Bu durumda sormak gerekir: “Çocuk gelin”lerin şahsi bir hayatı yönetebilmesi olanaklı mıdır? Başkasının yönettiği/dayattığı bir hayatı yaşıyor olması, gerçekten “var olmadıkları” anlamına mı gelmektedir? Çocuk gelin olarak varlığını var etmesinin bir yolu var mıdır? “Çocuk gelin”ler durumun üstesinden gelmek istememişler midir? Çocuk Gelin olmak kendini aşmak mıdır? Çocuk Gelin olmak kendini aşmak ise aşılın nedir?

Varoluşçuluğun en önemli kavramlarından birisi “özgürlük”tür. Kierkegaard’a göre özgürlük, insan varlığının en temel özelliği olup kişilik özgürlük içinde doğrulanır (Akt. Holt, 2012; Reneaux, 1994). Karl Jasper’a göre ise özgürlük varoluşun orijinal olarak ortaya çıktığı bir eylem halidir (Akt.Reneaux R, 1994). Jasper, özgürlük keşfetme değil yapma ile ilgilidir der. Ona göre yapabile-

nin birinci ön şartı bilmektir. Özgürlük eylemleri derin düşünmeyi, olanakların bilgisini gerektirir. Bir eylem olarak “Çocuk gelin” olmak, bilme ön şartını karşılamakta mıdır? Bir eylem olarak “çocuk gelin” olmak derin düşünmenin, olanakların bilgisinin bir ürünü müdür? “Çocuk gelin” olmak özgürlük içinde gerçekleşmiyorsa bu çocuklarda insan olmanın en temel özelliği gasp mı edilmiştir?

Özgürlük kavramı hemen ardından “seçmek” kavramını getirir. Özgürce seçmek nedir? Kierkegaard’a göre özgür seçim, alternatifler içinden birinin, tüm diğerlerini dışarıda bırakacak şekilde seçilmesidir. Bu seçilen her ne olursa olsun, “seçme” ile yapılan bizzat kişinin “kendisini” seçmesidir (Akt. Martel, 2005). Heidegger’de Kierkegaard gibi “İnsan” olmayı belirleyen şeyin seçerek “kendi” olmak olduğunu söyler. Heidegger’e göre “kendi olma” elde edilmeli, kazanılmalıdır (Akt. Dall’Alba, 2009). Bunun aksi, insan olma yükümlülüğünün reddidir. Bir “yabancılaşma”, bir “kaybolmadır”. Özgürlüğe/seçim yapmaya mahkûm olduğumuzu söyleyen Sartre’a göre asıl özgürlük seçim olanaklarını sınırlayan bir durumda bu sınırlılıkları aşmaktan ibarettir (Sartre, 2012). Alternatifler içinden seçerek kendimizi yaptığımıza göre “çocuk gelin” olgusuyla ilgili akla gelen ilk soru fiziksel, zihinsel, duygusal, sosyal uygunlukları göz önünde bulundurulduğunda “gelin olmanın” çocuklar için bir alternatif olup olmadığıdır. Bu çocukların başka alternatifleri yoksa bile, “gelin olup olmamayı seçme” alternatifleri var mıdır? Bu çocuklar özgürce seçerek kendileri olamadıklarına göre ne olmaktadır? Ya da “Çocuk gelinlerin” kendi olma olanağını kullanmadığını, bunu elde etmek için çabalamadıklarını söyleyebilir miyiz? “Çocuk gelinlerin” özgürlüklerini sınırlayan durumları aşmadıklarını/aşamadıklarını mı düşünmemiz gerek? “Çocuk gelinlerin” bu tür bir sınırlılığı aşmaya yetecek fiziksel, duygusal, sosyal kapasiteleri var mıdır? Yine “Var olmak özgür olmaktır diyen Sartre’a göre özgürlük varlığın harcıdır. “Çocuk gelinlerin” varlıklarını bir arada tutan harcın çalındığını, darmadağın edildiklerini iddia edebilir miyiz?

Bu noktada özgür olma ve seçimler yapma ve sürekli kendini yapmaya çalışmanın, “rahatlık” la özdeş olmadığına dikkat çekmek gerekir. Aksine Sartre’a (2012) göre özgürlük içinde seçim yapmak, ağırlığını hiç kimsenin hafifletemediği, tek başına taşımaktan sorumlu olduğumuz bir yükür. İşte tam da bu nedenle “bunaltı” nedenidir. Bunaltı/anksiyete/kaygı, adına ne dersiniz deyin varoluşunu gerçekleştirmek üzere seçme özgürlüğüne sahip insana özgüdür ve

varoluşçuluk felsefesinin en temel kavramlarından birisidir. Çünkü özgür insan yaptıklarından sorumlu olan insandır. Kişinin yapmak istediklerinin sürekli olasılıklar dâhilinde olması, bireyin bu sonsuz seçim özgürlüğünde bunalması, kaygıya, korkuya kapılması, umutsuzluğa düşmesi, bocalaması ve kendi varlığının anlamını sorgulaması kaçınılmazdır. Kendi başına bırakılmışlık ve yalnızlık duygusu bireyi bunaltıya götürecektir. Bu da umutsuzluğa neden olabilir. Öte yandan bu umutsuzluk bireyi edilgen olmaya değil, olasılıklar evreninden seçtiği bir eylemi gerçekleştirmek için elinden geleni yapmaya davet eden bir umutsuzluktur. “Çocuk gelinler”in kendilerini seçemediklerini kabul edersek kendi olmanın ağır ezici sorumluluğunu taşımadıklarından, bunaltı ve kaygıdan arınmış bir hayat sürdükleri söylenebilir mi? “Çocuk gelinler” bunaltı/kaygı doludur diyorsak ki öyle, bu neyin bunaltısıdır? Bunaltısının nedeni tehlikede olan, “varoluşun evi” olarak tabir edilen varlığı yani bedeni midir?

Bu durumda gelinen noktada “öteki” yani diğer insanlar önemli bir kavram olarak öne çıkmaktadır. Çünkü ne kadar özgür olursak olalım, kendi varoluşumuz başkalarının varlığına sıkı sıkıya bağlıdır. “Öteki” yaptığımız seçimlerde rol oynayandır. Dünyaya öylesine bırakılmış olan insanın en önemli eylemi “öteki insanı keşfederek, “kendi olma” süreçlerini tanımasıdır. Ötekiler kendimi onlarla karşılaştırdıklarım, kendime ölçü olarak aldıklarımıdır. Çünkü insan varoluşunu tasarlarırken bir dayanma noktası arar. Bu da kaçınılmaz olarak “öteki” insandır. Diğer yandan ötekinin insanı “nesneleştirilen/eşyalaştıran” ya da “köleleştiren” bakış açısının bu keşfi bir eziyete dönüştürebileceği ise açıktır. Sartre ötekinin varlığını bazen “cehennem, ötekidir” diyerek tanımlar(Sartre, 2012). Birlikte yaşadığımız diğer insanlarla nesneleşmeden ya da köleleşmeden yaşayabilmemiz her iki insanın da kendi yaşamlarının öznesi (sorgulayan, bilen, düşünen, seçen, sorumluluk üstlenen) olmaya devam edebilmesiyle olasıdır. “Çocuk gelin” olma durumunda insan hala yaşamın öznesi olmaya devam edebilir mi? Yoksa köleleştirilmiş midir? “Çocuk gelinler” için ötekiler cennet midir? Cehennem midir?

Aslında Sartre (Akt.Reneaux, 1994 Sartre 2012), “aşık olma” durumunu insanların özgürce “köleleşmeyi” seçmesidir diyor. Artık öteki için ben, benim için öteki hayatın amacı ve ilgi odağı olarak “özgürce” seçilmiş olandır. Âşık olanı aşka iten şey ise “sevilmiş olma arzusudur”. Musta (1988)’nın belirttiğine göre, Marceliçin aşk, insanın tüm varlığı ve varoluşuyla dünyaya/ötekine açık olması ve dünyaya katılması ile mümkündür. İnsanın dünyaya katılması ise ancak varlığı

ğının yani bedeninin ve var oluşunun hazır olması ve ulaşılabilirliği yani dünyaya açık olması durumunda olasıdır (Akt.Reneaux, 1994). Artık öteki, yalnızca kendisi için bir “ben” değil, benim için de bir “ben”dir. Marcel’e göre böylesi bir bağlılık, beni gerçek anlamda “ben” kılar. Bu bağlamda öteki, kendim gibi bir ben olarak anlayıp, algıladığım bir varlıktır. Burada kendi benliğinden ayrılmak söz konusu değildir. İşte karşılıklı olarak benim ben, benim sen oluşumun adı “aşk”tır. Aşk olmazsa kişiler arası ilişkiler sahip olan ve sahip olunan düzeyine iner. Gelin olmak bir anlamda «biz olma» sözü vermektir. Bu katılımın başarılabilmesi ise endişe, umutsuzluk kaynağıdır. Aşk insanın tüm varlığı ve varoluşuyla dünyaya/ötekine açık olması ve dünyaya katılması ile mümkün bir durumsa “çocuk gelinlerin” varlıkları yani bedenlerinin ulaşılabilir olması onların dünyaya bedenleri ve varoluşları ile hazır oldukları şeklinde mi yorumlanmalıdır? “Çocuk gelinler” biz olma sözü verebilecek bir hazır oluşa sahip midir? “Çocuk gelinlerin” bir yetişkin olan ötekini kendisi gibi anlayıp, algılaması olanaklı mıdır? “Çocuk gelinlerin” böylesi bir akitte kendi benlikleriyle var olabilmeleri olanaklı mıdır?

Kızlarımızın/oğullarımızın, durumları kendi değer öncelikleri doğrultusunda anlamlandırıp, özgürce seçerek kendilerini gerçekleştirmelerine olanak sağlamalıyız. Paternalistik olmayan tutumlarımız onların özerklik ve özgürlük içinde seçerek insanlıklarını, insan onurunu ve bu yolla bireysel ve global düzeyde insanlığı koruyacaktır. Varlığını var etme yolunda daha uzun bir yol kat etmiş olan biz yetişkin insanların görevi “onların” çevreleri ile karşılıklı etkileşimleri sonucunda kendi seçtikleri ritimlerle, kendi yaşam dönemlerindeki geçişlerini sağlıklı olması için alternatifler içeren fırsatlarla dolu ortamlar oluşturmak. Varoluşlarını gerçekleştirme zorlu sürecinde bağlanma ya da ayırmayı öğrenirken bizim sevgi dolu varlığımız bu zorlu süreci olanaklı kılacaktır. Çünkü özgürlüğün en üst noktası sevgidir. Bakım ise sevginin hayat bulmuş halidir (Watson, 2006). Bakım ve sevgi birlikte evrenin en gizemli kozmik gücünü oluşturur. Gerçek mucize bir çocuğun tümüyle size bağımlı bir durumdan, bağımsız olduğu duruma geçmesindedir, köleleşmesinde değil! Onları köleleştirmeyin, özgürleştirin ve böylece mucizeye hem eşlik hem de tanıklık edin.....

KAYNAKLAR

- Alessiato E. (2011) Human Being, World, and Philosophy in Karl Jaspers Humana.Mente *Journal of Philosophical Studies*, Vol. 18, 69–86.
- Boeree CG (2006) *Personality Theories: Rollo May*.
<http://webspaceship.edu/cgboer/may.html> (erişim July 07, 2014)
- Camus A. (2009) *Başkaldıran İnsan*. Çeviren Tahsin Yücel. İstanbul: Can Yayınları.
- Çocuk Koruma Kanunu (2005) Resmi Gazete, Tarih: 15/7/2005, Sayı: 25876.**
- Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usûl Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik(2006) Resmi Gazete, Tarih: 23/12/2006, Sayı: 26386**
- Dall’Alba G. (2009) Learning Professional Ways of Being: Ambiguities of becoming,*Educational Philosophy and Theory*, Vol. 41, No. 1:34-45.
- DeBeauvoir S. (1993) *Kadın “İkinci Cins”*: *Evlilik Çağı*, 7. Basım. Çeviren: Bertan Onaran. İstanbul: Payel Yayınları.
- Holt K. (2012) A Critical Discussion about Existential Authenticity in Journalism Ethics,*Journal of Mass Media Ethics*, 27 (2012):
- Martel, R. A. (2005) Søren Kierkegaard’s Self-Affirming Moral Philosophy And Its Relationship to Charles Taylor’s Notions of Relativism and Authenticity, Yüksek Lisans tezi, Queen’s University Kingston, Ontario, Canada.
- Muşta, M. C. (1988)*Gabriel Marcel’in Varoluşçuluğu*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Kültür Eserleri Dizisi, No. 117. Ankara: Ofset Reromat.
- Pitchford DB. (2009) The Existentialism of Rollo May: An Influence on TraumaTreatment. *Journal of Humanistic Psychology* 49; 441-461.
- Reneaux R. (1994) *Egzistansiyalizm Üzerine Dersler*. Çeviren: Murtaza Korlaelçi. Erciyes Kayseri: Üniversitesi Basımevi, s.78-88.
- Resmi Gazete (1985) Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi. Tarih: 14 Ekim 1985, Sayı: 18898.
- Sartre JP. (2012) *Varoluşçuluk*, 23. Basım. Çeviren Asım Bezirci. Ankara: Kay Yayınları.
- Watson J. Carative factors, Caritas processes guide to professional nursing,*Danish Clinical Nursing Journal*, 2006; 20 (3): 21-7.

EĞİTİM HAKKI VE “ÇOCUK GELİNLER” (!)

Hale Koçer

Ülkemizde her yıl binlerce kız çocuğunun, evlen-diril-mek(!) yoluyla çocuk olma ve sağlıklı gelişme hakları ellerinden alınmaktadır. Çocuklara yapılan bu istismarı adlandırmak ve tanımlamak oldukça güç olmakla birlikte, durumu “evlilik”, mağdur çocukları ise “gelin” olarak anmak, durumun iç yüzündeki vahameti örtbas etmeye bilinçli ya da bilinçsiz biçimde hizmet etmektedir. Zira evliliğin toplumda meşru ve arzu edilen bir kurum olması, odaklanılan noktayı evlilik olgusuna çekerek, tarafların çocuk olmasının -büyüyünce geçecek- geçici bir sorun olarak görülmesine fırsat vermektedir. Bugün kız çocuklarının gelişim özellikleri ve gereksinimlerine dikkat çeken gelişim uzmanları, eğitimciler, sağlık çalışanları, sosyal çalışmacılar; konuyu toplumsal bağlamda ele alan toplum bilimciler, hukukçular ve ekonomistlerin yer aldığı uzmanlar, bilim insanları ve duyarlı bireylerden oluşan büyük bir kesim “çocuk gelin” olma diye tabir edilen durum ile mücadele etme çabası göstermektedirler. Bu çabalar dahilinde elde edilmeye çalışılan istatistikler, kız çocuklarının bir yılda resmi ve gayri resmi nikah yoluyla “evlendirilme” oranlarının, tüm evliliklerin yüzde otuzunu oluşturduğunu göstermektedir (Çakmak, 2009). Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) her ne kadar “Ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar kendi ihtiyaçlarına yönelik olarak araştırmalar yapabilmektedir. Bu kapsamda, bu

tür kurum kuruluşlar tarafından açıklanan çocuk gelin tahminleri, bu kurumların kendilerine göre belirledikleri yöntemlerle yaptıkları dolaylı tahminlere dayanmakta olup, bu rakamlar Türkiye İstatistik Kurumu’nun resmi istatistik Kurumu’nun resmi istatistikleri değildir” açıklamasıyla 2012 yılına ait 16-17 yaş grubu kız çocuklarının -resmi- evlilik oranlarının %6.7 olduğunu, yani oranların basında –ve bilim insanlarının açıklamalarında- yer aldığı gibi yüksek olmadığını belirtse de, bu oranı oluşturan rakam **40.428**’dir (Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni). Görünen o ki, kız çocuklarının evlen-diril-me adı altında maruz kaldıkları durum, toplumun bir kısmında şiddetle mücadele edilmesi gereken ciddi bir sorun olarak görülürken, hatırı sayılır büyüklükte başka bir kesim ise bu duruma onay vermektedir. Çocukluk dönemi tamamlanmadan yap-tırı-lan evlilikler(!) İnsan Hakları Evrensel Beyanname, Kadına Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi, Çocuk Hakları Sözleşmesi, Pekin Konferansı gibi uluslararası konferans ve sözleşmelerin sonuçlarıyla çelişmesine rağmen, çocuk gelinleri onaylayan ve meşru gören sosyal kültürel değer yargılarının yasalardan daha güçlü olabildiği görülmektedir (Yüksel-Kaptanoğlu, Ergöçmen, 2012). Bu nedenle, sorunların çözümünde yasal düzenlemelerin yanı sıra, toplumun sosyo-kültürel gelişimini sağlayacak eğitsel düzenlemelerin yapılması da gereklidir.

Çakmak (2009), Dünya Bankası ve Birleşmiş Milletler örgütleri tarafından yapılan araştırmalarda, kız çocuklarının evlen-diril-me(!) oranları ile ülkenin gelişmişlik düzeyi arasında doğrudan bir ilişki olduğunu belirterek, çocuklara yapılan bu istismarın başlıca nedenleri arasında, “geleneksel yaşayışta hakim olan kocaya itaatin erken yaşta tesis edilmesi gerektiği” anlayışının yattığını ileri sürmektedir. Ülkemizde gerek binlerce kız çocuğunun bu yolla istismar edilmesine göz yuman bir kesimin var olması, gerekse buna getirilen açıklamalar, bir anlamda, kız çocuklarının evlen-diril-mesi(!) ile, “birey” olma ve eğitim haklarının ellerinden alınması nedeniyle sürdürülen mücadeleye nasıl duyarsız kalınabildiğine ilişkin soruların yanıtını da oluşturabilmektedir. Zira eğitim düzeyinin de rol oynadığı bir takım etkiler sonucunda, bireylerin zihinlerindeki “çocuk” ve “eğitim” kavramlarının bilimsel kabullere uymayacak biçimde “keyfi” oluşturulması, bu kavram sahiplerine ortada bir sorunun olmadığını düşündürte(!)bilir.

“Çocuk” kavramının tarihsel süreci incelendiğinde, ortaçağda çocukların, kendi dönemine özgü gelişim özellikleri ve gereksinimleri olduğu göz ardı edilerek yetişkinlerin tüm yaşantı ve sorumluluklarına, hatta cinsel yaşantılarına

bile ortak edilmesinde sakınca görülmediği dikkati çekmektedir (Gander ve Gardiner; 2001). Aradan geçen yüz yıllar süresince, çocuk gelişimi ve psikolojisi alanında yapılan bilimsel araştırmalara ve gelişen felsefi düşüncelere rağmen, çocukları yetişkinlerle aynı özelliklerde ve sorumluluklarda gören bir anlayış ne yazık ki halen vücut bulmaktadır. Diğer yandan, “eğitim”in “istendik davranış kazandırma süreci” olarak tanımlanması ve toplumsal denetim yoluyla gerçekleştirilebileceğine olan inanç (Şişman; 1999) kadınlar için “evlenme, çocuk-yapma-bakma, ev işlerini yerine getirme, eşine ve eşinin ailesine itaat etme” gibi davranışları “istendik” kabul eden bir kültürde, kız çocuklarının evlen-dirilmesinin(!), bu davranışları kazandıracak bir eğitim süreci olarak görülmesine de neden olabilir. Bu nedenle, “çocukluk” ve “eğitim hakkı” kavramları çocuğun gelişimsel özellikleri ve gereksinimlerini dikkate alan bilimsel ve yasal dayanaklarla ele alınmalıdır.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nda 20 Kasım 1989 tarihinde benimsenen “Çocuk Haklarına Dair Sözleşme”nin ilk maddesinde, 18 yaşından küçük her insan çocuk olarak tanımlanmaktadır (Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Uygulama El Kitabı, 2003). Gelişimsel anlamda bakıldığında, her gelişim dönemi kendine özgü özellikler içerir. Birey içinde bulunduğu gelişim dönemine özgü özellikleri ile başarması gereken görevleri başardığında daha sonraki gelişim görevlerinde de başarı gösterir ve mutlu olur. Bireyin gelişim görevlerine uygun bu davranışları kazanmasında fiziksel olgunlaşma büyük rol oynamaktadır. İçinde bulunulan döneme ait görevlere uygun davranışlar kazanamadığında ise, yaşanılan başarısızlık ve mutsuzluk diğer dönemlere de yansımaktadır (Bacanlı, 2011).

Çocukluğun yetişkinliğe geçiş evresi olarak kabul edilen ergenlik dönemi, bedensel, toplumsal, bilişsel olgunlaşma dönemidir. 11-13 yaşlarında başlayan bu kritik dönem, bireyin bedenini kabul etme, uygun bir sosyal role ulaşma, yaşlılarıyla olgun ilişkiler kurma, duygusal ve ekonomik bağımsızlığı gerçekleştirme, evliliğe ve aile yaşamına hazırlanmayı içeren gelişim görevlerini yerine getirdiği 18-20 (bazı kaynaklara göre ise 18-22) yaşlarına kadar sürer (Aydın, 2002; Gander ve Gardiner, 2001). Görüldüğü üzere, gelişimsel olarak, bireyin içinde bulunduğu dönemin özellikleri dikkate alındığında çocukluk, en iyi durumda 18 yaşında sona ermektedir. Eş seçmek, hayatını kiminle paylaşacağına karar vermek, aile kurmak, eşiyile birlikte yaşamayı gerçekleştirmek, çocuk yetiştirmek, ev yönetimini üstlenmek gibi görevler ise 18-30 yaş aralığını kapsa-

yan “Genç yetişkinlik” döneminin görevleridir (Aydın, 2002; Bacanlı, 2011). Bu görevleri daha erken dönemde bulunan çocuktan beklemek, her şeyden önce çocuğun çocuk olma ve gelişimini uygun biçimde gerçekleştirme hakkının elinden alınması anlamına gelmektedir. Yeterli fiziksel, sosyal ve duygusal olgunluğa ulaşmayan bireyden üst düzeyde görevler beklemek, hem o dönemin hem de sonraki dönemlerin görevlerinde başarısızlıklara, bu nedenle de bireysel ve toplumsal mutsuzluklara neden olacaktır.

Çocuğun gelişim görevlerini yerine getirebilmesi, gelişim özelliklerine uygun koşulların kendisine sağlanmasıyla mümkün olabilmektedir. Çocuğun özelliklerini yaşamasına ve geliştirilmesine izin veren fırsatlar içinde “eğitim” büyük bir öneme sahiptir.

BM Genel Kurulunun 10 Aralık 1948 tarihinde kabul ettiği İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nin 26. Maddesinin birinci fıkrasında herkesin eğitim hakkına sahip olduğu belirtilmektedir. Aynı maddenin ikinci fıkrasında, eğitimin insan kişiliğini tam geliştirmeye ve insan haklarına temel özgürlüklere saygıyı güçlendirmeye yönelik olması gereğine değinilmektedir. Benzer şekilde Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’nin 28.maddesi, çocuğun eğitim hakkını destekler. Sözleşme’nin 29. maddesinde yer alan eğitimin amaçları öncelikle “*Çocuğun kişiliğinin, yeteneklerinin, zihinsel ve bedensel yeteneklerinin mümkün olduğunca geliştirilmesini*” içermektedir (Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Uygulama El Kitabı, 2003). Eğitimin farklı biçimlerde tanımlanması, buna ilişkin olarak belirlenen amaçlardaki farklılıklar, eğitim uygulamaları altında çocuklara yönelik tutumları da etkilemektedir. Eğitime ilişkin çağdaş yaklaşımlar, geleneksel yaklaşımın bireyi şekil verilecek bir varlık olarak biçimlendirmeye çalışma anlayışına karşılık, bireyin var olan potansiyelini en üst düzeyde kullanmasına olanak verme anlayışını benimsemektedir. Bu bağlamda eğitim bireyin kendini yaşaması ve yaratması anlamına gelmektedir. Akyüz (2001) anne ve çocuk ölümlerinin önde gelen nedeninin, annenin eğitim düzeyinin düşük olmasından kaynaklandığını gösteren ve kız çocuklarının okullaşma oranlarındaki yüzde onluk bir artışın, bebek ölüm hızında binde 4.1 azalma sağladığına ilişkin UNICEF’in 1999 Raporuna dayanarak, çocuğun en temel hakkı olan yaşama hakkı ile eğitim hakkı arasında yakın bir ilişki bulunduğuna dikkati çekmektedir. Eğitimin sağladığı kazanımlar yoluyla, birey yaşama uyum sağlamakta hem kendi hem de başkaları için yaşamı iyileştirmeye katkıda bulunmaktadır. Bireyin üretkenliği,

sağlığına gösterdiği özen, kendini ve ailesini korumadaki yeterliliği ve kültürel açıdan zengin bir yaşam sürdürmesi sahip olduğu eğitim fırsatları ile ilişkilidir (Akyüz, 2001).

Çocuğun özvarlığının gelişimini amaçlayan çağdaş anlayışla, okullar, çocuğun gelişimini destekleyen fiziksel olanakların ve onlara rehberlik eden profesyonellerin bulunduğu bir organize kurumdur. Okullar, çocukların içinden gelen kendini geliştirme ve öğrenme ihtiyaçlarının karşılanmasında bir başvuru merkezidir ve her çocuğun, kendini geliştirme sürecinde okulların sağladığı profesyonel destekten yararlanma hakkı vardır. BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 28(e) maddesine göre, taraf devletler “*Okullarda düzenli biçimde devamın sağlanması ve okulu terk etme oranlarının düşürülmesi için önlem alınmasını*” taahhüt ederler (Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Uygulama El Kitabı, 2003). Zira okuldan ayrılan çocuk yalnızca akademik bilgi edinme şansından değil, içinde taşıdığı potansiyeli kullanma, sağlıklı bir kişilik geliştirme, yaşına ve ihtiyaçlarına uygun bir çevrede sosyalleşme ve uzman kişiler rehberliğinde yaşamı keşfetme deneyimlerinden mahrum kalmaktadır. Bu nedenle, devletler, çocukların fiziksel gelişimini tamamlayacakları, bilişsel alanda üst düzey soyut işlemler yapacakları, sosyal ve duygusal olgunluğa ulaşacakları, kişiliklerini oluşturacakları, kariyerlerini (mesleğini) belirleyecekleri, eş seçme ve aile kurmaya hazır olacakları ergenlik dönemi sonuna kadar (en az 18 yaş), nitelikli bir eğitim ortamında bulunmalarını sağlamaya zorludurlar. Buna rağmen, gerekli tedbirlerin alınmaması nedeniyle, özellikle kız çocuklarının içinde bulunduğu ayrımcılığa maruz kalan çocuklar, okuldan ayrılma durumunda kalabilmektedirler (Çocuk Haklarına Dair Sözleşme El Kitabı, 2003).

Nitelikli eğitim ortamlarını sağlamak koşulunu yerine getirdikten sonra, çocukların okuldan ayrılmalarını engellemenin en temel yollarından biri “eğitimin zorunlu ve kesintisiz” olmasıdır. Eğitimde zorunluluk kavramına çocuk açısından bakıldığında, çocuğun zorunlu olduğu bir durumdan söz ediliyormuş izlenimi doğduğundan, bu durumun çocuğun özgürlük hakkı ile çeliştiği düşünülebilir. Eğitimin zorunlu olmasına ya da zorunlu eğitim kavramına, devlet ve çocuktan sorumlu yetişkinlerin çocuğa karşı sorumlulukları açısından bakıldığında ise, bu zorunluluğun çocuğa gelişim ve eğitim hakkını vermek üzere olduğu görülecektir. Böylece çocuk hakları bağlamında zorunlu eğitimin, gelişimin kritik dönemlerini içeren okul öncesi dönemden, ergenlik dönemi sonuna kadar (en az

18 yaş) olan yılları kapsamının gereği de ortaya çıkmaktadır. Zorunlu eğitimin, çocuğa eğitim fırsatlarının sağlanmasındaki zorunluluk anlayışıyla ele alınması, çocuğun okuldan ayrılmasına neden olabilecek durumların ortadan kaldırılması çabalarını güçlendirecektir.

Türkiye’de okulu bırakma nedenleriyle ilgili yapılan araştırmaların bir kısmında, evlenme doğrudan okulu bırakma nedenleri içinde yer almazken (İlhan-Tunç, 2009; Şimşek, 2011; Şimşek ve Şahin, 2012) bir kısmında ise, açıkça okulu bırakma nedeni olarak görülmektedir (Gözübüyük-Tamer, 2014; Kızların Okullaşma Oranının Artırılması Projesi Sonuç Kitabı, 2013). Kız çocuklarının okuldan ayrılmaları doğrudan evlenme amacıyla değilmiş gibi görünse de, Gökşen, Cemalcılar ve Gürlesel’in (2006) yapmış oldukları bir araştırmada, ekonomik, sosyo-kültürel ve okuldan kaynaklanan nedenlerle okulu bırakan kız çocuklarının neredeyse tamamının, bundan sonra hayatlarında ne yapmak istediklerine ilişkin soruya, “*evlenmek*” istedikleri yanıtını vermeleri oldukça çarpıcıdır. Yani, her ne sebeple olursa olsun, okuldan kopan kız çocukları içinde buldukları sosyo-kültürel yoksunlukta kendileri için başka bir çıkar yol görememekteler. Bu durum, evlen-diril-me(!) nedeniyle eğitim hakkından mahrum kalanlar olduğu gibi, eğitim hakkından mahrum olduğu için evlenmek(!) zorunda kalan kız çocukları gerçeğini de ortaya koymaktadır. Bu nedenlerle kız çocuklarının çocuk olma ve sağlıklı gelişme haklarını korumak adına, kesintisiz ve nitelikli eğitimi sağlayacak önlemler bir an önce uygulanmalıdır.

Ülkemizde 2012-2013 Eğitim-Öğretim Yılından itibaren uygulamaya geçilen 4+4+4 Eğitim Sistemi kız çocuklarının okuldan uzaklaşmasını ve erken yaşta evlen-diril-me(!) riskini artıran özellikler içermektedir. Sistem “12 yıllık zorunlu” eğitim uygulamasını getiriyor gibi görünse de ilk 4 yıldan sonraki dönemde çocukların, açık ortaokul ve açık liselere devam etmelerine olanak verilmektedir. Bu durum 4. Sınıftan itibaren örgün eğitimin fiilen ortadan kalkması ve zorunlu eğitimin kesintisizliğinin öneminin göz ardı edilmesi olarak yorumlanmaktadır (Güven, 2012). Okul yalnızca akademik bilgi edinilen bir yer değildir. Özellikle sosyal ve kültürel olarak gelişmemiş toplumlarda, okul bir kültürlenme yeridir. Okulda bulunan profesyoneller ve akran grupları ile girecekleri iletişimle, çocuklar akademik olarak bilgi edinmenin yanı sıra, sosyal ve duygusal beceriler kazanırlar. Henüz 10-11 yaşlarında olan çocukların açık ortaokula ya da 14-15 yaşlarındaki çocukların açık liseye geçmelerine zemin hazırlamak, onları okul

kültüründen ve sosyal yapısından uzaklaştırarak bütünsel anlamda gelişim fırsatlarından mahrum etmektedir. Açık ortaokul ve açık lise uygulaması ile, okulu bırakma özellikleri taşıyan çocuklara eğitime dışarıdan devam etme hakkı verilmiş gibi görünmektedir. Ancak, özellikle 4. sınıftan sonraki çocukların yaşları dikkate alındığında, bu çocukların sağlıklı bir biçimde eğitimlerinin türüne karar verme ve uzaktan eğitimi sürdürebilme yetkinliğinde olamayacağı açıktır. Nitekim, ülkemizde yapılan araştırmalar, özellikle kız çocuklarının okulu bırakma kararını çoğunlukla kendilerinin vermediklerini göstermektedir (Gökşen, ve diğ., 2006; Gözübüyük-Tamer, 2014; İlhan-Tunç, 2009). Benzer şekilde çocukların eğitimlerine okuldan uzak kalarak, açık eğitim yoluyla devam etmelerinin kendilerinin dışında alınma olasılığı yüksektir. Bu nedenle açık ortaokul ve açık lise uygulamaları, çocuklara eğitimlerine uzaktan devam etmeleri için verilen bir hak değil, tersine, okul kültüründen ve rehberliğinden yararlanma haklarının ihmal edilmesidir.

Gelişmiş ülkelerde, tartışmalı olmakla birlikte, çocukların ebeveynlerinin sorumluluğunda, okula gitmeksizin okulun bir bireye kazandırmayı vaat ettiği kazanımları elde etmelerini sağlayacak biçimde uzaktan eğitim alması uygulanabilir bir yaklaşım olarak görülebilir. Ivan Illich “okulsuz toplum” önerisinde bireylerin okullar yerine, iletişimde buldukları kişiler aracılığıyla bilgi ve beceri kazanabileceklerini savunmaktadır. Aynı biçimde, okul dışındaki kütüphane, laboratuvar ve farklı yaşam alanlarında öğrenmelerini gerçekleştirebileceklerini ileri sürmektedir (Sönmez, 2009). Ancak ne yazık ki bu şansın şu an için ülkemizde var olduğunu düşünmek oldukça güçtür. Zira, okul dışında bir öğrenme merkezi olarak kütüphane ve laboratuvarlara, bilgi edinme kaynağı olarak da uzman kişilere baş vurma olanağı ve kültüründen söz etmek neredeyse imkansızdır. Ülkemizde yapılan araştırmalar, okulu bırakma eğiliminde olan çocukların zaten alt sosyo-ekonomik ve kültürel özelliklerdeki çevrelerde bulduklarını göstermektedir (Şimşek, 2011). Açık öğretime (ortaokul-lise) yönelecek çocukların büyük bir kısmı da, büyük olasılıkla bu çocuklardan oluşacaktır. Zaten sosyo-kültürel açıdan dezavantajlı olan çocukların, nitelikli bir yetişkin desteği olmaksızın, kendi kendine ders kitaplarını okuyarak ve sınavlara girerek, gerek akademik, gerekse sosyal ve duygusal gelişimlerini gerçekleştirmelerinin pek de mümkün olmadığı söylenebilir. Ülkemizde kız çocuklarının evlen-diril-me(!) nedenleri ve buna onay veren toplulukların demografik özellikleri dikkate alındığında, açık eğitime yönlendirilmiş kız çocuklarını da aynı kaderin(!) beklediğini

görmek, olağanüstü bir çıkarım değildir.

Sonuç olarak, kız çocuklarının evlen-diril-mesi(!) onları içinde buldukları çocukluk döneminin özelliklerini yaşama ve eğitim yoluyla kendilerini geliştirme haklarından mahrum eden bir istismar türüdür. Bu nedenle 18 yaşına kadar çocuk oldukları kabul edilen bireylerin yaşam ve eğitim haklarını güvenceye alan ulusal ve uluslararası düzenlemelere uygun olacak şekilde alınacak tedbirlerle, çocukluk çağı süresince zorunlu ve kesintisiz olarak okulda kalmaları sağlanmalı ve evlen-diril-meleri önlenmelidir. Çocukların gelişimleri nitelikli okul programları ile desteklenmeli, çocukların okuldan uzaklaşmalarına neden olabilecek problemlere yönelik ise rehberlik hizmetleri sunulmalıdır. Ayrıca çocukların aileleri tarafından evlen-diril-mesi(!) ve benzeri istismarların tespitine ve önlenmesine yönelik müdahale programları geliştirilmelidir.

KAYNAKLAR

- Akyüz, E. (2001) Çocuk hakları sözleşmesinin temel ilkeleri ışığında çocuğun eğitim hakkı. *Milli Eğitim Dergisi*. Sayı 151. 3-24
- Aydın, B. (2002) Gelişimin doğası. İçinde B. Yeşilyaprak (ed.), *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*.(s.25-49). Ankara. Pegem Yayıncılık.
- Bacanlı, H. (2011)*Eğitim Psikolojisi*.(Geliştirilmiş 17. Baskı). Ankara. Pegem Akademi.
- Çakmak,D. (2009 Mart)*Türkiye’de çocuk gelinler*.Birinci Hukukun Gençleri Sempozyumu-Hukuk Devletinde Kişisel Güvenlik. Ankara.
- Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Uygulama El Kitabı. (2. Baskı) (2003). UNICEF
- Gander M.J ve Gardiner H.W. (2001)Çocuk ve ergen gelişimi. (4.baskı). (Yayına hazırlayan Onur, B.) (çev. Dönmez,A., Çelen, N., Onur, B.). Ankara. İmge Kitabevi
- Gökşen, F., Cemalcılar, Z., Gürlesel, F. (2006)*Türkiye’de ilköğretim okullarında okulu terk ve izlenmesi ile önlenmesine yönelik politikalar*.
<http://spm.ku.edu.tr/wp-content/uploads/pdf/okulterk.pdf> adresinden elde edildi.

Gözübüyük-Tamer, M. (2014) Trabzon ili genel liselerde okulu terk nedenlerinin belirlenmesi. *Turkish Journal of Education*.2(3).16-37.

Güven, İ. (2012) Eğitimde 4+4+4 ve Fatih projesi yasa tasarısı= Reform mu? İlköğretim Online. 11(3). dergipark.ulakbim.gov.tr/ilkonline/article/download/.../500003670 adresinden elde edildi.

İlhan-Tunç, A. (2009) Kız çocuklarının okula gitmeme nedenleri. Van örneği. *Yüzüncü Yıl*

Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi.1 (1). 237-269

Kızların Okullaşma Oranının Artırılması Projesi Sonuç Kitabı. (2013) Ankara. kizlarinegitimi.meb.gov.tr/files/img/sonuc_kitabi.pdf adresinden elde edildi.

Sönmez, V. (2009) *Eğitim Felsefesi*.(9.Baskı). Ankara. Anı Yayıncılık.

Şimşek, H. (2011)Lise öğrencilerinde okulu bırakma eğilimi ve nedenleri. *Eğitim Bilimleri*

Araştırma Dergisi. Uluslararası E-dergi.1(2). 28-47.

Şimşek, H., Şahin, S. (2012) İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinde okulu bırakma eğilimi

ve nedenleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*.12(2).41-72.

<http://www.efdergi.ibu.edu.tr/index.php/efdergi/article/view/906> adresinden elde edildi.

Şişman, M. (1999) Öğretmenlik mesleğine giriş. Ankara. Pegem Yayıncılık.

Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni. İstatistiklerle Çocuk 2013. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=16054> adresinden elde edildi.

Yüksel-Kaptanoğlu, İ. Ergöçmen, B. (2012).Çocuk gelin olmaya giden yol. *Sosyoloji Derneği, Türkiye Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*.15(2).dergipark.ulakbim.gov.tr/sosars/article/download/.../5000086495 adresinden elde edildi.

ÇOCUK EVLİLİKLERİNİN İSLAMIN İNSANA BAKIŞI AÇISINDAN YORUMLANMASI

Ayşe Sucu

GİRİŞ

Bir bilgi ve iletişim çağı olan 21. yy'da, doğrudan insan onuruyla ilişkilendirilebileceğimiz sosyal problemleri konuşurken, tüm insanlığın itirazsız kabul edebileceği evrensel mesajlar vermek yerine, hala geleneğin taşıdığı yanlışlıkları din adına konuşuyor olmamız kabul edilebilir bir durum değildir.

Müslüman Coğrafya, kılavuz olarak kabul ettiği ilahi metni, tarihsel bağlamına hapsederek büyük gerilimler yaşamaktadır. İslam'ın bütün mekan ve zamanlara hitap ettiğini iddia edip ve fakat belli bir zaman diliminin örf ve adetleri üzerinden meseleleri vaz etmek; Kur'an'ın mahiyetini, insan yaşamındaki işlevini ve hatta kaynak olarak değerini görmezden gelmektir.

Dinin yegane kaynağı Kur'an-ı Kerim'dir. Bir başka ifadeyle, oluşmuş kültürün, buna Hz. Peygamber'e atfedilen söz ve davranışlar da dâhil, sağlamasını yapabileceğimiz tek kaynaktır. Ancak bu kaynağın muhatabı akıldır. Ayetlerinin beşte birini düşünme ve akletmeye tahsis etmiş bir Kitabın, muhatabından beklediği, kendisinin idrak/bilinç varlığı olduğunun veya olması gerektiğinin farkındalığıdır. Bu farkındalığı sağlayabilmesi için, kişinin hayatla bütünleş-

bilmesi gerekir. Dolayısıyla gerçek bir mümin ibn-ül vakt/vaktin çocuğu olmak durumundadır. İçinde yaşadığı çağın gereksinimlerini dikkate almaksızın, bin yıl öncesi yorumlara ve belirgin bir diğer sosyal ve kültürel yapı içinde oluşmuş düşüncelere ezbere tabi olmak, taklitten öteye geçememek ya da alışkanlıklara boğulmak, özellikle Kur'an –ı Kerimin bütüncül anlamı itibariyle bir paradokstur:

“Ama onlara, “Allah’ın indirdiğine uyun!” denildiğinde bazıları: “Hayır, biz (yalnız) atalarımızdan gördüğümüz (inanç ve eylemler)e uyarız!” diye cevap verirler. Ya ataları akıllarını hiç kullanmamış ve hidayetten nasip almamış iseler” Bakara/170

Burada mevcut alışkanlıklara ve göreneklere tabi olduklarını söyleyenlere atıf vardır. Halbuki buna nazaran, açılan taze bir hakikat alanı ve her an bir oluş hali gözardı edilemez.

Kısaca ifade etmek gerekirse; ilim, fen ve hatta felsefenin ışığında, zamanın ruhunu okuyarak yapılacak olan vahiy ve anlam yolculuğu, dini açıdan günümüz problemlerine çözüm yolları üretir. Aksi takdirde bir kısır döngü diyebileceğimiz, fosilleşmiş düşünce kalıplarının içinde debelenmenin, bir başka ifadeyle “cehalet tahsilinin” veya fanatizmin sonu gelmeyecektir.

İSLAM VE İNSAN

İslam, tek Tanrı inancına dayalı bir dindir. Müslümanların dini olarak bilinir ama Kur'an nezdinde İslam, insanlıkla buluşmuş tüm Peygamberlerin getirdiği dinin adıdır:

“Biz senden evvel hiçbir Peygamber göndermedik ki, ona şöyle vahyetmiş olmayalım: Benden başka ilah yoktur. Öyleyse bana ibadet edin” Enbiya/25

İslam, Arapçada barış anlamına gelen se-le-me kökünden gelir. Esleme/teslimiyet anlamında ele alındığında, bağlanan, teslim olan insana da Müslüman denilir. İslam, insana, “insan” olduğu için bir üstünlük verir. **“Doğrusu biz insanoğlunu çok onurlu/şerefli yarattık... Ve onu başka varlıkların çoğunda bulunmayan üstünlükler/fazlalıklar ile donattık.”**

Bu diğer varlıkların değersiz, daha aşağı olduğu anlamına gelmez. Yarattılmış olan her şey, “tevhit” inancına göre aynı özü, aynı mahiyeti taşır. Varlık ile insan arasındaki ilişkiyi maddi ve manevi planda değerlendiren İslam Felsefesi, evrendeki tüm varlığı, insanın açılımı olarak görür veya evren insanda dürüldür der. Yeryüzünde insan ve yaratılmış olan her şey Allah’a götüren işaretlerdir. Kur'an’i ifadeyle her varlık Yaratıcının ayetidir.

Ayet, Kur'an’ın her cümlesinin adıdır ve fakat aynı zamanda “delil” anlamına da gelir. Vahiy olarak nitelediğimiz ayetler, nasıl Tanrının delilleri ise, yaratılmış olan her varlık, yani insan, hayvan, bitki, dağ, taş kısaca tüm evren, Allah kelamında aynı şekilde mütaala edilir. İslam düşüncesinde, yaratılmış tüm varlıkların insan için yaratıldığı ve insanın da Allah için yaratıldığı anlayışı, insanın neden diğer varlıklardan ayrıldığını bize izah edebilir. Çünkü insan farkındalığı olan bir canlıdır. Dolayısıyla diğer canlılardan farklı tarafı onun idrak varlığı oluşudur. İnsan bu biliç ile hayata bakmak durumundadır. Bu da ona büyük sorumluluklar yükler. Bu sorumlulukları ikiye ayırabiliriz:

1. İnsanın hayata dair sorumlulukları. Bunlar:
 - a) Kendini tanımak.
 - b) Yekdiğerini veya hemcinslerini tanımak
 - c) Canlı cansız eşyayı tanımak, şeklinde özetlenebilir.

Tanımak kavramı, (tearafu) Kur'an’ın; farklılıklara dikkat çekerken, hem kadın ve erkek, hem de millet ve kabileler için kullandığı bir kavramdır:

“Ey insanlar! Bakın, biz sizi bir erkek ve bir kadından yarattık ve sizi kavimler ve kabileler haline getirdik ki birbirinizi tanıyabilesiniz. Şüphesiz, Allah katında en üstün olanınız, O’na karşı derin bir sorumluluk bilincine sahip olanınızdır. Allah her şeyi bilendir, her şeyden haberdar olandır.” Hucurat/13

Fark ediş tanımakla gerçekleştirilir. Bunu dikey düzlemde, insan ve Tanrı üzerinden idrak edebileceğimiz gibi; ırk, dil, din, cins gibi kimlikler üzerinden de anlayabiliriz. Tanımak, bilmek anlamına gelir. Bilmek, bir şeyin madde ve manasına vakıf olarak, o şeyi yerli yerine koymak demektir. Bunu yekdiğerimiz üzerinden ifade edecek olursak, muhatap büyük küçük, kadın erkek, yaşlı çocuk

kim olursa olsun, o ötekileştirilemez, ikincilleştirilemez, aşağılanamaz. Ben bir özne olarak ne isem, yakınımdaki, uzağımdaki hem cinslerim de aynı kıymete, aynı şerefe, aynı izzete, aynı haklara sahiptir. Yaratıcının katında da, mahiyet itibariyle her insan aynı değeri taşır. Üstünlüğü Kur'an "takva"ya bağlar yani kişi evrensel değerler olarak da niteleyebileceğimiz, temel insani ve ahlaki ilkelerle ne kadar bütünleşirse, Tanrıya yakınlaşması o nispettedir.

İnsan; idrak, farkındalık ve bir salih amel varlığıysa, tam da bunlardan dolayı ona yeryüzü bahşedilmiş ve sorumluluk yüklenmiştir. (Ahzap/72) Kur'an, insana "halife" payesi vermiş, akıl ve kalbin tezyini ile donatmış, bundan dolayı yeryüzünde Tanrının eli-kolu olmasını dilemiştir. Kendine ilişkin bu manayı iyi farketmek ve bu manayı iyi yaşamak ve yaşatmak adına tüm varlık insanın hizmetine sunulmuştur. Yeryüzü; insan için hem bir nimettir, hem de kendisine verilen bir emanettir. Bir tiran gibi davranmak, doğayı tahrip ederek ekolojik dengeyi bozmak, yaratılış kanunlarına aykırı davranışlar içinde bulunmak, diğer yaratılmışlara çıkarları doğrultusunda zulmetmek hatta kendi fıtratına, mahiyetine, tabiatına aykırı hareket etmek için verilmiş değildir. Emaneti heva ve arzularına kurban edemez.

Bunlara dikkat etmediği takdirde, insan "insan" olmaktan uzaklaşacaktır. Kur'ani ifadeyle onu "esfele safilin" derekesine, (aşağıların da aşağısına) düşürür. Kur'an bu insanları "müfsit" yani ifsat eden, bozguncu, yolsuzluk yapan, bir şeyin gerektiği gibi olmasına engel olanlar diyerek nitelendirir. Hâlbuki iman dediğimiz olgu, hakiki varlık ile yeryüzü arasındaki ilikiyi kurmanın ve bu zeminde ahlaki bir hayat sürmenin adıdır

2. İnsanın Manevi Sorumlulukları

- Yaratıcıyı tanımak
- Hayatını değerler üzerine inşa etmek

İslam düşüncesinde, düalist bir anlayışa yer yoktur. İnsanı ve hayatı bir bütün olarak ele alır. Beden ve ruh, madde ve mana, dünya ve ahiret birbirinden bağımsız değildir. Bilakis; huzur, mutluluk, başarı, sanat, etik ve estetik, İslam anlayışına göre bu kavram çiftlerinin ahenginde ortaya çıkar.

Yukarıda da ifade ettiğimiz üzere, değer ile Yaratıcı arasındaki ilgiyi kurabi-

len insan, üzerine düşen sorumlulukları yerine getirirken; hayatla bütünleşerek, hayatın içinden ve hayatla bereber bir inşa ameliyesi gerçekleştirir. İnancı ile hayatı arasındaki köprü değerleridir. Bir değer varlığı olarak yaşamını sürdürdüğü takdirde tabiat insanın hizmetindedir. Bir başka ifadeyle, nasıl yaratılmışların/ tabiatın bir haysiyeti söz konusuysa, onun idraki doğrultusunda ve onun içinde bir inşa varlığı olan insanın da, özellikle bütün bu diğer varlıklar adına haysiyetinden/onurundan bahsedebiliriz.

İNSAN ONURU

İnsan; onurunu, bihakkın kendisiyle bütünleşmekten alır. Kimliği, kişiliği ve mahremiyeti dokunulmazdır. Bu dokunulmazlık haklarını sanki Tanrı kendi sınırları olarak koymuş, Kur'an bunu "Hududullah/Allah'ın sınırları" şeklinde kavramsallaştırmıştır. Kısaca ifade etmek gerekirse, insan onurunun kaynağı Tanrı'dır. Tanrı, insan onurunun kaynağı olmak bakımından da o Tanrıdır. Bu, bütün monoteist dinler açısından da söz konusudur. İnsanı inciten, öteleyen her davranış, Allah'ın sınırlarını çiğnemektir ve O büyük otoriteyi görmezden gelmektir. Abese suresinde hikâye edilen, Hz. Peygamber'in kalabalık bir topluluğa hitap ederken, âmâ (görme özürü) bir insanın yaklaşım soru sormak istemesi üzerine, başını çevirerek konuşmaya devam etmesi (dikkat edin sadece başını çevirerek konuşmaya devam ediyor Hz. Peygamber) ve anında ikaz edilmesi, Tanrının insan haysiyetine yönelik hassasiyetini gösteren muhteşem bir örnektir. Hakeza Kur'an'da konulmuş olan pek çok yasağın temelinde yatan espriye baktığımız zaman, esas hikmetin insan onurunu korumak olduğu anlaşılacaktır. İnsan bir amaçtır, asla başkalarının arzu ve emellerine yönelik bir araç şekline dönüştürülemez. "Kendine nasıl davranılmasını istiyorsan, öyle davran" prensibini onur kavramıyla da bütünleştirebiliriz. Aynen doğal hukuk temel prensipleri çerçevesinde de düşünülebileceği gibi, insan doğası demek olan, fıtratı, şahsiyeti ve onuru itibariyle, esas bir değer taşır. Bundan dolayı can, akıl, nesil, mal ve din gibi koruma altına alınan, en temel insani hakların başında şahsiyetliliği ve onurunun muhafazası gelmektedir.

Hayatı ve ölümü yaratan Allah'dır. Ancak hayatın egemen unsuru insandır. İnsanın egemenliği aynı zamanda imtihan alanıdır. Yine Kur'an'ı düzlemde ifadelendirirsek, kim güzel iş yapmış ise Yaratıcı onu dikkate alacaktır. "Allah muhsinleri/güzel ve iyi davrananları sever" ayeti, "Allah güzeldir, güzel olanı sever" hadisi; hayatın her merhalesinde nasıl davranılması gerektiğini ortaya koyar. İyi,

güzel ve doğru anlayış, inançlı bir insanın temel referans noktasıdır. Dolayısıyla, hangi konu olursa olsun, egemenliğini başkasına devrederek sorumluluktan kurtulamayacağı gibi, normal şartlarda bir başkasının egemenliğini elinde bulundurma selahiyeti de söz konusu olamaz. Çünkü insanın kendini gerçekleştirebileceği tek bir alan vardır, o da özgürlüğüdür. Buradaki özgürlükten kastım kendi olmaktır ve kendi olmağını yitirmeksizin, kendine yabancılaşmaksızın oluşabilmektir. Başka bir ifadeyle özgürlükle bütünleşirken, amacına uygun hareket etmesi, doğasından uzaklaşmaması kendinden beklenendir. **“Allah her şeye doğasını veren ve kendi amaçlarına yönlendirendir.” Taha/50** Kur’an perspektifinde onurlu davranış “doğru iman, doğru düşünce, doğru değer üretme ve tüm bunlar için sabırla mücadele etme” düzleminde ortaya çıkmaktadır.

ÇOCUK EVLİLİĞİ

Bireyi ve toplumu ilgilendiren konularda, insanı; fizikî ve ruhî boyutuyla- rıyla çok yönlü olarak inceleyen disiplinlerin ulaştığı sonuçlarla, dini ve ahlaki ilkeleri beraber düşünmek bizi sağlıklı sonuçlara götürür. Bunu şöyle de ifade etmek mümkündür: Gerek ahlak yasaları (sıbgatullah), gerek yaratılış kanunları (firratullah) gerekse sosyal yasalar (sünnetullah) üzerinden ortaya konulan her buluş, her ulaşılan bilgi Allah’ın göndermiş olduğu din ile çatışmamak durumundadır. Dolayısıyla, dini ve ahlaki ilkelerle; insanı konu edinen tıbbın, psikolojinin, sosyolojinin, hukukun vb. disiplinlerin, ortaya koyduğu verilerin birlikte mütala edilmesi gerekir.

Konumuza girerken ifade ettiğimiz, varlığı tanımak ve yerli yerine oturtmak anlayışından hareketle, iki insanın fiziksel ve ruhsal hayatını birlikte devam ettireceği bir kurum olan evlilik, bir idrak ve sorumluluk, dolayısıyla bir irade seviyesini gerektirir. Hatta evlenecek kişi, biyolojik olarak belli bir yaşa gelmiş olsa bile, psikolojik olarak hazır olmasına da ihtiyaç vardır. Türkçemizdeki “evlilik çocuk oyuncuğu değil ki” ifadesi bu konuyu anlatan veciz bir sözdür. Kaldı ki evlilikte aranılacak şartlar bunlarla da sınırlı değildir. Karşılıklı rıza gerektirir. Koskoca bir hayatı birlikte geçirecek iki insanın, fiziksel, ruhsal, kültürel olarak nitelendireceğimiz pek çok konuda “denklik” içinde olmalarının gerekliliği de bilinen bir gerçektir.

“Çocuk evlilikleri” kavramı kendi içinde bir paradoks oluştururken -çocuk ile evlilik kavramı yanayana gelemez- bu durumun Ortaçağ’da en geri kalmış

toplumlarda dahi görülmesi esasen kabul edilebilir ve açıklanabilir değilken, bugün dünyamızda ve 2014 Türkiye’sinde hala yaşanıyor olması utanç verici bir durumdur. İnsanın, izzet ve haysiyetinin çiğnenmesi, kişilerin yaratılmalarıyla elde ettikleri özgürlüklerinin toplumsal duvarlarla kısıtlanması, bireylerin psikolojik ve fizyolojik işkenceye maruz bırakılması, bir çocuğa zorla “bir şeyler” yaptırılması, kaçırılıp tecavüz edilip öldürülmesi; benzer pek çok haberin her gün söylenilip geçildiği şu günlerde, modern insanın insanlık sınavında kaldığının açık fotoğrafıdır.

İnsanın yaş evrelerini ve onun getirdiği fiziksel, ruhsal, kültürel ve ekonomik ihtiyaçlarını göz önünde bulundurmak, aynı zamanda toplumsal bir sorumluluktur.

Çocuk adı üzerinde çocuktur ve çocukluğunu yaşamalıdır. Onun yeri anne ve babasının yanındır. Sevgiye, şefkate, yardıma, eğitime ve gelişime ihtiyacı vardır. Hayata tutunabilecek ve bir değer üretebilecek idrak ve irade yaşına kadar korunması ve hayata hazırlanması, onu dünyaya getiren anne ve babasının sorumluluğundadır. Çocukluğunu elinden almak, gelişmekte olan bedenine dokunmak, idrak edemeyeceği duyguları ona yüklemeye çalışmak, makalemizde başından itibaren işlemeye çalıştığımız, insan onurunu yani Allah’ın hududunu ayaklar altına almaktır.

İnsanlık tarihinin akışını dikkate alırsak, nikâh yaşı gelişmişlik ile yakından alakalıdır. Bir toplumun gelişmişliği kadının konumu üzerinden anlaşılır; eğitimi, hayata katkısı, yüklendiği toplumsal roller bir göstergedir. Dolayısıyla konu değerlendirilirken; ahlaki, hukuki, tıbbi, sosyolojik, psikolojik vb. veriler mutlaka dikkate alınmalıdır.

Konuyu din ekseninde tartışmaya açmak ise abesle iştigaldir. Bırakın bu meseleyi, doğrudan ayetle belirginlik kazanmış hususlarda dahi “akıl” devre dışı bırakılamaz. Kaldı ki İslam düşüncesinde bir konu tartışmaya açıldığında, üç alanda uygunluk aranır:

- 1- Akla aykırı olmamalıdır; çünkü Kur’an’a göre akıl da bir ayettir.
- 2- Fizik ve sağlıklı sosyal yapıyla çatışmamalıdır.
- 3- İnsanın varoluşsal doğasına uygun olmalıdır.

Dolayısıyla bilimsel doğruları göz ardı etmek Kur’an’a aykırıdır. İçtihat kapı-

sını kapattığını iddia ettikleri Gazali son eseri El-Mustasfa’ında şöyle der: Vahiy Allah’ın ayetleri demektir. Tabiat olayları ve kuralları ise Allah’ın fiilleridir. Allah’ın fiili ile Allah’ın sözü mantık olarak çatışmaz. Eğer bizim gördüğümüzle çatışıyorsa, Allah’ın fiilini esas alırız. Sözü ise ona göre tevil ederiz.

Hz. Ayşe’nin yaşı...

Sapık ve sadist bir zihniyetle çocuk evliliklerini destekleyenler kadar, konuya duyarsız kalanlar da sorumludur. Duyarlılık topluma, insanlığa ve Allah’a karşı sorumluluğumuzdur.

Ne gariptir ki bu zihniyet referansını toplumdan yani örflerden, dinden yani uydurma hikâyelerden almakta; hatta konu Hz. Peygamber’in Hz. Ayşe ile evliliğine kadar götürülmektedir... Vele ki sekiz ya da dokuz yaşında evlenmiş olsun, o coğrafyanın örfünü, âdetini bugüne taşımak zorunda mıyız?

Kaldı ki Hz. Ayşe’nin on sekiz, on dokuz hatta yirmi bir yaşında olduğunu söyleyen ve bunu kronolojik olarak delillendiren, konunun uzmanı ilahiyatçılar vardır. Mesele şudur: Kur’an inmeye başladıktan sonra, İslam’ı kabul edenler o kültürde, sanki o yıl doğmuş gibi telakki ediliyor ve buna “hidayet yaşı” adı veriliyor. Hz. Ayşe’nin evlilik yapacağı tarihlerde sekiz dokuz yıllık bir Müslüman olduğu ortaya çıkıyor. Bunu bilmeyenler bu yaşı biyolojik yaşla karıştırıyorlar.

SONUÇ

İslam, insanın mutluluğu için gönderilmiştir. İnsana azap veren bir öğreti, din esprisini kaybeder. İslam, insanın yerellikten/ mahallilikten kurtulmasını, evrensel doğru açılmasını, yürümesini ister. Vaz ettiği norm ve değerler, yanlış bağlılıklardan kurtulabilmeyi (örf, adet, töre gibi) ve doğru bağlılıklar geliştirebilmeyi öngörür. Geçmişten geleceğe, bir toplumda yer etmiş, insan onurunu hiçe sayan hangi adet ya da davranış olursa olsun, İslam’dan onay alması mümkün değildir.

Dolayısıyla, insanın kendisinden beklenen, vicdan sahibi olması ve aklıyla hareket etmesidir. Dünyaya gelmesine vesile oldukları çocuklarının iyi yetişmesi, hayata ve topluma katkıda bulunan, artı değer üreten bireyler olması ve her anlamda ayakta duracak bir çağa geldiklerinde, kendi iradeleriyle seçecekleri bir insanla evlenip mutlu olmaları, anne ve babaları yakından ilgilendiren dini ve ahlaki bir sorumluluktur.

13’ünde EVDE KALDIN “12 yaşında annem ve kardeşlerimin baskısıyla kocamın evine götürmek istediler. Gitmemek için amcamlara kaçtım, ‘Annen bilir’ dediler, dayımlara kaçtım anneme teslim ettiler. 13 yaşında geldiğimde evde kaldığımı söyleyerek kocamın evine göturdüler.”

3 İMAMA DA ‘HAYIR’ DEDİM “Dini nikâh kıymak için imam getirdiler. İmam sorduğunda ‘kabul etmiyorum’ dedim. Beni o yaşta diri diri mezara gömdüler. Düğün evinde herkes oyun oynuyor, zılgıt çekiyor, ben sürekli ağlıyordum. Üç ayrı imam değişti üçüne de aynı şeyi söyledim. İmamı, şikâyetçi olmakla tehdit ettim. Sonunda annem, ‘Bana vekalet ver, nikâh kıyalım, sabah birlikte kocanı da alır bizim eve döneriz orada yaşarsınız’ diye söz verdi, benim adıma annem ‘Evet’ dedi.”

<http://www.mynet.com/haber/yasam/cocukken-kadin-oldum-1313483-1>

erişimtarihi: 24.02.2015

ÇOCUK GELİNLERİN EKONOMİK KADERİ: YOKSULLUK

Prof. Dr. Fulya Sarvan³

Bu bildirinin amacı, çocuk yaşta evlendirilen kız çocuklarının ekonomik kaderinin neden yoksulluk olduğunu bilimsel verilerle ortaya koymak ve anne ve babaların çocuklarını bu acı kaderden korumak için erken evlilikler konusunda ne yapmaları gerektiğine ilişkin aydınlanmalarını sağlamaktır. Bu amaçla ele alacağım konularda şu soruların yanıtlarını aramaya çalışacağım:

- Kadın nüfusumuzda çocuk gelin oranı nedir?
- Ekonomik refah ve gelir dağılımı nedir?
- Ekonomik refah nasıl sağlanır?
- Çocuk gelinin ekonomik rolü nedir?
- Çocuk gelin ekonomik gelirden nasıl bir pay alıyor?
- Çocuk gelinin payına düşen refah mı, yoksulluk mu?
- Eğer yoksulluksa bunun sebepleri nedir?
- Çocuklarımızı bu acı kaderden nasıl koruyalım?

Kadın nüfusumuzda çocuk gelin oranı nedir?

Öncelikle yanıt arayacağım soru, ülkemizde kadın nüfusu içinde çocuk yaşı kabul edilen 18 yaş altında evlenme oranının ne olduğunu tespit ederek sorunun boyutlarını anlamayı kolaylaştırmaktır. Bu konuda en güvenilir kaynaklardan biri olan Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA-2003) sonuçlarına göre, *14 yaşın altında* evlenen kadın nüfusu % 6.2; *15-17 yaş arasında* evlenen kadın nüfusu % 27.8'dir ki bu iki oranın toplamı **%33** olmaktadır. İlk evlenme yaşını tespiti yönelik Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile Yapısı Araştırması (2006-2011) sonuçları da 2011'de ilk evlenme yaşı 18'in altında olan kadın nüfusunun **%30.5**, erkek nüfusunun ise **% 8.8** olduğunu ortaya koymuştur. Her iki araştırmanın sonuçları göstermektedir ki, ülkemizde yaklaşık her üç evli kadından biri çocuk yaşta evlenmiştir.

Geçmiş evlilikleri içeren bu rakamların yanı sıra önemli bir diğer veri bugün genç kızların yüzde kaçının çocuk yaşta evlendiğidir. 2006-2010 yılları arasında ilk evlenme yaşı 18'in altında olan kız çocuklarının oranı % 7,6 olmuştur (ASPB Aile Yapısı Araştırması, 2011). Bu rakam sadece resmi evlilikleri yansıttığı için gerçeği ne kadar temsil ettiği tartışmalıdır. Çocuk evlilikleri ile ilgili yukarıda verilen rakamlara bakıldığında, ülkemizde kadınların ortalama evlenme yaşının erkeklere kıyasla çok düşük olduğu; kız çocuklarının okullaşma oranını yükseltmek için yürütülen sosyal politikalara rağmen, çocuk gelin ayıbının geçmişe dayanan yaygın bir gelenek olarak sürdüğü; yıllar içinde %30'lardan bir gerileme olmakla birlikte oranın halen yüksek düzeyde korunduğu görülmektedir. Yasal düzenlemelerin de öngördüğü gibi bu oranın sıfırlanması temel amaç olmalıdır.

Kadın yoksulluğu

Kadınların üçte birinin çocuk yaşta evlendirildiği ülkemizde kadın yoksulluğu verileri bu iki olgu arasındaki ilişkiyi daha iyi ortaya koyabilir. Balkır ve Apaydın'a göre (2011:13-14) bugün dünyada 1,3 milyar insan mutlak yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır ve bunun % 70'i kadındır; Türkiye'de ise nüfusun %43'ü temel beslenme ve diğer asgari ihtiyaçların karşılanması için gerekli gelirin altında yaşamaktadır ve nispi yoksulluk içinde yaşayan 27 milyon nüfusun üçte ikisi kadındır. Topgül(2013:277) en genel anlamıyla yoksulluğu "gelir eksikliği-azlığına bağlı olarak, asgari yaşam düzeyini sürdürmek için gereken mal ve hizmetlerden yararlanamama ve bu durumun beraberinde getirdiği sosyal mahrumiyet geliştirme duygusu" olarak tanımlamaktadır. Birçok araştırma

kadınların erkeklere göre daha yoksul, yoksulluk deneyimlerinin de erkeklerden farklı olduğunu ortaya koymaktadır (Güneş, 2011: 218).

TÜİK Yoksulluk Araştırması (2009) sonuçlarına dayanarak Türkiye’de yoksulluğun profiline bakıldığında, yoksulluğun en yaygın olduğu kesimler, kırsal bölgeler (% 38,6), kadınlar (%18,1), büyük aileler (%24,4), yevmiye ile çalışanlar (%26,86), ücretsiz aile işçileri (%29,58), tarım sektöründe çalışanlar (%33,01) ve okur-yazar olmayan veya bir okul bitiremeyenlerdir (%29,84). Bütün bu kesimler dikkate alındığında, hepsini bünyesinde toplayan ortak paydanın çocuk gelinler olduğu görülür. En fazla çocuk evlilikleri kırsal kesimdeki büyük ailelerde, geçimini tarımdan sağlayan ve ücretsiz aile işçisi olarak veya yevmiye ile çalışan ve eğitimden uzak kaldıkları için okur yazar da olmayan kadınlar için söz konusu olmaktadır. Dolayısıyla TÜİK 2009 Yoksulluk Araştırması sonuçlarına göre % 18,08 (12 milyon 751 kişi) düzeyinde olan ülkemizdeki yoksulların büyük çoğunluğunun kadın olduğu anlaşılmaktadır. TÜİK’in 2011 verileriyle istihdamdaki nüfusun %72,3’ü erkek, %27,8’i kadındır. İşsizlik oranı erkeklerde %11,5 iken kadınlarda %13,1’dir. Türkiye’de yapılan işsizlik ve yoksulluk ilişkisine dair araştırma bulguları işsizliğin yoksullukla özdeşleştiğini göstermektedir (Mütevellioğlu ve Yirmibeşoğlu, 2011).

Ekonomik refah ve gelir dağılımı

Çocuk gelinlerin ekonomik kaderinin yoksulluk olup olmadığını sorgulayabilmek için, ekonomik refah, gelir dağılımı, ekonomik refahın pay almanın koşulları gibi kavramları kullanmak gerekir. Kişisel gelir dağılımı, toplam gelirin toplumu oluşturan bireyler, aileler ve gruplar arasındaki dağılımını ifade eder. Bir ülkede bireyin refahı ekonomiden alabildiği payla (geliriyle) orantılı ve o ülkenin ekonomisindeki gelir dağılımına bağlıdır. Gelir dağılımı, vergi sistemi gibi faktörlerin yanısıra, meslek, toprak ve sermaye sahipliği gibi gelir getiren değerlerin dağılımına, eğitim, sağlık hizmeti ve barınma imkanı gibi kamu mal ve hizmetlerinin sağlanması ve dağılımına bağlı olmaktadır (Yumuşak ve Bilen, 2008). Bireyin ekonomik gelirden pay alabilmesi için eğitim aracılığı ile elde edilebilecek bir meslek ve uzmanlığa, veya toprak ve sermaye gibi gelir getirecek değerlere sahip olması gerekir. İktisatçılar, eğitim seviyesinin yükselmesini daha iyi bir gelir dağılımının ön şartlarından biri olarak kabul eder. İstatistikler, eğitim durumu yükseldikçe yoksul olma riskinin azaldığını göstermektedir. TÜİK 2009 Yoksulluk Araştırması, 2009 yılında okur-yazar olmayan veya bir okul bitiremeyenlerde yoksulluk oranını % 29,84 olarak tespit ederken, ilkokul

mezunlarında % 15,34, lise ve dengi meslek okulları mezunlarında % 5,34, yükseköğretim, fakülte ve üstü mezuniyete sahip olanlarda % 0,71 olarak bulmuştur (Topgöl, 2013: 288). Dolayısıyla eğitim fırsatlarından yoksunluk doğrudan doğruya yoksulluk riski taşımaktadır.

Gelir sahibi olabilmenin diğer şartları ise ya toprak vb. mülkiyete sahip olup rant geliri elde etmek ya da sermaye sahibi olup kar elde etmektir. Ulutaş (2009:31) toprakların bölüşümü ve mirastan pay alma söz konusu olduğunda kadınların her zaman dezavantajlı konumda olduğuna dikkat çekmektedir. Bu durum kadınların kredi olanaklarına erişimini de engellemektedir. Nitekim Bircan (2002: 125 aktaran Ulutaş, 2009:31) Türkiye’de aile gayrimenkullerinin kırsalda %78’inin, kentlerde ise %68,3’ünün erkeğin üzerine kayıtlı olduğunu, ülkede kadınların yalnızca % 8,7 oranında gayrimenkul sahibi olduğunu belirtmektedir. Bu durum kadınları gelir sahibi olabilmenin diğer şartından da yoksun bırakmaktadır.

Çocuk gelinin ekonomik rolü nedir? Çocuk gelin ekonomiden nasıl bir pay alıyor?

Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV) adına yürütülen bir araştırmada Şener (2009:7 aktaran Topgöl, 2013) Türkiye’de kadın istihdamının genel özelliklerini, işgücüne düşük katılım, göçle birlikte kentlerde işgücü piyasası dışında kalma, eğitim olanaklarından yararlanamayan kadının düşük ücretlerle çalıştırılması, kırsal alanda büyük ölçüde ücretsiz aile işçisi olarak çalışmak ya da kentlerde enformel sektörde düşük ücretlerle sosyal güvencesiz çalışmak ya da ev eksenli çalışmak olarak sıralamaktadır. TÜİK 2008 verileri de Türkiye’de istihdam edilen kadınların % 38’inin, tarımda istihdam edilen kadınların % 74,9’unun ücretsiz aile işçisi olduğunu ortaya koymaktadır. Kadının işgücü piyasasına düşük katılımının kaçınılmaz sonucu da erkeğe bağımlılık olmaktadır (Topgöl, 2013:291). Bu tespitlerle uyumlu olarak çocuk gelinin ekonomik rolü şöyle tarif edilebilir:

Kırsal kesimdeki kız çocukları evlenene kadar tarlada veya ev işlerinde ucuz işgücü / ücretsiz tarım işçisi veya ev işlerinde görünmeyen emek konumundadır. Evlenme yaşı geldiğinde ailenin başlık parası karşılığında başka bir aileye devredilebileceği bir meta (ticari mal) haline gelir. Evlenerek gittiği ailede de ekonomik değeri değişmez: Ucuz/ ücretsiz tarım işçisi veya ev işlerini üstlenecek görünmeyen emek. Çocuk gelinin ucuz işgücü veya ücretsiz tarım işçisi veya ev kadını

olarak ekonomik gelirden payı aile içinde karın tokluğudur. Başlık parası kendi ailesine gider. Evlenerek gittiği ailenin ücretsiz tarım işçisi veya ucuz işgücü rolünü yine karın tokluğuna sürdürür. Evlendiği anda, eğitimini sürdürme, bir iş ve meslek sahibi olma, ekonomik sistemin değer yaratan istihdam döngüsünün içine katılma fırsatını tümüyle kaybetmektedir. Dolayısıyla, gelir dağılımında çocuk gelinin payına düşen yoksulluk, işsizlik, ekonomik bağımlılık ve sosyal dışlanma olmaktadır.

Yoksulluğun kadınlaşması

Kadınların yaygın biçimde karşı karşıya olduğu, eğitim fırsatlarından yararlanamama, istihdam dışı kalma/ işsizlik, işgücüne katılmadan ev kadını olarak yaşama, kendi gelirin sahip olamama, tarımda ücretsiz aile işçisi olarak çalışma ve kentlerde enformel sektörlerde kayıt dışı ve/veya düşük ücretlerle çalışmanın (Balkır ve Apaydın, 2011:13) sonucu olarak yoksulluğun kadınlaşması olgusunun ortaya çıktığı, kadınların yoksulluğu erkeklerden farklı biçimde deneyimledikleri görülür. “Ekonomik kaynaklara erkeklerle eşit biçimde erişemeyen, işgücüne katılmayan veya düşük ücretle, olumsuz koşullarda çalışmaya boyun eğen, eşit eğitim haklarından yararlanamayan, örgütlenerek ve adli merciler başvurarak haklarını arayamayan kadınlar, annelerinden miras kalan yoksullukları kendi kız çocuklarına miras bırakmaktadırlar” (Ulutaş, 2009:38).

Kadınlar aynı zamanda yoksulluğun diğer bir sonucu olan sosyal dışlanma riski ile karşı karşıyadır. Sosyal dışlanma (Şahin, 2009), işsizlik, gelir ve malvarlığı yetersizliği gibi ekonomik nedenler, eğitimsizlik, yaş ve cinsiyet gibi bireysel nedenler, sosyal güvence eksikliği ve toplumsal destek yoksunluğu gibi sosyal ve kurumsal nedenler ve politik haklardan yararlanamamak ve politik karar alma mekanizmalarına katılmamak gibi nedenlerle, bireyin siyasi, ekonomik ve sosyal haklarını kullanamaz duruma gelmesi, toplum ile bağlarını yitirmesi, ve toplum dışına itilmesidir. Dolayısıyla, yoksul kadın açısından diğer bir kaçınılmaz sonuç toplum dışında kalmak, vatandaşlara tanınan birçok haktan yeterince yararlanamamaktadır.

Kadınların eğitim durumu

KSGM 2012 raporu verilerine göre, kadın okumaz-yazmazlık oranı, 1997’de %23,1 iken (erkeklerde %6,1), 2006’da % 19,6 (erkeklerde %4) düzeyine indirilebilmiştir. Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) 2011 yılı sonuçlarına göre, 3.171.270 okuma-yazma bilmeyen vatandaşın 2.617.566’sı kadın; oku-

ma-yazma bilmeyen her 10 kişiden 8’i kadındır. Ayrıca, aynı yıl istatistiklerinde, 6-24 yaş grubunda okuma yazma bilmeyen 72 bin kadın tespit edilmiştir. 6 yaş ve yukarı nüfus içinde kadın okumaz-yazmazlık oranı % 8, erkek okumaz-yazmazlık oranı ise % 1,7’dir.

Okullaşma oranları erken evliliklerin kız çocukları nasıl eğitimin dışında tuttuğunu çarpıcı biçimde ortaya koymaktadır. 2011/2012 öğretim yılında ilköğretim kademesinde net okullaşma oranı erkek çocukları için % 98,77, kız çocukları için % 98,56 olmuştur. Ancak aynı yıl verileriyle ortaöğretim kademesinde net okullaşma oranı erkek çocukları için % 68,53’e, kız çocukları için % 66,14’e düşmektedir. Okul sistemi dışında kalan kız çocuklarını bekleyen kaçınılmaz kader ise erken yaşta evlendirilmek olmaktadır. Erkek çocuklar için de ortaöğretimde okullaşma oranı düşük olmakla birlikte, genç erkeklerde erken evlenme oranı kızlardan çok daha düşüktür (%8.8). 2010-2011 öğretim yılında yükseköğretim kademesinde net okullaşma oranı % 33,06’ya yükselmiştir; kadınlar açısından bu oran 2010/11 öğretim yılında % 32,65 olmuştur. 2011/12 yılında üniversitede eğitimini sürdüren 4.315.836 öğrencinin % 45’i (1.973.303) kadındır. Lisansüstü düzeyde yüksek lisans ve doktora programlarına devam eden öğrencilerin ise % 43,4’ünü kadınlar oluşturmaktadır. Bu rakamlara bakıldığında, ortaöğretileri tamamlamayı başaran kız öğrencilerin yaklaşık yarısının yükseköğretime devam edebildiği, ancak bu oranların erkeklerinki ile oldukça benzer olduğu görülür. Bu veriler, kız çocukları için kritik okullaşma döneminin ortaöğretim kademesi olduğunu, ortaöğretime devam edemeyen öğrencilerin daha yüksek bir oranda erken evlendirilme riski ile karşı karşıya olduğunu göstermektedir.

Güncel bir araştırmanın sonuçları

Gezici Araştırma Şirketi’nin 1-6 Nisan 2014 tarihleri arasında 38 il ve 179 ilçede 9-18 yaş arası 1932 erkek ve 1932 kız çocukla yürüttükleri araştırmanın sonuçları, 9-18 yaş arası kız çocukların %37,7’sinin okula gitmediğini (erkeklerin % 22,6’sı); Batı’dan doğuya gidildikçe ortaöğretime devam oranının hızla düştüğünü (Doğu’da %50,9); Doğu Anadolu’da ortaöğretime devam etmeyen kız çocuk oranının %74’ü bulunduğunu; Güney Doğu Anadolu’da % 82,7’e ulaştığını; 9-18 yaş arası çocukların %27,8’inin evli olduğunu; Batıdan Doğuya gidildikçe evlilik oranının arttığını; evli kız çocuk oranının erkeklerden oldukça yüksek bulunduğunu; Doğu Anadolu’da evli kız çocuğu oranının % 64,7, Güney Doğu Anadolu’da %72,6 olduğunu; evli kız çocuklarının %85,2’sinin “okumaya devam etmeyi isterdim” dediğini; çocuk evliliklerinin hızla arttığını; yoksul aile-

lerin ekonomik sıkıntılar nedeniyle çocuklarını erken evlendirdiklerini; 9-18 yaş arası çocuklar arasında %27,8'i evli olan çocukların %76,9'unun çocuğu bulunduğunu; *eğitim düştükçe evli çocuk oranının arttığını*; Büyükşehirden kırsala gidildikçe evli çocuk oranının yükseldiğini; evli çocukların %65,7'sinin ailesinin kararı ile evlenmiş olduğunu; ve evli çocukların %10.2'sinin zorla evlendirilmiş bulunduğunu göstermektedir.

Kadınların işgücüne katılım durumu

Yukarıda verilen çocuk evlilikleri ile ilgili oranların istihdama nasıl yansıdığını görmek için işgücüne katılım verilerine bakmakta yarar vardır. TÜİK, 2014Ağustos Hanehalkı İşgücü Anketi sonuçları kadınların işgücüne katılım oranının %27, erkeklerinkinin ise % 65.7 olduğunu göstermektedir. İşsizlik rakamlarının hesaplanma şekli iş aramakta olanları dikkate aldığı için gerçeklerin tam olarak yansıtılmasına izin vermemekle birlikte, kadınların işsizlik oranı %12.7, erkeklerin işsizlik oranı % 8.9'dur. Kadınların işgücüne katılım oranları eğitim düzeyleriyle ilişkilendirildiğinde 2010 yılında en düşük katılım oranının okuma yazma bilmeyenler (%16.3), okuma yazma bilen ancak bir okul bitirmemiş olanlar (%20.4) ve ortaokul ve dengi meslek okulu bitirenlerde (%24.6) görüldüğünü, lise (%30.4), lise dengi meslek okulu (%39.8) ve yüksekokul ve fakülte mezunları için (%71) ise oldukça farklılaştığı görülmektedir (TÜİK Veri Tabanı, 2012 aktaran Korkmaz ve Korkut, 2012:47). Yine aynı veritabanı, medeni durum ile kadının işgücüne katılımı arasındaki ilişkiyi gösteren verilerinde, 2010 yılında işgücüne katılımı en düşük olan kadın grubunu evli olanlar (%26.4) olarak belirlemiş, hiç evlenmemişler (% 36.6) ve boşanmış kadınların (% 47.8) işgücüne katılımı çok daha yüksek bulunmuştur.

Yukarıda yapılan çeşitli tartışmalar doğrultusunda ülkemizde çocuk gelin ayıbı ile ilgili **şu çarpıcı tespitler ortaya çıkmıştır:**

1. Ülkemizde evli her üç kadından biri çocuk yaşta evlenmiştir.
2. Çalışma çağındaki dört kadından üçü istihdam dışıdır.
3. Çalışan iki kadından biri kayıt dışıdır, herhangi bir güvenceden yoksundur.
4. Okuma yazma bilmeyen nüfusun onda sekizi kadındır,
5. Üç kız çocuğundan biri ortaöğretime devam etmemektedir.

6. Üç yoksuldan ikisi kadındır.

Dolayısıyla ülkemizde, çocuk gelinlerin ekonomik kaderi YOKSULLUK, EKONOMİK BAĞIMLILIK ve SOSYAL DIŞLANMA olmaktadır.

Sonuç: Çocuklarımızı bu acı kaderden nasıl koruruz?

1. Çocuklarımızı 18 yaşından önce evlendirmenin suç olmanın yanısıra:
 - *Çocuğun geleceğine en büyük ihanet olacağını,*
 - *Onu eğitimsizliğe, işsizliğe, yoksulluğa ve mutsuzluğa mahkum etmiş olacağımızı kabul edelim ve bu konudaki görüş ve düşüncemizi, özetle **zihniyetimizi değiştirelim;***
2. **Çevremizin evlendirme baskılarına direnelim,** çevreden gelebilecek baskılara karşı bilinçlenelim, bilimin söylediklerini öğrenelim
 - *Çocuğun hayatının nasıl olumsuz etkilenebileceğini çevremize anlatarak*
 - *Gerekirse yetkili kuruluşlara şikayette bulunarak baskılara direnelim.*
3. Eğitimini tamamlamasını ve meslek kazanmasını sağlayalım: Önceliğimiz çocuğumuzun bir birey olarak gelişmesi, 12 yıllık temel eğitimini tamamlaması, yetenekleri doğrultusunda eğitimini sürdürmesi, bir meslek kazanması, toplumsal yaşamda bir yer edinmesi, yoksulluktan kurtulması olsun, **geleceği kurtulsun.**
4. **Çocuğumuzun kendi eşini seçmesine izin verelim:** 18 yaşına kadar temel eğitimini sürdüren ve bireysel gelişimini tamamlayan çocuklar anlaşabilecekleri eşlerini kendileri seçebilir, daha mutlu evlilikler yapabilir, daha sağlıklı çocuklar yetiştirebilir, daha sağlıklı ve mutlu bireyler olabilirler. **Kendi eşlerini seçmelerine izin verelim.**

**KIZ ÇOCUKLARIMIZIN KADERİ BİZİM ELİMİZDE!
LÜTFEN ONLARIN HAYATINI KARARTMAYALIM**

KAYNAKLAR

Balkır, Z. G. ve Apaydın, D.T.(2011) Küreselleşmenin kadın yoksulluğuna etkisi, Kadın ve Yoksulluk Konferansı Bildirileri, Avrupa Üniversiteli Kadınlar (UWE) Antalya 2011 Genel Kurulu, Ed. Nazan Moroğlu, İstanbul: CM Yayını, s. 41-50.

Bircan, İ. (2002)Türkiye’de Yoksulluk ve Kadınlar, *Yoksulluk, Şiddet ve İnsan Hakları* (Ed. Yasemin Özdek), TODAİE İnsan Hakları Araştırma ve Derleme Merkezi, Ankara, ss. 119-127.

Gezici Araştırma Şirketi (2014) 23 Nisan Çocuk Profili Anketi.

Güneş, Fatime (2011) Farklı emek kategorileri açısından kadın yoksulluğu, *Çalışma ve Toplum*, S. 2, ss. 217-.

Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü (2003) *Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA-2003)*

Korkmaz A. ve Korkut G. (2012) Türkiye’de Kadının İşgücüne Katılımının Belirleyicileri, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C. 17, S. 2, s. 41-65.

Mütevellioğlu, N. ve Yirmibeşoğlu, G. (2011)Kadının İnsan Hakları, Yoksulluk ve Şiddet, Kadın ve Yoksulluk Konferansı Bildirileri, Avrupa Üniversiteli Kadınlar (UWE) Antalya 2011 Genel Kurulu, Ed. Nazan Moroğlu, İstanbul: CM Yayını, s.51-64.

Şahin, Tijen (2009)*Sosyal Dışlanma ve Yoksulluk İlişkisi*, T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Soysal Yardım Uzmanlık Tezi, Ankara.

Topgül, Seda (2013) Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksulluğun Kadınlaşması, *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt 14, Sayı 1.

TÜİK (2009) Yoksulluk Çalışması

Ulutaş Ünlütürk Ç. (2009) Yoksulluğun Kadınlaşması ve Görünmeyen Emek, *Çalışma ve Toplum*, S. 2, ss. 25-40.

T. C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB) *Aile Yapısı Araştırması 2006-2011*.

T. C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB) Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (2012) *Türkiye’de Kadının Durumu*, Ankara.

TÜİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) 2011.

TÜİK Hanehalkı İşgücü Anketi, Ağustos 2014.

Yumuşak, İ. ve Bilen, M. (2008) The Comparative Analysis Of Human Development Levels Of Transition Economies, *KMU İİBF Dergisi*, cilt.10, ss.1-15.

HUKUKİ AÇIDAN ÇOCUK GELİNLER SORUNU

Nazan Moroğlu, LL.M. *4

Bu yazıda ülkemizde ve dünyada uzun yıllar görmezden gelinmiş bir çocuk hakları ihlali ve sonuçları itibariyle aynı zamanda önemli bir toplumsal sorun olan “Çocuk” “Gelinler” olgusu hukuki açıdan ele alınacaktır.

Çocuk Gelin Kavramı:

“Çocuk” ve “Gelin” bir arada anılmaması gereken iki kavramdır.

“Çocuk Gelin” olarak birlikte dile getirildiğinde hukuksal ve toplumsal açıdan çözüm bekleyen önemli bir soruna dikkat çekilmektedir.

Uluslararası literatürde “erken evlilik – early marriage”; “zorla evlendirme – forced marriage”; “çocuk evlilikleri – child marriages”; “çocuk gelinler – child brides” kavramları kullanılmaktadır. Son zamanlarda “motherhood in childhood

⁵ – çocuk anneler” insan hakları bağlamında ele alınmakta, kız çocukların yaşamını olumsuz etkileyen bu soruna çözümler getirilmektedir.

Ülkemizde çocuk yaşta evlilik bölgeler arası farklılık göstermekle beraber, tüm bölgelerde yaygın olan toplumsal bir sorundur ve daha çok kız çocukları etkilemektedir. Örneğin, Türkiye’de 2012 yılında sadece resmi kayıtlara geçen 18 yaş altında evlendirilmiş kız çocuk sayısı 40.428 iken, evli erkek çocuk sayısı 1903’tür. Görüldüğü gibi, çocuk gelin sayısı, çocuk damat sayısının 21 katından fazladır. Bu nedenle, ülkemizde çocuk yaşta evlilik sorunu ele alındığında “Çocuk Gelinler” kavramı kullanılmaktadır.

Dünyada ve Türkiye’de Çocuk Gelinler

Çocuk gelinler sorunu, yoksulluk, ataerkil zihniyet, çok çocuklu aile yapısı, kadının eğitimsizliği, kadının statüsünün düşüklüğü, toplumsal cinsiyet ayrımcılığı gibi çok yönlü nedenlerden kaynaklanmaktadır.

Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu tarafından yayınlanan 2013 “Çocuk Anneler Raporunda”⁶ belirtildiğine göre, gelişmekte olan ülkelerde her gün yaklaşık 5 bini 15 yaşından küçük olmak üzere 39 bin kız çocuğu evlendirilmektedir. Erken evlilik nedeniyle yılda ortalama 80 milyondan fazla “çocuk gelin” eğitimi yarıda bırakmak zorunda kalmaktadır. Kişi başına düşen milli geliri düşük olan gelişmemiş ülkelerde, özellikle temel eğitim fırsatına da erişememiş kız çocukların erken yaşta evlendirilme oranları yüksektir. Örneğin çocuk gelin oranları Nijer’de % 61.9; Kongo Cumhuriyetinde % 74.2; Bangladeş’te % 51.3; Afganistan’da % 53.7; Yemen’de % 52⁷ iken gelişmiş ülkelerde erken yaşta evlilik oranı çok düşüktür; Almanya’da %1.2; İngiltere’de % 1.7; Kanada’da % 0.6; ABD’de % 3.9.

Ataerkil ve geleneksel toplum yapısı, erken yaşta evlilikleri normalleştirmiş, meşrulaştırmıştır.

⁵ <http://www.unfpa.org/webdav/site/global/shared/swp2013/EN-SWOP2013-final.pdf>

⁶ <http://www.unicankara.org.tr/v2/pages/posts/unfpa-duenya-nuefusunun-durumu-raporu-2013-581.php?p=10>

⁷ IFUW (Uluslararası Üniversiteli Kadınlar Federasyonu) üye ülkelerde erken evlilikler araştırmasında yer alan Yemen’de “Çocuk Gelinler” raporuna göre 17 yaşın doldurulması evlilik yaşı olarak getirilmek istenmiş de Hükümet tarafından islami yaşam tarzına aykırılık nedeniyle uygulanmamıştır (Bkz.: [http://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736\(13\)62653-7/fulltext?elsca1=ETOC-LANCET&elsca2=email&elsca3=E24A35F](http://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736(13)62653-7/fulltext?elsca1=ETOC-LANCET&elsca2=email&elsca3=E24A35F))

⁴ İstanbul Kadın Kuruluşları Birliği Koordinatörü ve Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Görevlisi

Geçen hafta yine bir çocuk gelin, yine şüpheli bir ölüm olayı yaşandı.

KADER ne ilk ne de son örnek, 12 yaşında evlendirilmiş...

Kader'in annesi de çocuk gelin,

Eğitim görmemiş,

Devlet de, ailesi de Kader'in annesine eğitim fırsatı vermemiş.

Kader'in annesi 8 çocuk doğurmuş, Kader'in berdel usulü verilmesine, çocuk yaşta evlendirilmesine çaresiz göz yummuş,

Acaba biliyor mu? Hiç duymuş mu?

Evlenmek için 17 yaşın doldurulması koşulu olduğunu, Medeni Kanun'da yazılı evlilik yaşını doldurmadıkça evliliği resmi kayıtlarda görülmediğini, evli eş olmanın getirdiği hakların uygulanamayacağını, kocası öldüğünde mirasçısı bile olamayacağını, çoğu kez çocuklarının "anne" olarak kendi adına yazılmadığını...

Çocuk Gelin sayılarına baktığımızda ülkemizde durum çok vahim.

Türkiye'de erken yaşta evlilikler yıllar içinde giderek azalmasına rağmen son dört yılda resmi rakamlara yansıyan çocuk gelin sayısının 181.000'i aştığı görülmektedir.⁸ İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'nün verilerine göre, 2008-2012 yılları arasında 18 Yaşın Altında Evlenenlerin sayısı ve cinsiyete göre dağılımı şöyledir:⁹

Tablo 1: Türkiye'de cinsiyete göre evlenme sayısı ve oranının yıllara göre dağılımı

Evlenme Yılı	Cinsiyet		Evlenme Sayısı	
	Erkek	Kadın	Türkiye Geneli Evlenme Sayısı ve Genel evlilik sayısına oranı	
2008	2.214	49.703	51.917	641.973- %8.08
2009	2.072	47.859	49.931	591.742- %8.43
2010	2.000	45.738	47.738	582.715- %8.19
2011	1.860	42.700	44.560	592.775- %7.50
2012	1.903	40.428	42.331	603.751- %7.01
Genel Toplam	10.049	226.428	236.477	3.012.956-%7.84

İmam nikahı adı altında yapılan evlilikler **resmi kayıtlarda yer almadığından**, çocuk yaşta evliliklerle ilgili doğru istatistiksel verilere ulaşmak mümkün değildir. Buna rağmen, yukarıdaki tabloda resmi kayıtlarda yer alan sayılar dahi sorunun büyüklüğünü göstermektedir.

Türkiye'de Nüfus ve Sağlık Araştırması sonuçlarına göre **her üç evlilikten birinde "Çocuk Gelin" olgusu** olduğu görülmektedir. Medeni Kanundaki evliliklik yaşı hükmünü ihlal eden, 12 yaşına kadar örnekleri görülen çocuk yaştaki evlilikler, **sosyolojik açıdan**, kız çocuğunun üreme sağlığı açısından ve **ekonomik açıdan** çok yönlü **sorunlara yol açmaktadır**.

Hangi nedenle yapılmış olursa olsun çocuk yaşta evlilik demek,

- çocuğun eğitimden,
- çalışma yaşamından,
- evliliği ve sahip olmak istediği çocuk sayısı konusunda özgürce karar vermektен,
- insan haklarını kullanmaktan yoksun kalması;
- ekonomik bağımsızlığının olmaması,
- cinsiyete dayalı ayrımcılığa ve şiddetin her türüne katlanmak zorunda kalması

8 TÜKD "Çocuk Gelinlere Son" projesi; <http://www.tukd.org.tr/haber125.asp>; <http://www.tukd.org.tr/basinhaber33.asp>;

9 Türkiye İstatistik Kurumu "İstatistiklerle Çocuk 2012" adlı yayınının bir bölümü "Çocuk Evlilikleri"ne ayrılmıştır (Bkz. S. 41).

- özellikle 16 yaş altında olanlar için Medeni Kanunda resmi nikahlı eşe tanınan haklardan mahrum kalması demektir.

Erken yaşta evlenen ve çok çocuk sahibi olan aileler de çocuklarını yine erken yaşta evlendirmekte ve kararlı bir çözüm getirilmedikçe bu **kısır döngü-sürüp gitmektedir**. Oysa erken yaşta yapılan evlilikler özellikle **kız çocuklarının toplumdaki eşitsiz konumunu pekiştirmektedir**. Aslında, çocuk hakları ihlali, çocuğun cinsel istismarı olayları toplum tarafından kınanan ve cezalandırılan olaylardır. Bu bakımdan, **küçük yaşta kız çocuğunun evlendirilmesi de bir cinsel istismar** sayılması gerekirken, çocuk gelinler sorununa toplum karşı çıkmamakta, kız çocukların çocuk yaşta evlendirilmesi davullu zurnalı düğünler yapılarak meşrulaştırmaktadır.

1997 yılında zorunlu eğitimin sekiz yıla çıkarılması ile kız çocuklarının okullaşma oranları yükselmiştir. Ancak 4+4+4 modeli kız çocuklarının örgün eğitime devam edip edemeyeceklerine ilişkin kaygı yaratmıştır. Özellikle yoksul ailelerin erkek çocukların eğitimine öncelik vererek kız çocuklarının eğitiminin evde sürmesini tercih etmeleri, kızların yeterli eğitim alamamalarına ve bununla bağlantılı sorunlardan biri olan kadın yoksulluğunun sürmesine neden olacaktır. Yeterli eğitim alamamanın yol açtığı olumsuz sonuçlardan bir diğeri kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmeleridir.

Hukuki Açıdan “Çocuk” - “Gelin”

Çocuk Hakları insan haklarının somut içeriğini oluşturur. İnsanların çocuk sayıldığı dönemde, zihinsel ve bedensel gelişimi henüz tamamlanmamıştır. Bunun için çocukların özel ilgi ve desteğe gereksinimi vardır. Çocuk Hakları Sözleşmesine göre 18 yaşına kadar herkes “çocuk” sayılır ve Sözleşmede çocuğun üstün yararının gözetilmesi temel ilke olarak benimsenmiştir.

“Gelin” kavramı, evlilik birliğinin bir üyesi, evlilik kurumunun sorumluluğunu yüklenen kişi anlamına gelir. Çocuk yaşta evlilik, kız çocuklarının eğitim, sağlık, çalışma gibi temel insan haklarına sahip olamamasına, ayrımcılığa uğramasına yol açmaktadır. “Çocuk Gelin”, “Çocuk Anne” olgusunu beraberinde getirmekte, **erken yaşta evlilikler kız çocuklarının cinsel sağlık ve üreme sağlığı haklarını ihlal etmekte ve anne-bebek ölümlerine yol açmaktadır**. Beden yapısı henüz gelişmeden gebelik ve doğum onarılması mümkün olmayan

sağlık sorunlarına da yol açmaktadır.

Bu nedenle, çocuk gelin sorununu hukuk yoluyla önlemek amacıyla, hem **uluslararası sözleşmelerde** hem de **iç hukukta** evlilik birliğinin kurulması tarafların özgür iradeleriyle yapılmasına ve “evlilik yaşının” doldurulmuş olması koşuluna bağlanmıştır.

ULUSLARARASI BELGELER

Çocuk Hakları Sözleşmesi

Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilen ve Türkiye'nin 1995 yılında onayladığı Çocuk Hakları Sözleşmesinin 1. maddesinde **18 yaş altında** herkesin “çocuk” olduğu kabul edilmiştir. Sözleşme'nin 36. maddesinde “*Taraf devletler, esenliğine herhangi bir biçimde zarar verebilecek her türlü sömürüye karşı çocuğu korurlar*” denilmektedir. Bu bağlamda, erken yaşta evliliklerin çocuk açısından bir insan hakkı ihlali olduğunu ifade edebiliriz.

Çocuk Hakları Sözleşmesinin ana amacı, çocuğun toplumda bireysel bir yaşam sürdürebilmesi için her yönüyle hazırlanması; bedensel ve zihinsel gelişmesini tamamlayana kadar korunması, özen gösterilmesi; her konuda görüşlerini serbestçe ifade edebilmesi olanağının tanınması için eğitim başta olmak üzere çok yönlü desteklenmesidir.

Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesinde de 18 yaşına kadar herkesin çocuk olduğu kabul edilmiştir.

BM İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi

10 Aralık 1948 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 16. maddesinde “**Evlenme sözleşmesi, ancak evleneceklerin özgür ve tam iradesiyle yapılır**” denilmektedir. Beyanname de belirli bir evlilik yaşına açıklık getirilmemekle beraber 16. maddenin 1. fıkrasında “*evlilik çağına varan her erkek ve kadın*” kuralına yer verilmiştir. Buna göre, evlilik iradesine sahip olabilmek için çocukluk döneminin tamamlanması anlaşılmalıdır. Türkiye'nin Temmuz 2003'de onayladığı **Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmesinin** 23. maddesinin 2. fıkrasında “**evlenebilecek yaşta bulunmak**” ifadesine yer verilmiştir.

1962 tarihli BM “Evlilik İradesi, Evlilikte Asgari Yaş ve Evliliklerin Kaydedilmesine Dair Sözleşme”de de devletlerin asgari bir evlilik yaşı belirlemeleri vurgulanmıştır.

BM Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi

18 Aralık 1979 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda kabul edilen ve 3 Eylül 1981’de yürürlüğe giren Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesinin 16. Maddesinde, “*Taraf Devletlerin kadınlara karşı evlilik ve aile ilişkileri konusunda ayırımı önlemek için gerekli bütün önlemleri almaları*” yükümlülüğü bağlamında, “*Özgür olarak eş seçme ve özgürce kendi onayıyla evlenme hakkı*” tanınmaları ve “*Çocuğun erken yaşta nişanlanması veya evlenmesinin hiçbir yasal etkisi olmayacağı ve evlenme asgari yaşının belirlenmesi ve evlenmelerin resmi sicile kaydının zorunlu olması için*” yasal düzenlemeleri yapmaları önerilmiştir.

Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesinin “Evlilikte ve Aile İçi İlişkilerde Eşitlik” konusundaki 21 No’lu Genel Tavsiye-Kararında da devletlerin asgari bir evlilik yaşı belirlemesi gerektiğine değinilmiştir.

Birleşmiş Milletler Üçüncü Dünya Kadın Konferansı

Kadının Gelişmesi İçin Nairobi İleriye Yönelik Stratejileri

15 – 26 Temmuz 1985 tarihlerinde Kadın için Eşitlik, Kalkınma ve Barış konularında Birleşmiş Milletler Kadın On Yılı’nın gözden geçirilmesi ve değerlendirilmesi amacıyla Nairobi’de toplanan 3. Dünya Konferansında kabul edilen strateji belgesinin 158. paragrafında “*Hükümetler, ergenlik çağındaki (15-20) hamileliklerin ana ve çocuk sağlığı üzerindeki olumsuz etkilerini göz önünde tutarak, çocuk yetiştirmeye başlama yaşını yükseltici politikalar geliştirmek zorundadırlar. Evlenme yaşının küçük olduğu ülkelerde bunun yükseltilmesi için çaba harcanmalıdır...*” denilmek suretiyle çocuk gelin sorununa çözüm getirme görevinin başta Hükümetlere ait olduğu vurgulanmıştır.

Pekin Deklarasyonu

4-15 Eylül 1995 tarihlerinde Pekin’de toplanan Dördüncü Dünya Kadın Konferansına katılan Hükümetler, 1995 Pekin Deklarasyonu ve Pekin Eylem Planına

konulan hedeflere bağlı kalmayı, ayrıca Pekin Eylem Platformunda yer alan 12 kritik alanda ülkelerinde gelişme kaydetmeyi taahhüt etmişlerdir. Türkiye, Ulusal Eylem Planını hazırlayarak 2000 yılına kadar taahhütlerini yerine getireceğini beyan etmiştir. Kadın ve Yoksulluk; Eğitim; Sağlık; Şiddet; konuları arasında 12 kritik alandan biri KIZ ÇOCUKLAR başlığı altında düzenlenmiştir. Pekin Eyleme çağrı metninin bu bölümünde kız çocukların güçlendirilmesi, ayrımcılıkların kaldırılması, eğitim, sağlık, beceri kazandırma yönünde desteklenmesi, **erken yaşta evliliklerin önlenmesi konularında stratejiler ve hedefler belirlenmiştir.**

BM Bin Yıl Kalkınma Hedefleri

2000 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda kabul edilen Bin Yıl Kalkınma (Millenium Development Goals) hedefleri arasında çocuk ölümlerini azaltmak, kadının güçlendirilmesi, anne sağlığını iyileştirmek, toplumsal cinsiyet eşitliği, herkes için ilköğretimi sağlamak yer almıştır. Bu hedeflere ulaşılması için ülkemizde yasal düzenlemeler yapılmışsa da, tam anlamıyla yaşama geçirilememiş, Bin Yıl Kalkınma Hedeflerine ulaşamamıştır.

Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı (ICPD)+20 ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri

1994 yılında Kahire’de yapılan Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı kalkınmanın temel bir insan hakkı olduğunu vurgulamıştır. Toplantıda (International Conference on Population and Development – ICPD) cinsel sağlık ve üreme sağlığının, cinsel haklar ve üreme haklarının ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin, gençlerin ve ergenlerin hakları ve güçlenmesinin sürdürülebilir bir kalkınmanın merkezine yerleştirilmesi gerektiği kabul edilmiştir. Bu alanlar Konferansın 20. Yılında (ICPD+20), 2015 sonrası Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinde (Sustainable Development Goals) öncelikle yer verilmektedir.

Dünya Kız Çocukları Günü – Çocuk Gelinler

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 2012 yılından itibaren **11 Ekim’lerin** “Dünya Kız Çocukları Günü” olarak kabul edilmesine oybirliğiyle karar vermiştir. Çocuk haklarından kız çocuklarının eşit olarak yararlanması ve kullanması için, öncelikle kız çocuklarının desteklenmesi, güçlendirilmesi ve onlara yatırım yapılmasının, kız çocuklarının kendilerini etkileyecek kararların alınmasına

katılımının sağlanmasının önemi vurgulanmıştır.

Ayrıca kararda kız çocuklarına verilecek her desteğin kız çocuklarına karşı ayrımcılık ve şiddeti önleyeceği, kız çocukların, insan haklarından tam ve etkili bir şekilde yararlanabilecekleri belirtilmiştir. Birleşmiş Milletler 2012 yılı Kız Çocuklar Gününün ana temasını “Çocuk Gelinler” sorunu olarak belirlemiştir. Bir yıl boyunca Türkiye’de “çocuk gelinler sorununa dikkat çeken ve çözüm yolları önerilen toplantılar” yapılmış, kadın kuruluşlarınca uluslararası platformlara taşınmıştır.

İstanbul Sözleşmesi

Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi, 11 Mayıs 2011 tarihinde İstanbul’da yapılan Avrupa Konseyi toplantısında imzaya açılmıştır, bu nedenle Avrupa Konseyince İstanbul Sözleşmesi olarak anılmaktadır. Sözleşmede, erken yaşta evlendirilmeler, çocuğa yönelik şiddet kapsamında değerlendirilmiştir. Sözleşmeyi onaylayan devletler, çocuk evliliklerini ve zorla gerçekleştirilen evlilikleri önlemek; bu evliliklerin geçersiz kılınmasını, suç olmasını sağlayacak hukuki ve diğer tedbirleri almakla yükümlü tutulmuşlardır (Sözleşme md. 32. ve 37).

Sözleşmenin 75. maddesi gereğince, **sekizi Avrupa Konseyi üyesi olmak üzere on devlet onayladıktan** sonraki üç aylık sürenin sonunu takip eden ayın ilk günü yürürlüğe girecektir. Buna göre, Sözleşmenin 10. ülke olarak 22 Nisan 2014 tarihinde Andorra tarafından onaylanmasından sonra yürürlük için aranan 10 ülke koşulu tamamlanmıştır. Sözleşme **1 Ağustos 2014 tarihinde yürürlüğe girecektir.**

14 Mayıs 2014 tarihi itibarıyla Sözleşmeyi onaylayan ülkeler: Türkiye(14/3/2012). Arnavutluk (4/2/2013); Portekiz (5/2/2013); Bosna-Hersek (7/11/2013); Avusturya (14/11/2013); Karadağ (22/4/2013); **İtalya** (10/9/2013); Sırbistan (21/11/2013); İspanya (10/4/2014); ANDORRA(22/4/2014); Danimarka (23/4/2014).

Bir insan hakları ihlali ve cinsiyet temelli şiddetin bir türü olan çocuk evlilikleri **Dünya Sağlık Örgütü** tarafından da çocuk istismarı kapsamında değerlendirilmektedir.

TÜRK HUKUKUNDA

Türkiye’de 1926 yılında Medeni Kanunun kabulünden itibaren “evlilik yaşı” kuralına yer verilmiştir. Ancak, kanunlarımızda hangi yaştaki bireylerin çocuk olarak kabul edileceğine ilişkin ortak bir yaş belirlenmemiştir. Kanunlar arasındaki bu farklılığın kaldırılması, kız çocukların erken yaşta evlendirilmelerine karşı hukuki mücadeleye güç kazandıracaktır.

Türk Medeni Kanunu Evlilik Yaşı:

1 Ocak 2002 tarihinde yürürlüğe giren 4722 sayılı Medeni Kanunumuzun 124. maddesinde yer alan hükme göre, evlilik yaşı erkek ve kadın için eşit olarak onyediyi yaşın doldurulması koşuluna bağlanmıştır. Ayrıca, hâkimin olağanüstü durumlarda onaltı yaşını doldurmuş olan erkek veya kadının evlenmesine izin verebileceğine yer verilmiştir.

Medeni Kanunun kabul edildiği 1926 yılından, 1938 yılında 3453 sayılı Kanunla değişiklik yapılan kadar evlilik yaşı kuralı “Erkek 18 ve kadın 17 yaşını ikmal etmedikçe evlenemez” şeklinde düzenlenmişti. Ancak giderek yaş yükseltme davası sayılarının çoğalmasından dolayı **1938 yılında evlilik yaşı erkek için 17, kadın için 15’e, olağanüstü nedenlerle erkek için 16, kadın için 14’e indirilmiştir.** Görüldüğü gibi, **bu değişiklikle birlikte Medeni Kanun, çocuk yaşta evliliklere yol açmış, hukuken meşruiyet kazandırmıştır.** Evlenme kişiyi reşit kılar hükmü ile durum pekiştirilmekte, 14 yaşında evlendirilen kız çocuğunun ergin (reşit) olacağı hukuken kabul edilmektedir.

1 Ocak 2002 tarihinde yürürlüğe giren **4722 sayılı Medeni Kanun** ile kadın erkek ayrımı kaldırılarak evlilik yaşı her ikisi için (anne-baba izni ile) 17 yaşın doldurulması; olağanüstü durumlarda (Aile Mahkemesi hakiminin izni ile) 16 yaşın doldurulması koşuluna bağlanmıştır.

Medeni Kanunun “Aile cüzdanı ve dinî tören” başlığını taşıyan 143. maddesinde yer alan kurala göre “Evlenme töreni biter bitmez evlendirme memuru eşlere biraile cüzdanı verir. Aile cüzdanı gösterilmeden evlenmenin dinî töreni yapılamaz..” Ayrıca, evlenme akdinin evlendirme memuru önünde yapılması (resmi nikah) Anayasamızın 174. Maddesi gereğince devrim yasası olarak korunması gereken bir kuraldır.

Medeni Kanununun 11. maddesinde yer alan “**erginlik18 yaşındoldurulmasıyla başlar**” **hükmüne rağmen**, kanunda 17 yaşın doldurulması evlilik yaşı olarak belirlenmiş ve “evlenmenin kişiyi ergin kılacağı” kabul edilmiştir.

Ayrıca, Medeni Kanununun 12. maddesine göre, onbeş yaşını dolduran küçük, kendi isteğiyle veya velisinin rızasıyla mahkemece ergin kılınabilir.

Görüldüğü gibi, bu kurallar Çocuk Hakları Sözleşmesine aykırıdır ve sorunun hukuki açıdan çözümünde öncelikle Medeni Kanunda evlenme yaşının 18 yaş olarak kabul edilmesi gerekmektedir.

Çocuk Koruma Kanunu

Çocuk Koruma Kanunu çocuğu, “daha erken yaşta ergin olsa bile, **on sekiz yaşını doldurmamış kişi**” olarak tanımlamaktadır. Kanun, on sekiz yaşını doldurmamış yurttaşları; bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimini tamamlamamış, ihmal veya istismara açık bireylerden saymakta ve bu bireyleri “korunma ihtiyacı olan çocuklar” olarak nitelendirmektedir. Bu yasaya göre 18 yaş altında herkes çocuktur ve daha erken evlendirilen kız çocuk, çocuk gelindir.

Türk Ceza Kanunu

1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda çocuk ile ilgili farklı yaş gruplarına yönelik eylemler suç olarak düzenlenmiştir. Örneğin 103. maddede onbeş yaşını tamamlamamış olan çocuklara karşı gerçekleştirilen her türlü cinsel davranış “Çocukların cinsel istismarı” suçu sayılmıştır. 104. maddede “reşit olmayanla cinsel ilişki” suçunda onbeş yaşını bitirmiş olan çocukla cinsel ilişkide bulunan kişi, şikâyet üzerine cezalandırılır. Bu maddelerdeki “onbeş” yaş, “onsekiz” yaş olarak değiştirilmelidir.

Çocuk Gelinler Sorununa Çözüm Önerileri

Günümüzde konuyla ilgili farkındalık oluşmasına; çözüm getirmek üzere bilimsel araştırmalar, alan araştırmaları yapılarak raporlar hazırlanmasına; sivil toplum kuruluşlarınca etkili çalışmalar yapılmasına, bilinçlendirici programlar yayımlanmasına rağmen “çocuk gelin” sorunu devam etmektedir. 2012 yılında 18 yaş altında evlendirilen, resmi kayıtlarda yer alan kız çocuk sayısı çok yüksek olup 40.428’dir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Kadın ve Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu tarafından 2009 yılında dört ilde inceleme yapılarak hazırlanan rapora göre, çocuk yaşta evliliğin nedenleri arasında ekonomik yoksunluk, geleneksel ve dini inançlar, toplum baskısı ve kullanılan dil, eğitimsizlik, evdeki aile içi şiddetten kaçma arzusu ve sosyal baskılar temel nedenler olarak gösterilmiştir.

Bu toplumsal soruna kalıcı çözüm için okul öncesi eğitimden başlayarak çocukların küçük yaştan itibaren bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi için uzun soluklu çalışma yapılmasında yarar vardır. Kız çocukların eğitim imkanlarından yararlanamaması kişisel ve giderek toplumsal yoksulluğu kalıcılaştırmaktadır.

Eğitim düzeyinin yükselmesi ise bir modernleşme göstergesi olacaktır. Bu nedenle, çocuk gelinler sorununa çok yönlü ve kurumlar arası işbirliğiyle, kalıcı bir çözüm getirilmeli, kararlı bir devlet politikası uygulanmalıdır.

Çocuk Gelinler sorununun çözümü için hukuki açıdan yapılacak çalışmalarda öncelikle kanunlarda **ortak bir “çocuk” tanımına yer verilmeli** ve Çocuk Koruma Kanunu, Türk Medeni Kanunu, Türk Ceza Kanunundaki birbirine aykırı hükümler yeniden düzenlenerek 18 yaşına kadar herkesin çocuk olduğu kabul edilmelidir.

- Evlilik yaşı 18 yaşın doldurulması koşuluna bağlanmalı;
- TCK’da cinsel istismar mağduru yaşı 15 yaştan 18 yaşa çıkarılmalı;
- Türkiye’nin taraf olduğu çocuk hakları ve kadın hakları başta olmak üzere uluslararası sözleşmelerden kaynaklanan taahhütlerin yerine getirilmesi için destek oluşturulmalı ve izlenmeli;
- Çocuğa karşı işlenen suçlara verilecek cezada haksız tahrik indirimi yapılmamalı;
- Çocuğu koruyan yasaların ihlali halinde caydırıcı cezalar uygulanmalı;
- Milli Eğitim Bakanlığı tarafından “çocuk dostu eğitim ortamları”nı yapılandırmak üzere gerekli yasal düzenleme ve alt yapı oluşturulmalı;
- Uygulamada sorunlara ve kız çocuklarının orta ve lise eğitimine devamını engelleyen 4+4+4 şeklindeki eğitim sistemi değiştirilmeli, kız ço

cuklarının okula devamında olumlu destek oluşturan kesintisiz temel eğitime geçilmeli;

- Milli Eğitim Bakanlığınca “insan hakları, çocuk hakları ve toplumsal cinsiyet eşitliği” konusunda bir ders müfredata alınmalı ve okulöncesi eğitim aşamasından itibaren okutulmalı;
- Anayasal hak olan aile planlamasına ilişkin bilgi ve malzemenin yaygınlaştırılmasına yönelik bir kamu politikası oluşturulmalıdır.
- Kamu yönetiminde görev alanların da çocuk evliliklerini özendirici davranış ve konuşmalar yapmaktan kaçınması sağlanmalıdır.
- “Çocuk – Gelinler” sorunu sadece kadın hakları merkezli olmak yerine ÇOCUK HAKLARI açısından bir sorun olarak ele alınmalıdır.
- Yerel yönetimler, Halk Eğitimler, STK’lar ve kadın örgütlerinin işbirliği ile kadın ve erkek yetişkinlerin “toplumsal cinsiyet eşitliği” eğitimlerine süreklilik kazandırılmalıdır.
- Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair 6284 sayılı yasa da öngörülen Kamu Spotları vs. ile medyada çocuk evliliklerinin zararları konusunda bilinç yükseltici düzenli yayınlar yapılmalıdır.
- Bu yolda kararlı bir devlet politikası uygulanmadıkça olumlu bir sonuç elde edilemeyecek ve Türkiye gelecek yıllarda da toplumsal cinsiyet eşitliği açısından dünya sıralamasında en gerilerde yer almaya devam edecektir.

Çocuk gelinler sorunu her yönüyle ele alınmalı, kız çocukların eğitimi, okula devamları, istihdama katılımları desteklenmeli, ülkemizde sürdürülebilir kalkınmanın etkin bireyleri haline gelmeleri sağlanmalıdır.

Gelinin yaşı küçüktü, kaçarak evlendiler. Şikâyetçi yoktu ama kamu davası peşlerini bırakmadı. 6 yıl sonra gelen üç yıllık hapis cezası ile genç adam cezaevine girdi. İki çocuğuyla ortada kalan çocuk gelin ise üzüntüden süttten kesildi.

<http://www.sabah.com.tr/yasam/2015/01/13/cocuk-gelini-sutten-kesen-ceza>

Çocuk gelinle evliliğe 15 yıl hapis istemi Adana’da, birbirlerinin ağabeyleriyle ‘berdel’ yöntemiyle düğün yapılarak nikah kıyılmadan evlendirilince Cumhuriyet Savcısı damat Fikret D. hakkında 15 yıl hapis cezası istedi.

<http://www.mynet.com/haber/yasam/cocuk-gelinle-evliliğe-15-yil-hapis-istemi-1337742-1>

Çocuk gelin ihbar etti, imam hapis cezası aldı Bitlis’in Adilcevaz İlçesi’nde yaşayan 16 yaşındaki R.D., 12 bin lira karşılığında M.E.D. (17) ile dini nikâhla zorla evlendirildiği iddiasıyla kaymakamlığa başvurarak şikâyetçi oldu.

<http://www.mynet.com/haber/yasam/cocuk-gelin-ihbar-etti-imam-hapis-cezasi-aldi-1388152-1>

Çocuk gelin haberlerine bir yenisi daha eklendi. Tekirdağ’da 14 yaşında bir kız çocuğu noterden aile rızası onayı alınarak gelin edildi. Türkiye’nin kanayan yaralarından biri olan çocuk gelin sorununun yeni bir perde daha açıldı. Tekirdağ’ın Hayrabolu ilçesinde 14 yaşındaki kızları F.R.’yi evlendirme kararı alan D.Y. ve G.Y. adlı karı koca, notere gidip, rıza ve muvaffak ettiklerini yani onayları olduğunu bildiren noter senedi düzenletti. Küçük kız bu senetle kendisinden 11 yaş büyük E.D. adlı genç adamla evlendirildi. Evlendikten bir süre sonra çocuk gelin hamile kaldı.

<http://www.sabah.com.tr/yasam/2012/04/09/cocuk-gelinin-drami>

SOSYAL HİZMET AÇISINDAN ÇOCUK GELİN AYIBI

Güngör Çabuk¹⁰

Erken yaşta evlilik geleneksel olarak aktarılmakta ve normalleşmekte “Erken kalkan yol alır er evlenen döl alır”

Geleneksel yapıda dini nikah resmi nikahtan daha çok kabul görmekte,

Erkeğin yaşının büyük olması daha makbul görülüyor.

Geleneksel toplum yapısında kadınlar doğuştan hizmet eder, çocuk doğurur bakım ve besleme işlemini yapar...

Sosyal Hizmet

Sosyal hizmetler, en geniş anlamıyla sanayi toplumlarında ortaya çıkan çağdaş sorun alanlarında sorunların giderilmesine ya da olumsuz etkilerinin hafifletilmesine yönelik olarak verilen (eğitim, sağlık, sosyal güvenlik) hizmetlerin bütünüdür. Özel gereksinim gruplarına, yani korunmaya muhtaç çocuklara, yaşlılara, gençlere, kadınlara, özürlülere, tutuklu ve hükümlülere, hastalara, göçmenlere vb. verilen hizmetler de sosyal hizmetlerin görev alanlarındandır.

Ülkemizde 1961'den sonra; nüfus artmış, sanayileşme hızlanmış, ulusal ekonomi büyümüş, toplumsal değişim, toplumsal dönüşüm sürecine girmiş, kentleşme yaygınlaşmış, toplumlar karmaşıklaşmış, ikincil ilişkiler birincil ilişkilerin önüne geçmiş, kurumlaşma derinleşmiş, özel gereksinim grupları çeşitlenerek artmış, toplumsal sorunlar denetimden çıkar boyuta gelmiştir.

Buna göre çocukların sorunlarına göre sistemleştirilmiş özel gereksinim grupları:

i) Çocuk Refahı Alanı:

- Korunmaya muhtaç çocuklar: kendi ailesi içinde koruma hizmetleri/aile kılavuzluğu, koruyucu aile hizmetleri, evlatlık hizmetleri, buluntu çocuklar için sosyal hizmetler.
- Kurum bakımı: yatılı kurumlar, gündüzlü kurumlar.
- Çocuk sömürüsü: çocuklara ekonomik taciz, çocuklara cinsel taciz, çocuk analara sosyal hizmet
- Özürlü çocuklar: zihinsel özürlü çocuklar, ruhsal özürlü çocuklar, bedensel özürlü çocuklar
- Okul sosyal hizmeti
- Sokak çocuklarına sosyal hizmet.

ii) Gençlik Refahı Alanı:

- Okuyan gençlere sosyal hizmet, öğrencilere sosyal hizmet,
- Çalışan gençlerle sosyal hizmet/Çalışan gençlik ve sosyal hizmet: işçi gençler, işsiz gençler,
- **Gençlere doğum** denetimi,
- İletişim güclüğü çeken gençlere sosyal hizmet,

Suçta sürüklenen gençlerle sosyal hizmet: önletici hizmetler, cezalılık sırasında verilen sosyal hizmetler, ceza sonrası gözleme hizmetleri, ceza sonrasında sosyal uyuma yönelik hizmetler.

Sosyal hizmet mesleği (sosyal hizmet uzmanı / sosyal çalışmacı): Sosyal hizmet alanlarını oluşturan nüfus gruplarına yönelik destekleme, sağaltım, bakım, uyumlaştırma, güç verme vb. gibi hizmetler sunan bir MÜDAHALE mesleğidir. Diğer bilimlerin ürettiği bilgileri kullanır. Müdahale aşamasında bireyin, grubun ve toplumun bulunduğu nokradan/yerden başlar.

Erken evlilik

Evlilik, hukuka ve toplum kurallarına uygun olmak koşuluyla, bireylerin özgür iradeleri ile seçtikleri bir yaşam biçimi ve bireysel bir haktır. İnsan Hakları

¹⁰ Sosyal Hizmet Uzmanı, Aile Danışmanları Derneği Başkanı

Evrensel Bildirgesi'nin 16. maddesine göre; "Evlilik çağına gelen her erkek ve kadın ırkı, uyuşu ve dini bakımından hiçbir kısıtlamaya tabi olmaksızın evlenmek ve aile kurmak hakkına sahiptir" (Unicef, 2014).

Uluslararası anlaşmalarla belirtilen standartlara baktığımızda, on sekiz yaşın altındaki bireylerin henüz ruhsal ve fiziksel gelişimini tamamlamadan yaptıkları her evlilik "erken evlilik" olarak tanımlanmaktadır.

Ergenlik bireyin kendisi olmayı öğrendiği, kendisini tanıdığı, kendisine toplumsal bir değer ve rol biçtiği çalkantılı bir dönemdir. Ergenlik ani gelişen öfke nöbetleri, kararsızlıkları, çelişkileri, yoğun güvensizlik duyguları ya da aşırı güven duyguları, herkese ve her şeye karşı olan isyanı, kırılmalığı, ağlama nöbetleri, sık değişen arkadaşları, bunalımları ile tek kelime ile karmaşa demektir. Özgürlüğüne aşırı düşün ve karşı cinse karşı artan ilgi ve merak ön plandadır. Kısaca ergen fiziksel, ruhsal ve sosyal yönden birçok değişimle karşı karşıyadır.

Bu değişim sırasında da olumlu ya da olumsuz birçok durumla karşı karşıya kalmaktadır. Bu dönemde bazen karşı cinsle kurduğu arkadaşlıkları sonucun da ne olacağını kestiremeden, eğitimini yarım bırakarak, bilinçli/bilinçsiz bir şekilde evlenmek istemektedir. Oysa evlenmek beraberinde birçok rolü, sorunu ve sorumluluğu da getirmektedir. Ergen henüz bunun farkında değildir. Sevdiğini düşündüğü kişi ile birlikte olmak onu mutlu etmektedir, onun için önemli olan budur, aile kurmanın sorumluluklarının bilincinde değildir. Oysa kadının, erkeğin, çocuğun, gencin ve yaşlının karşılıklı etkileşim halinde olduğu, sevgi, saygı, adalet, dayanışma, paylaşma, birlik ve beraberlik gibi temel değerlerin öğrenildiği ve geliştirildiği ortamlar olarak tanımlanan aile, ana- baba ve çocuklardan oluşan, ekonomik ve sosyokültürel bütünlüğü içeren bir sistemdir.

Çocuk evlilikleri dünyanın her yerinde görülen küresel bir sorun olarak devam etmektedir. Bu evlilikler, kız çocuklarının kendilerinden dört beş yaş büyük erkeklerle eşleştirilmesi şeklinde görülse de, asıl olan sorun, kendinden 10–15 yaş büyük bir erkek ya da orta yaşlı dul bir erkekle, kaçırıldığı kız çocuğuna tecavüz ettikten sonra kendisinde onun eşi olma hakkını bulan bir erkekle evlendirme, on yaşındaki bir çocuğun silinecek borç ya da kan davasını ortadan kaldırma karşılığında verilmesi şeklinde görülmektedir (Aydemir, 2011).

Türkiye'de küçük yaşlarda erken evlilikler normalleşerek meşrulaşan bir

olgu haline gelmektedir. Erkek egemenliğindeki geleneksel toplum yapısı, erken yaşta evlilikleri normalleştirmekte ve meşrulaştırmaktadır. Bu durum özellikle kız çocuklarının toplumdaki eşitsiz konumunu pekiştirmekte ve kız çocuklarının yaşam tercihlerini azaltmaktadır. Her ne sebeple olursa olsun, çocuk haklarına dair sözleşmeye göre çocuğa yönelik uygulanabilecek aksi kanun olmadığı sürece on sekiz yaş altındaki herkes çocuktur. On sekiz yaş altındaki bireylerin soyut düşünceyi de kapsayacak şekilde düşünebilmesi, karar verebilmesi ve sorumluluk üstlenerek yaşayabilmesi için bedensel, ruhsal ve zihinsel olarak belirli bir olgunluğa ulaşması gerekmektedir. Ancak bu süreç on sekiz yaşına kadar devam eden döneme karşılık gelmektedir. Ergenlik dönemini kapsayan bu sürecin birey gelişiminde özel bir yeri bulunmaktadır. Özellikle 12-18 yaş arasında ilk olarak fizyolojik gelişme gerçekleşirken, daha sonra psikolojik ve toplumsal gelişme gerçekleşmektedir. Çocuklara fiziksel ya da duygusal anlamda yanlış davranılması, cinsel istismar, ilgisizlik ve ihmalkârlık, ayrıca çocukların ticari anlamda ve başka biçimlerde sömürülmesi çocuğa yönelik kötü müdahale olarak değerlendirilmektedir. Çocukluk döneminde yapılan evlilikler de bir istismar olarak kabul edilmektedir (WHO, 2010).

TÜİK'in 2013 yılında yayımladığı "Çocuk Evlilikleri" İstatistiklerinde yer alan, Türk Medeni Kanununda 16 yaşında hâkim kararı ya da 17 yaşında anne ve baba ya da yasal vasinin izniyle erken evliliğe olanak sağlayan 124. Maddeye dayalı olarak, 2002- 2012 yılları arasında gerçekleştirilen 16 ve 17 yaşında kız ve erkek nüfusun resmi evliliklerine ilişkin veriler aşağıdaki sunulmuştur.

Tabloda Türk Medeni Kanunu 124. maddesine göre hâkim kararı ya da anne baba izniyle gerçekleştirilen erken evliliklerin toplam evlenme içindeki oranlarının dağılımı bulunmaktadır.

Tablo incelendiğinde, erken evliliklerin her iki cinsiyet için de yıllar itibariyle azalmakta olduğu görülmektedir. TÜİK verilerine göre 2012 yılında 16–17 yaşta evlenen erkek çocukların toplam evlenmeler içindeki oranı %0,3, kız çocukların toplam evlenmeler içindeki oranı %6,7'dir.

Alan araştırması olarak yapılan Türkiye Aile Yapısı Araştırması (2011) sonucuna göre kız çocuklarının erken evlilik oranı %29,2'dir. TÜİK'in resmi evlenme verilerinde yer alan hâkim kararıyla (16 yaş) ya da anne baba kararıyla (17 yaş) gerçekleştirilen resmi evlenme oranı ise 2011 yılı için %7,2'dir. Resmi

kayıtlardaki oranlarla, sahadan toplanan veri oranları karşılaştırıldığında, kız çocuklarının %22'nin kayıt dışı olarak erken evlilik gerçekleştirmiş olduğu görülmektedir. Bu durum zihinlerde farklı düşünceler uyandırmalıdır. Resmi kayıtlarda yalnızca 16–17 yaş arası evlilikleri resmileştirildiğine göre, sahada evlenme yaşının 16 yaşın da altında gerçekleştirilmiş olma olasılığını artırmaktadır.

Türk Medeni Kanununun 10 uncu maddesinde; *“Ayırt etme gücüne sahip ve kısıtlı olmayan her ergin kişinin fiil ehliyeti vardır.”* ifadesi, “Erginlik” başlıklı 11 inci maddesinde ise; *“Erginlik on sekiz yaşın doldurulmasıyla başlar. Evlenme kişiyi ergin kılar”* hükmü yer almaktadır. Ayrıca, Türk Medeni Kanununun 124 üncü maddesinde; *“Erkek veya kadın on yedi yaşını doldurmadıkça evlenemez. Ancak, hâkim olağanüstü durumlarda ve pek önemli bir sebeple on altı yaşını doldurmuş olan erkek veya kadının evlenmesine izin verebilir. Olanak buldukça karardan önce ana ve baba veya vasi dinlenir ”* ifadesi yer almaktadır. Bu yaş sınırlamasıyla on yedi yaşını doldurmuş reşit olmayan bireyler anne-baba rızasıyla evlenebilirken, ailelerin ve çocukların rızası olsa dahi on yedi yaşın altındaki kişilerin evlendirilmesi olağanüstü durumlar haricinde mümkün değildir. Burada sözü edilen olağanüstü durumlar ise genellikle genç kadının/çocuğun hamile veya çocuk sahibi olduğu durumlardır. Kadının/çocuğun mağdur olduğunun düşünüldüğü hallerde hâkim on altı yaşını doldurmuş bireylerin evlenmesine izin verebilmektedir. Özellikle ülkemizin küçük ve şehirleşme oranı az olan bölgelerde erken evliliğin doğal sayıldığı ve yaygın olduğu, karar verici olarak mahkeme hâkiminin toplumsal kabullerin dışına çıkmakta zorlandığı, hatta bu konuda baskı altına alındığı, yasal düzenlemelerin yetersizliği ve düzenlemelerdeki kimi açıklar nedeniyle toplumsal baskı karşısında güçsüz kaldığı, hatta kırsal bölgelerde kız çocuğunun kimi medeni haklardan yararlanması için evlenme izni vermek zorunda kaldığı, aksi durumda kız çocukların imam nikâhıyla birlikte yaşamak durumunda bırakıldığı bilinmektedir.

Ruhsal, sosyal ve bedensel gelişimini tamamlamamış, kendi yaşamının kontrolünü henüz sağlayamamış, haklarını bilmeyen yüzlerce genç kız, ya kendi istekleriyle ya da ailelerinin zorlaması ile evlenmektedir. Geleneksel toplum yapısı, yoksulluktan kurtulma isteği, yalnızca bir aidiyet arayışı, mevcut durumdan kurtulup daha iyi görüleni tercih etme, köle gibi satılma, yüz yıl öncesinden getirilip halen terk edilemeyen baskılar, bir aşk, kendini ifade etme isteği vb. gibi nedenler gösterilerek erken yaşta yapılan evliliklere her zaman mazeretler bul-

maktadır. Her ne sebeple olursa olsun, çocuk haklarına dair sözleşmeye göre çocuğa yönelik uygulanabilecek aksi kanun olmadığı sürece on sekiz yaş altındaki herkes çocuktur. Ergenlik dönemini kapsayan bu sürecin birey gelişiminde özel bir yeri bulunmaktadır. Özellikle 12-18 yaş arasında ilk olarak fizyolojik gelişme gerçekleşirken, daha sonra psikolojik ve toplumsal gelişme gerçekleşmektedir. Çocuklara fiziksel ya da duygusal anlamda yanlış davranılması, cinsel istismar, ilgisizlik ve ihmalkârlık, ayrıca çocukların ticari anlamda ve başka biçimlerde sömürülmesi çocuğa yönelik kötü müdahale olarak değerlendirilmektedir. Çocukluk döneminde yapılan evlilikler de bir istismar olarak kabul edilmektedir.

“Bilgilen Güçlen” Projesi

Erken evliliklerin önlenmesini amaçlayan proje, Birleşmiş Milletler, Kadın Dostu Kentler 2 Yerel Düzeyde Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Güçlendirilmesi Ortak Programı Çerçevesinde desteklenmiş; Antalya Adliyesi Aile Mahkemeleri ve Aile Danışmanları Derneği işbirliğinde gerçekleştirilmiştir. Projenin yürütücüsü olan Aile Danışmanları Derneği, Türkiye’de aile danışmanlığı hizmetinin gelişimine ve yaygınlaştırılmasına destek vermek, toplumu güçlendirmek amacıyla aileyi güçlendirici yönde, bilinçlendirme, destekleme, eğitici ve öğretici nitelikte çalışmalar planlamak ve uygulamak; diğer yandan da hizmeti yürütecek meslek elamanlarının gelişimine katkı sağlamak üzere kurulmuştur.

Projenin genel amacı, erken yaşta evlenmek üzere aile mahkemelerine başvuran genç kadınların/çocukların ve ailelerinin güçlendirilmesidir. Projenin öncelikli amacı, evlenmek için aile mahkemelerine başvuran ve evlenme yönünde kararlılık gösteren genç kadınları erken yaşta evlenmekten vazgeçirmek, evlenme izni için mahkemeye başvuran ebeveynlerini de çocuklarını evlendirmekten vazgeçmeleri yönünde bilinçlendirmektir. Erken evliliklerin gerçekleşmesinin önlenemediği durumlarda, erken evlenen çiftleri; evlilik sürecinde ortaya çıkabilecek sorunlar hakkında bilgilendirip baş etme becerilerini artırmak, erken yaşta çocuk sahibi olmanın riskleri konusunda bilinçlendirmek, evlilikte üstlenecekleri sorumluluklar hakkında bilinçlendirmek, ileride sahip olunacak çocuklar için iyi bir anne baba olmaları yönünde bilinçlendirmektir. Ayrıca genç kadınları, cinsel, sosyal, hukuksal, ekonomik hak ve özgürlükleri konusunda farkındalıklarını artırmak, erken evlilik nedeni ile yarım bıraktıkları eğitimlerine devam etmeleri veya meslek edinmeleri konularında yönlendirmek amaçlanmıştır.

Yıl	Toplam evlenme sayısı		Evlenen çocuk sayısı		Evlenen çocukların toplam içindeki oranı (%)	
	Erkek	Kadın	Erkek	Kız	Erkek	Kız
2002	510 155	510 155	2 592	37 263	0,5	7,3
2003	565 468	565 468	2 236	45 981	0,4	8,1
2004	615 357	615 357	2 168	49 280	0,4	8,0
2005	641 241	641 241	2 270	51 944	0,4	8,1
2006	636 121	636 121	2 315	50 366	0,4	7,9
2007	638 311	638 311	2 279	50 723	0,4	7,9
2008	641 973	641 973	2 214	49 703	0,3	7,7
2009	591 742	591 742	2 072	47 859	0,4	8,1
2010	582 715	582 715	2 000	45 738	0,3	7,8
2011	592 775	592 775	1 860	42 700	0,3	7,2
2012	603 751	603 751	1 903	40 428	0,3	6,7

Kaynak: Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü
TÜİK, Evlenme ve Boşanma İstatistikleri

Hedef kitle: Antalya'daki aile mahkemelerine evlenme izni için başvuran (16 yıl 00 ay ile 17 yıl 00 ay arasındaki) 16 yaşındaki genç kadınların, evlenecekleri eş aday ve bu çocukların ebeveynleridir. Altı ay sürecek olan projenin dört aylık uygulama döneminde Aile Mahkemelerine başvuran 10 genç kadının, evlenmek istediği kişi ve onların aileleri olmak üzere toplam 60 kişiye ulaşılmaya hedeflenmiştir. Projede beş sosyal hizmet uzmanı, üç psikolojik danışman, üç psikolog; dört akademisyen (psikiyatri, halk sağlığı, psikiyatri hemşireliği, çocuk gelişimi alanlarından) görev almıştır.

Sonuç olarak: Bilgilen Güçlen projesi Kasım 2013-Nisan 2014 tarihleri arasında Antalya'da gerçekleştirilmiş olup, Projeden sekiz çift yararlanmış, bunlardan üçü evlenmekten vazgeçmiş, diğer beşi (dördü ilerlemiş gebeliğinden dolayı) evlenmişlerdir.

Yaklaşık on ay sonra: Bilgilen Güçlen Projesinden yararlanarak evlenmiş olan beş çiftin, erken yaşta evlenmiş olmalarının aile yaşamlarına etkisini öğrenmek; diğer yandan erken evliliklerle mücadeleye ilişkin sistemin sorunlarını anlamak amacıyla, evlenmiş çiftler ikametlerinde ziyaret edilerek nitel bir çalışma yapılmıştır.

Araştırmanın Tasarımı: Saha çalışmasının Kasım-Aralık 2014 aylarında, erken yaşta evlenmiş olan çiftlerden yaşı küçük olan ile yapılması planlanmıştır. Araştırma sırasında görüşülen kişiler telefonla aranarak randevu alınmış ve

ikametlerine gidilerek ardından görüşme gerçekleştirilmiştir. Araştırmada nitel çalışma olup yapılandırılmış derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıştır.

Araştırmanın Sonuçları: Araştırmada yaşı küçük olan kadın eş ile görüşülmüş, görüşme sırasında evde bulunan diğer eş ve eşlerin ebeveynleriyle görüşülmüş; annenin bebeği ve ilişkide olduğu diğer kişilerle olan iletişimi de gözlenmiştir. Araştırmada ağırlıklı olarak görüşülen kişinin görüşlerine yer verilmiş ve Vaka 1, Vaka 2, Vaka 3, Vaka 4 ve Vaka 5 olarak sembolleştirilmiştir.

Eşlerin Yaşadıkları Konutun ve Eşyaların Özellikleri, Maddi Durumları, Ebeveynleriyle İlişkileri:

Vaka 1. Eşler şehir merkezinde, iyi durumda olan bir apartman dairesinin birinci katında, kendilerine ait konutlarında oturmaktalar. Evdeki eşyalar iyi, yeni ve ihtiyaçlarını karşılayacak durumda olup, geleneksel olarak hazırlanan çeyizler kadın eş tarafından, diğerleri ise erkek eş tarafından karşılanmış. Eşlerin ebeveynleri kendilerine yürüyüş mesafesinde ve her iki ebeveyn aynı apartmanda oturmaktalar. Eşler ve ebeveynler ortama haftada bir kez birbirlerini ziyaret etmekte. Erkek eş kendi ikametine yakın mesafede, ortak olarak market ve lokanta işletmekte, yoğun çalışmakta ve hem kendilerine hem de ebeveynlerine yetecek gelir elde etmektedir.

Vaka 2. Eşler şehrin çeperindeki gecekondu semtinde, erkek eşin ailesine ait dört katlı apartmanın üçüncü katında sadece kendilerinin kullandığı konutta oturmaktalar. Evdeki eşyalar iyi, yeni ve ihtiyaçlarını karşılayacak durumda, konuttaki eşyalar amca çocukları olan eşlerin aileleri tarafından karşılanmış, geleneksel hazırlanan çeyiz kadın eş tarafından getirilmiştir. Eşlerin oturduğu apartman erkek eşin ailesine ait ve diğer konuttakiler erkek eşin babası ve erkek kardeşidir. Konutun giriş katı erkek eş ve ailesinin işyeri konumunda ve tüm aile bireyleri (eşler dâhil) bu işyerinde vakit geçirmekte ve çalışmaktalar. Eşlerin maddi ihtiyaçları/geliri birlikte çalıştıkları erkek eşin ailesi tarafından karşılanmakta ve düzenli gelirleri bulunmamakla birlikte geçim sıkıntısı yaşamadıklarını belirtmektedirler.

Vaka 3. Eşler Antalya'ya 60 kilometre mesafedeki köyde, erkek eşin ailesiyle aynı bahçe içerisinde bulunan ve erkek eşin ebeveynine ait tek katlı olan iki farklı konutun birinde oturmaktalar. Evdeki eşyalar iyi, yeni ve ihtiyaçlarını karşıla-

yacak durumdadır. Geleneksel hazırlanan çeyiz kadın eş tarafından getirilmiştir. Eşler farklı konutta oturmalarına rağmen genellikle erkek eşin ebeveyni ile bir arada vakit geçirmekte, tüm öğünlerini bir arada yemekte ve yaklaşık haftada bir gün kadın eşin Antalya il merkezinde oturan ebeveynini bir iki gün kalmalı olarak ziyaret etmektedirler. Erkek eş Antalya’da bir firmada makine operatörü olarak çalışarak çekirdek ailenin geçimini sağlamaktadır.

Vaka 4. Eşler şehrin çeperindeki gecekondu semtinde, çok kötü durumda, iki katlı binanın kiralanmış olan ikinci katında; kadın eşin annesi, kız kardeşi ve ablasıyla birlikte oturmaktalar. Eşlerin her ikisi de çocuk yaşta olup kadın eşin babasının caza evinde olması nedeniyle, kadın eşin annesi, ruhsal bozukluğu bulunan ablası ve küçük kardeşinin destek ihtiyacı bulunması nedeniyle bir arada yaşamaktadırlar. Evdeki eşyalar ihtiyaçlarını karşılamada oldukça yetersizdir ve eşlere ait eşya bulunmamaktadır. Erkek eşin ailesi yürüyüş mesafesinde, erkek eşin ailesiyle ayda ortalama iki kez karşılıklı birbirlerini ziyaret etmektedirler. Erkek eş inşaat işlerinde asgari ücret düzeyinde gelir elde ederek çalışmakta, yaşının 18’den küçük olması nedeniyle sigortalı olarak çalışmamakta; gelirleri yetersiz olduğu için beslenmekte dahi zorlanmaktadırlar.

Vaka 5. Eşler şehrin dışına yakın gecekondu semtinde iyi durumda olan apartman dairesinin birinci katında kiradıkları konutta, kadın eşin ailesine yakın oturmaktadırlar. Evdeki eşyalar iyi, yeni ve ihtiyaçlarını karşılayacak durumda olup eşyalar ebeveynler tarafından karşılanmıştır. Eşler, kadın eşin ebeveynine yakın oturmakta, kadın eşin ailesi eşlerin tüm süreçlerine dâhil olmaktadır. Erkek eş evlilik aşamasında inşaat malzemeleri satan bir işyeri açmış, sürdürmeyeince kadın eşin babasına ait emlak işlerinde çalışmaya başlamış, kadın eş ise çocuk bakarak gelir elde etmektedir.

Hamilelik, Doğum ve Sonrası:

Vaka 1, vaka 2 ve vaka 3 evlenmek üzere aile mahkemesine başvurmadan önce kendileri ve ailelerinin isteğiyle düğün yaparak evlenmişler ve evlilik yaşamlarını sürdürürken kadın eşin hamile kalması ve ilerlemesi nedeniyle, doğacak çocuğun evlilik birlikteliği içerisinde doğmasını sağlamak üzere evlenme izni için mahkemeye başvurarak evlenmişlerdir. Vaka 4 de eşlerin ailelerinin bilgisi dışında cinsel birliktelikleri sonucu hamile kalmış, kadının amcasının şikâyeti üzerine erkek 15 yaşında, kadın 16 yaşında olmasına rağmen (15 yaş

ve altı cinsel birliktelik rıza aranmaksızın istismar olarak değerlendirilmekte) erkek cezaevine, kadın sığınma evine gönderilmiş, ailelerin devreye girmesiyle erkeğin yaşının 16 olmasının ardından doğacak bebeğin evlilik birlikteliği içerisinde doğmasını istedikleri için, erkeğin ailesinin evlenme izni için mahkemeye başvurması sonucu evlenmişlerdir. Vaka 5’de hamilelik söz konusu değildir.

Çocuk yaşta evlenmiş olan genç kadınlar henüz biyolojik, psikolojik, sosyal yönden gelişimini tamamlamadıkları için hamilelik ve doğum sırasında oldukça sorunlar yaşamışlar, bebeklerini emzirmede ve bakmada ebeveynlerinin yardımına ihtiyaç duymuşlardır.

Erken yaşta evlenen genç kadınların doğum sonrasındaki bayıllmaları kök ailelerinden aldıkları sosyal desteklere rağmen, yaşadıkları travmanın ne kadar büyük olduğunu göstermektedir. Çocukların isimlerinin kimler tarafından nasıl konduğu ile ilgili yapılan görüşmelerde, Vaka 1’de kadın eş tarafından önceden beğendiği bir ismin konduğu; Vaka 2’de erkeğin dedesinin ismiyle birlikte kolay seslenecekleri ikinci ismin aileler tarafından hep birlikte konduğu, Vaka 3’de kadın eşin isteği ve önerisiyle erkek eşin kaybedilen ve çocuğu olmayan amcasının ismi ile kolay seslenecekleri ikinci ismin konduğu, Vaka 4’de erkek eşin babasının ismiyle birlikte kolay seslenecekleri ikinci ismin eşlerin ortak kararıyla konduğu anlaşılmıştır.

Evlendikten Sonra Yaşamlarındaki Değişiklikler:

Erken evlenen Vaka1, Vaka2 ve Vaka 3 evlenme kararlarını kendileri ve aileleri birlikte vermişlerdir. Vaka 4’de, her ikisinin de kök ailesinde önemli sorunlar bulunması, erken yaşta okulu bırakıp çalışmak zorunda kalmaları ve arkadaşlıklarının ilerleyen döneminde genç kadının hamile kalması ve hamileliğin ilerlemesi nedeniyle eşler hem istekli hem de evlilik hazırlığı yapmadan evlenmişlerdir. Vaka 5’de ise, genç kadının kök ailesiyle yaşadığı sorunlar ve sürekli şiddet görmesi sonucu (nitel çalışma sırasında anlaşılmıştır) sık sık evden kaçıp erkek arkadaşına gitmesi ve erkek arkadaşıyla evlendirilmemesi durumunda ailesine intihar edeceğini söyleyerek tehdit etmesi yoluyla evlenmişlerdir.

Ailede Kararların Alınma Biçimi:

Eşlerin yaşamlarındaki kararları daha çok kendilerinin aldığı, ancak alınacak kararların özelliğine göre bazı durumlarda ebeveynlerinde alınan kararlarda be-

lirleyici oldukları anlaşılmıştır. Yapılan görüşmelerde ağırlıklı olarak: Vaka 1’de kararları eşler birlikte, Vaka 2’de erkek eşin ailesi, Vaka 3’de erkek eş ve kadın eşin ailesi, Vaka 4’de erkek eş, Vaka 5’de kadın eş ve kadın eşin ailesi (kadın eş kendi kök ailesinin kendilerinin üzerinde söz sahibi olmasından memnun değil) karar almada etkilidirler.

Yaşamlarımda Geriye Gitme Olanakları Olsaydı, Hayatlarımda Değiştirmek İstedikleri:

Bireyin normal evlenme yaşına yani ergin oluncaya kadar yaşamında eğitimi tamamlamak, meslek sahibi olmak, hayalleri gerçekleştirmek gibi yapacakları vardır. Oysa erken evlenenler yaşamlarındaki birçok şeyden vazgeçmek durumunda olabilirler; ya da ergenlik döneminde ani olarak evlenmeye karar vermiş ve evlenmiş; sonrasında pişman olmuş olabilirler. Bu nedenle erken yaşta evlenenlerin bazı konularda pişmanlıkları ve özlemleri irdelenmiştir. Görüşmelerde evliliğin hala başlangıcında olmaları, birtakım sorunlar yaşamalarına rağmen henüz birbirlerinden şikâyetçi olmadıkları; ancak her şeye rağmen erken evlilikten kaynaklı engellenmelere yönelik açıklamalar yaptıkları gözlenmiştir.

Değerlendirme ve Öneriler

Görüşme yapılan genç kadınlar/çocukların profili incelendiğinde; psiko-sosyal olarak yeterli olgunlukta olmadıkları, eğitim seviyelerinin düşük olduğu, bir mesleklerinin ve ekonomik özgürlüklerinin olmadığı, evlilikte rollerini geleneksel normlara göre belirledikleri anlaşılmıştır.

Bilgilen Güçlen Projesinin uygulanmasından sonra aradan geçen yaklaşık on aylık sürenin sonunda erken yaşta evlenen genç kadınlar, onların eşleri ve ebeveynleri ile yapılan görüşmelerde genellikle geleneksel aile yapısı içerisinde evliliklerin desteklendiği, projeden edindikleri becerileri kullandıkları; tüm bunlara rağmen erken evliliğin doğal sonucu olarak, öncelikle doğum sürecinde olmak üzere önemli sorunlar yaşadıkları; henüz bağımsız bir aile kuramadıkları, ebeveynlerine bağımlı oldukları anlaşılmıştır.

Medeni Kanunda erken yaşta evlenenlerin “ergen sayılacakları” belirtilmiş ancak hem sağlık ihtiyacında hem de çalışma yaşamında çocuk olarak kabul edilmişler, kanunda yer almasına rağmen, idari düzenlemelerde çocukların ergin sayılmasıyla ilgili düzenleme yapılmamıştır.

Erken evlenecekler ne kadar evliliğe hazırlansalar da, ebeveynleri çocuklarını ne kadar desteklese de, erken evliliklerin uygun olmadığı, gençlerin telafisi olmayan önemli sorunlar yaşadıkları görülmektedir.

Bu nedenle erken evliliklerin önlenmesi için yapılması önerilenler:

* Erken yaşta evliliği önlemek için ivedi olarak yasal düzenlemelerin yapılması, düzenleme yapıncaya kadar erkekle evlendirilmek istenen kız çocuk arasındaki yaş farkının önemli olması durumunda evliliğin önlenmesi,

* Toplumsal düzeyde sistematik bir değişimin yapılmasının gerekliliği ortada olup; toplumun tüm kesimlerine ulaşılması amacıyla muhtarlar, din görevlilerine, mülki amirlere ve yerel yönetimlere, erken evlilikler konusunda bilgilendirme ve bilinçlendirme çalışmalarının yapılması,

* Erken evliliklerde kısır döngünün kırılması ve sürecin içerisinde bireylerin güçlendirilmesi,

* Mevcut uygulamalarda aile mahkemelerine boşanmak üzere başvuranlara danışmanlık hizmeti verilmekte olup aynı sistemle evlenmek üzere erken yaşta başvuran çocuklara da Bilgilen Güçlen projesindeki gibi danışmanlık hizmeti verilmesi,

* Yaşı büyütülerek evlendirilmek istenen çocukların takip edilerek evliliğin önüne geçilmesi,

* Ailelere, ergenlik dönemi özellikleri ve sorunlarıyla baş etmeleri, erken evliliğin sakıncaları konularında destekleyici programlar oluşturulması,

* Kız çocuklarının eğitim sistemi içinde kalması ve eğitim sistemi dışında kalan kız çocuklarının tespiti, takibi ve eğitime devamını sağlamak için tedbirler alınması,

* Eğitim programlarına ilişkin içerikler oluşturulurken erken yaşta evliliği normalleştirici ve özendirici unsurların yer aldığı görsel ve yazılı medyada yer alan program ve yayınlara yönelik tedbirlerin alınması,

* Sorunun öncelikli çözüm ortakları; Aile ve Sosyal Politikalar, Adalet, İçişleri, Sağlık ve Milli Eğitim Bakanlıkları, Diyanet İşleri Başkanlığı, Yerel Yönetimler, Üniversiteler, Akademisyenler, Sivil Toplum Kuruluşları, Medya, Kanaat

Önderleri ve diğer ilgililer olup; **çözüm ortaklarının işbirliği içerisinde çok yönlü olarak çalışmalarını sürdürmesi** önerilmektedir.

* Toplumsal düzeyde düşüncede, inanışta, değerlerde, geleneklerde, törelerde değişim ve dönüşüme ihtiyaç vardır. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin tüm alanlarda sağlanmasının gerekliliği ortaya çıkmıştır.

KAYNAKÇA

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (<http://www.turkhukuksitesi.com/showthread.php?t=6584>)
Erişim tarihi:22 Aralık 2014.

Aydemir, A. (2009) Erken Yaşta Evlilikler Hakkında İnceleme Yapılmasına Dair Rapor. Açık erişimli: www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/docs/komisyon_rapor.pdf Erişim tarihi:9 Nisan 2014)

Ergöçmen, B., A., Eryurt, M. A. ve Adalı, T. (2008) *Doğurganlığı Belirleyen Diğer Ara Değişkenler: Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması*, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü. Ankara, Türkiye.

Keskin, D. (2011). Küçük Yaşta Evlenmenin Müeyyidesi. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, XV(4):65-83.

Kömrücü N., (2012). Özel Gruplarda Gebelik. İçinde: *Kadın Sağlığı*, Ed: Ahsen Şirin, Oya Kavlak, Bedray Basın Yayıncılık, İstanbul. 563-572.

Kütük, S. (2012). Adolesan Gebelik Riskleri ve Sorunları, *Türk Aile Hek Dergisi*. 16: 31-S34.

Özcebe, H. ve Küçük Biçer, B. (2013). Önemli bir kız çocuk ve kadın sorunu: çocuk evlilikler. *Türk Ped Arş.*, 2013; 86-93.

Sungurtekin Özkan, M. (2013). Erken Yaşta Evliliklerin Önlenmesi Konusunda Yargının Üstlenebileceği Rol. *Yaşar Üniversitesi Elektronik Dergisi*, 8 (Özel Sayı): 2177-2190.

Taşkın L, *Doğum ve Kadın Sağlığı Hemşireliği*, IV. Baskı, Sistem Ofset Matbaacılık, Ankara 2003.

UNICEF; 2014. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi. (<http://www.unicef.org/turkey/udhr/gi17.html>) Erişim: 20.12 2014

WHO (Dünya Sağlık Örgütü), (2010). *Child maltreatment Fact sheet*. N°150. <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs150/en/>

ÇOCUK GELİN HİKAYELERİ

Bu bölüm derneğimizin burslu öğrencilerinin bizim önerimiz üzerine 2015-2016 ders yılının yaz tatilinde ailelerinin yaşadığı kentlerde aile ve dost çevrelerinde keşfettikleri 22 gerçek “çocuk gelin” hikayesini kaleme almaları ile oluşmuştur. Bu kadınların yaşamlarına birinci elden dokunmanın öğrencilerimizin bu soruna ilişkin farkındalıklarını ve duyarlılıklarını önemli ölçüde arttırdığına inanıyor, katkıları için şükranlarımızı sunuyoruz.

Çocuk Gelin Hikayesi 1 Beyzanur BALKİS

1980 yılında Gümüşhane'nin Şiran ilçesinde dünyaya geldim. On yaşıma girdiğimde annemi kaybettim. Daha buna alışmamışken 13 yaşında babamı kaybettim. Bu acı kayıplardan dolayı hayatımda zorluklar başladı. Amcam ve dedemle yaşamaya başladım. Yaşıtlarım gibi okula gitmek yerine evde kalıp temizlik ve yemek yapmayı öğrenmemi istediler. O zamanlar büyüklere karşı gelmek, istediklerini yapmamak zordu ve çocukken bu durum daha da zorlaşıyordu. Köyde o zamanlar kız çocuğuna söz hakkı tanınmıyordu. Büyüklerin kararları her zaman ön planda oluyordu. Ev işleri istedikleri gibi olmadığında dedemden bazen şiddet görüyordum.

15 yaşına geldiğimde amcamın eşi bir akşam misafir geleceğini ve güzel giyinmem gerektiğini söyledi. O akşam misafirler geldiğinde beni istemeye geldiklerini fark ettim. Dedem bana sormadan bir tarla karşılığında beni tanımadığım ve benden 10 yaş büyük birine vermişti. Bu olaya çok itiraz etmek istedim, karşı geldim fakat her seferinde şiddetle karşı karşıya geldim.

Eşim karşı köyde yaşıyordu. Yazları inşaat işi için büyük şehirlere gidiyor, kışları köye geri dönüyordu. Evlendiğimde eşimin annesi ve babasıyla birlikte yaşadım. Kendi ailemden gördüğüm şiddet yetmezmiş gibi bir de eşimin ailesinden görmeye başladım. Onlara göre iş zamanı olunca gelinleri, söz söyleyeceğim zaman da hala bir çocuktum. 4 yıl eşimin ailesiyle birlikte yaşadım. Bu süre içinde eve hapsedildim, hiçbir yere gitmeme izin vermiyorlardı. Psikolojim iyice bozulmaya başlamıştı. Bu kadar sorunun üzerine bir de hamile

olduğumu öğrendim. İlk hamileliğim 17 yaşında oldu, fakat bu kadar sıkıntı ve şiddete dayanamadım, çocuğum düştü. Bu kadar olaya rağmen eşimin beni korumayı, her şeye göz yumması beni daha da kötü etkiliyordu.

19 yaşında eşimin işi için Antalya'ya geldik ve böylelikle benim için belki daha iyi bir hayat olur diye umut doldu içim. Antalya'ya geldiğimde hamile olduğumu öğrendim ve ilk kızımı dünyaya getirdim. Bu süre içinde eşime bir türlü ısınmıyordum. Aramızdaki yaş farkı da bunu çok etkiliyordu. 21 yaşında 2. hamileliğimden bir oğlum oldu. 26 yaşında da diğer kızım dünyaya geldi. Uzun bir süre sonra çocuklarımız sayesinde birbirimize ısınmaya başladık. Eşim anlayışlı olmaya başladı, benim de bir birey olduğumu ve kararlarımı saygı göstermesi gerektiğini öğrendi. Böylelikle birçok sorunu daha çabuk ve kolaylıkla atlattık.

Baştaki zorluklara rağmen şu an 3 çocuğum ve eşimle birlikte mutlu bir hayata devam ediyorum. Fakat küçük yaşta evlilik çok ağır bir yük. Zaten evlilik büyük bir sorumluluk gerektiriyor. Bu büyük sorumluluğu küçük kız çocuklarına yüklemek çok acımasızca. Günümüzde de hala devam eden bu soruna bir çözüm bulunması ve insanların daha çok bilinçlenmesi gerekiyor.

Çocuk Gelin Hikayesi 2 Buse Başak DİK

Sizlere çocuk gelinlerden bahsetmek istiyorum. Hayatının baharında zorla evlendirilen çocuklardan... Küçük bedenlerin giydiği gelinliklerden... Uçurumun kenarında mucize bekleyen hayatlardan...Karda açmayı bekleyen tohumculardan... Kısacası kardelenlerden... Keşke ülkemizin kanayan yarası, töre kurbanı, aile baskısı ile evlendirilen, hayatları, gelecekleri elinden alınan çocuk gelinlerimiz olmasaydı, o küçük bedenler o gelinlikleri giymeseydi ve ben de bu yazıyı yazmıyor olsaydım. Ne acıdır ki bu hayatlar gerçekten var ve hala uçurumun kenarında ya da pencerenin önünde hayattan mucize bekliyorlar...

BENİ BEKLEYEN BİR MUCİZE OLMALI

Ben 25 yaşında bir kadını. Okula geç yazdırılmama rağmen, 15 yaşında

iken okuluma öğretmenlerimin gözbebeğiydim ve çok başarılıydım. En çok Sosyal Bilgiler dersini seviyordum, Türkiye'nin kültürel ve coğrafi zenginliklerini öğrenmeyi severdim. Diğer ülkelere de çok meraklıydım. Hatta oraları gezmek benim hayalimdi, fakat ortaokulu bitirdikten sonra hayallerim elimden alındı. Kız kısmı fazla okumaz, evinin kadını olur maksadıyla liseye gide-medim. Ailemin baskıları sonucunda da evlenmeyi kabul ettim.

Aynı mahallede oturduğumuz Mehmet 12 çocuklu bir ailenin en büyük çocuğu ve 32 yaşındaydı. Kısacası aramızda tam 16 yıllık yaş farkı vardı. Maliye bölümünü zorla bitirmiş ve askerliğini yapmıştı ve babası tarafından çok ezil-mişti. İş gücü yoktu. Kız kardeşinin kına kıyafetini giydim ve imam nikahı ile evlendirildik. Kayınvalidem ile altlı üstlü oturuyoruz. Yemeğimiz, çayımız hep onlarda yapılır. Sadece uyumaya aşağı iniyoruz. Annem kayınvalideme iş bil-mediyimi söylediği için ilk başlarda kayınvalidem üzerime gelmiyor, beni çok üz-müyordu. Çünkü beş görümcem var. İş ve yemekleri onlar yapıyordu, ben onlara yardım ediyordum.

Evlendikten 16 ay sonra hamile kaldığımı öğrendim. Zorlu geçen hamileliğim sırasında bir de abimin PKK tarafından dağa kaçırıldığını öğrenince hayatım tamamen alt üst olmuştu. Psikolojim bozulmaya başlamıştı. Bunun yanı sıra kocam ile aramızdaki yaş farkı iyiden iyiye kendini göstermiş, kavgalar başlamıştı. Görümcelerim zaman zaman beni dövmeğe kalkıyordu. 9 ay geçmiş ve çocuğumu doğurmuşum. Yeni reşit olmuşum. Tüm bunlar yaşa-nırken eşim bana bir yalan daha söylemişti. Evi değiştirip ayrı bir eve çıkaca-ğımızı söylemişti. Evet, evi değiştirmiştik, başka bir eve taşınmıştık ama bir hafta sonra kayınvalidem ve beş geçimsiz görümcem bir üst katımıza taşın-mıştı. Görümcelerim ile aramız iyice geriliyor, sebepsiz kavgalar çıkarıyorlar-dı. Çocuğumun gazı var diye bile dayak yiyordum. Görümcelerim kocamı bir sürü yalan ve iftiralarla doldurup üzerime salıyordu.

Her gün dayak yemeye başladım. Bir gün canıma tak etti. Çocuğumu da alıp baba evime döndüm. 1 hafta sonra kayınvalidem "Torunumu getir!" di-yor, bağırıp hakaret ediyordu. Annemle konuştuklarında, ben kapının arkasına sindim ve hayretle annemi dinledim. Annem benim haksız olduğumu, kocam-ın haklı olduğunu söylüyordu. Çıktığım evde artık bir misafir, bir sığıntı, bir hiç olduğumu biliyordum. Üstelemelerine karşın kocamın gelip beni almasını

söyledim. Kayınvalidem kocama bunları anlattığında, kocam asla gelip beni almak istememiş. Hâl böyle olunca kayınpederim, kayınvalidem ve görümcelerim beni almaya geldi. Hapishaneden farkı olmayan o eve dönüş yolunda yemediğim hakaret kalmadı.

Artık kimse benimle konuşmuyor. Sanki bir hastalık, bir veba taşıyordum gibi kocam dâhil herkes benden uzak duruyordu. Hayat bana hiçbir acıya alışılmayacağını öğretiyor. Tek umudum kızımın sonuna kadar okuması ve hayatını kurtarması ve şunu biliyorum ki yaşadığım süre boyunca çocuğumun hep yanında olacağım, okuması için bütün imkânlarımı sağlayacağım. Kendim içinde hayattan hala mucize bekliyorum...

Yıpranmış hayatının, acı dolu hikayesini benimle ve Türk Üniversiteli Kadınlar Derneği ile paylaştığı için Esra Yağız'a sonsuz teşekkürler...

Çocuk Gelin Hikayesi 3 Buse Başak Dik

PENCERENİN ÖNÜNDE YİTİP GİDEN HAYATLAR

Benim adım Ceylan. 15 yaşlarımdayken cıvıl cıvıldım. Okumayı, öğretmenlerimi çok seviyordum. Zehra adında bir arkadaşım vardı. Onunla bezden bebekler yapıp pencerenin önünde oynardık. (Artık çocuk olmadığımızı düşündükleri vakit, onu da benim gibi kocasına sattılar, kendini öldürdü.) Yağmur yağdığı zamanlar pencerenin ardında kalan insanların koşturmalarını seyretmeyi çok seviyordum. Kimi evdeki çocuklarına çikolata, şeker götürüyor, kimisi çocuğunun islanmaması için şemsiyesini ona uzatıyor ve elini hiç bırakmayacak gibi tutuyordu kızlarının. Benim babam hiç elimi tutmamıştı, hatta sarıldığını bile hatırlamıyorum. Yani kısacası ahırdaki inekten hiçbir farkım yoktu. O bile benden daha değerliydi.

16 yaşına geldiğimde zorla ortaokulu bitirmeden okuldan alındım. Öğretmenim babamla konuşmasına rağmen babamı ikna edemedi. "Kız kısmı okumaz. Ne yapacak? Zilli mi olacak?" dediğini hatırlıyorum. Ve çok sevdiğim hocamı evden de kovmuştu. Tüm bunlar olurken ben çoktan dört tane inekle takas edilmişim. Kısacası satılmışım. Hiç gelinliğim olmadı. Kayınvalidemin

genç kızlığından kalma birçok kere tahtakuruları tarafından yenmiş gelinliğini giydim. Rengi artık beyaz değildi, kahverengiye çalıyordu. Zaten gelinlik de denemezdi. Bir köy düğünüyle evlendik.

O geceyi anlatmak istemiyorum. Korkmama rağmen kocam defalarca te-cavüz etti, ilk dayağımı da o zaman yedim. Kayınvalidem, kayınpederimle aynı evi paylaşıyorduk. Kayınvalidem beni azarlıyor bazen dövüyordu. Bir yıl sonra çocuğum oldu. Kocamdan her gün dayak yiyordum eften püften sebeplerle... İkinci çocuğumu kocamın tekmeleri nedeniyle düşürdüm. Tüm bunlara dayanamadım ve baba evine döndüm. Bir iki hafta kaldıktan sonra arabulucuların devreye girmesiyle ayrı eve çıkma şartıyla ailem beni geri verdi. İki üç ay sonra yine dayaklar başladı. Kocam benden on yaş büyük, Tatvan'da otelde temizlik görevlisi olarak çalışıyordu. Para yetmeyince beni çalışmaya zorladı. Ben kabul etmedim.

Sonra taşı toprağı altın diye İstanbul'a geldik. Burada güvenlik görevlisi olarak işe başladı. Maaşı az gelince çalışmam için baskıları arttı. Yediğim dayaklar sonucu kabul etmek zorunda kaldım. Kazandığım tüm parayı elimden alıyordu. Bir gün çalışmayacağımı söyledim. Çünkü paranın nereye gittiği belli değildi. Hatta beni aldattığından şüpheleniyordum. Paranın nereye gittiğinin belli olmadığını kocama söylediğimde sabaha kadar dayak yedim. Şiddet sonunda bayılmışım. Ayıldığımda Zehra Teyze beni kolonya ile uyandırmaya çalışıyordu. Ertesi sabah çocuğumu işim var diyerek görümceme bıraktım. Gündelikten kazandığım parayla Tatvan'a giden ilk otobüse bindim, baba evime gitmek için. Babama her şeyi anlattığımda çocuğumu bırakmak şartıyla boşanmama izin verdi. "O şerefsiz ailenin çocuğu da onlara çeker" diyordu. Ve nihayet boşanma davası açtık. Kocam ilk celseye gelmedi. İkinci celsede hâkim halime acıyıp boşanma davasını kabul etti. Bir de nafaka bağladı ama ben o nafakayı hiç görmedim. Kocam eğer mahkemeye veririm ailemle birlikte beni öldüreceğini söylediğinden, korkumdan hiç ses etmedim.

Artık bir dulum, aradan üç yıl geçmesine rağmen çocuğumun yüzünü bir kere bile göremedim, onu hissedemedim, bağıma basamadım. Hâlâ çocukluk kıyafetlerini bile hiç yıkamadım, kokusu gitmesini diye. Gelen haberlere göre çocuğuma çok kötü bakılıyormuş. Ona hiç çikolata, şeker almıyorlarmış, elinden tutup hiç gezdirmiyorlarmış. Bense pencerenin önünde çocuğumun

bana geleceği günü bekliyorum. Kısacası Yüce Allah'ın beni hatırlayacağı günü bekliyorum...

Pencere önünde hayatını çocuğunu görmeyi umarak tüketen, hikâyesini benimle ve Türk Üniversiteli Kadınlar Derneği ile paylaşan Ceylan Koçuk'e sonsuz teşekkürler...

Çocuk Gelin Hikayesi 4 Çağdaş KIZIL

Gülizar GÜNDÜZ 1941 yılında Muş ilinin Varto ilçesinde dünyaya gelmiştir. 13 yaşında annesi ile beraber gittiği ilçe pazarında kendisini gören 22 yaşındaki Hüseyin GÜNDÜZ'ün, ailesi ile görüşmesi ile gönüllü ve rızası olmadan 13 yaşında evlenmiştir. Bu evlilikten 11 çocuğu olmuştur. İlk çocuğunu 15 yaşında dünyaya getirmiştir. Şu an 75 yaşında olan Gülizar GÜNDÜZ ile yaptığım röportaj bilgileri aşağıda bulunmaktadır.

- *Evlendiğinizde kaç yaşındaydınız?*

- Valla oğlum 13 yaşındaydım.

- *Eşinizle tanışıyor muydunuz? Severek mi evlendiniz?*

(Bu soruya gülerek cevap verdi) Evlat ne sevgisi. Bizim zamanımızda büyüklerimiz ne derse o olurdu. Rahmetli eşimi ilk defa anamla pazara ilçeye gittiğimde gördüm. O 22 yaşındaydı. Bir hafta sonra anası ve babası ile beni istemeye geldiler. Babam 50 koyun, bir büyük baş davar istedi. Verdiler başlık parasını, evlendik bir ay sonra.

- *Sizin köyde evlenen kadınlar genelde kaç yaşında evlenirlerdi.*

- Bizim köydeki kızlar 18'ini görmeden evlenirdi. Benim anam 11 yaşında evlenmiş babamla.

- *İlk çocuğunuzu kaç yaşındayken dünyaya getirdiniz?*

- 15 yaşındaydım. İlk çocuğumdan sonra 10 çocuğum daha oldu. Bir tanesi ölü doğdu.

- *Eşinizden hiç şiddet gördünüz mü?*

- Valla oğul kim görmedi ki bizim zamanımızda. Yemeği niye geç getirdin,

davarı niye otlağa çıkarmadın, çocuk niye ağlıyor diye döverdi. Bir gün dövdü gene, ben de anamın evine gittim çocuklarımı alarak. Babam döve döve geri götürdü kocamın evine. Torunlarım varken de döverdi beni.

- *Teyzeciğim yeni nesle evlenirken neye dikkat etmelerini önerirsiniz?*

- Oğlum okullarını bitirmeden, işlerini güçlerini kurmadan, mesleklerini ellerine almadan evlenmesinler. Çocukluklarını ve gençliklerini yaşamadan evlenmesinler.

Çocuk Gelin Hikayesi 5 Damla BABACAN

- *Kendinizi tanıtır mısınız?*

- Adım Cemile. 40 yaşındayım. 4 çocuğum var. Ve Antalya'da yaşıyorum. 2 kızım şu anda üniversitede okuyor. 1 oğlum evde ve annem ona bakıyor. Doğumda oksijensiz kaldığı için hasta. Küçük oğlum ise bu yıl ilkokula başlayacak.

- *Kaç yaşında evlendiniz, daha doğrusu evlendirildiniz?*

- 14 yaşında evlendirildim. Doğrusu böyle olacak sanırım. Ortaokulu bitirdikten sonra ailem okumamı istemedi. Oysa ben okuyup hemşire olmak istiyordum. Babama böyle söylediğimde şiddet görüyordum. "Annem bu yaşlarda evlenmiş, ben de evlenecektim" öyle diyordu. Okuma hayalim böylece söndürülmüştü. Evde ev işlerine yardım ediyordum bu süreçte.

Bir gün eve tanımadığım insanlar geldi. Bir süre sonra beni istemeye geldiklerini anladım. Babam başlık parası karşılığında beni o insana verdi. Aramızda 16 yaş vardı. ÇOOOK zor günler geçirdim. Şiddeti söz ile veya fiziksel her şekilde yaşadım. Çocuklarıma tutundum onları büyüttüm. Her şeye katlandım.

Kendisi zaten evi terk etti. Çalışmak için Azerbaycan'a gideceğini söyledi. Orada beraber yaşadığı bir kadın varmış. Bir daha da dönmedi. Ben de çalışmaya başladım. Mutfak işlerini ve çay ocağını işletiyorum. Bütün çocuklarımla okumasını istiyorum. Tek hayalim bu. Sonuna kadar onların arkasındayım.

Çocuk Gelin Hikayesi 6 Dilay YILMAZ

Projeden ilk haberim olduğunda bu röportaj için inanılmaz heyecanlanmıştım, hem iyi hem kötü anlamda. Öncelikle yaşayacağım sürecin çocuk gelinler konusunda farkındalığımı arttıracığına memnun oldum. Ama bir yandan da benden çok daha küçük yaşlarda benim yaşadığım zorlukların kat be kat fazlasını görmüş bir insandan hikayesini dinlemek ve yazıya dökmek kalemime ve bana ağır geleceği için bir yanımda devamlı tedirgindi. Yaşadığım deneyimden yaptığım en önemli çıkarım, üzölmek için harcadığımız enerjiyi düşünmek için harcamamız gerektiği. Biz gibi güçlü ve ayakları yere basan kadınların sessizliği, erken yaşta evlenen kadınların yarım kalan çocukluğu ile sonuçlanıyor. Şimdi size bugüne kadar tanıdığım en güçlü çocuğun hikayesinin sadece ufak bir kısmını anlatacağım.

Çocuğun babası bakanlıkta memur, annesi ev hanımı. Ankara'da tutucu bir mahallede 2 katlı 4 daireli bir apartmanda oturuyorlar, çocuk arkadaşlarıyla oynamayı çok seviyor, imecenin ölmediği zamanlar; kadınlar, çocuklar hep bahçede, birlikteler. Çocuğun bir abisi var, huzurlu bir çocukluk geçirmiş. Evde son sözü hep babanın söylediği, anne baba sözünden çıkılmayan, sadece belirli beklentilerin net bir dille dile getirildiği bir aile yapısı. Öyle ki çocuk bir gün arkadaşlarıyla mahallede oynarken, bir arkadaşının babası kimsenin olmadığı bir anda çocuğu elle taciz ettiğinde, çocuk bunu kimseye anlatamıyor. Zaten yaşadığı olayın neresinde bir yanlışlık olduğunu bile anlayamıyor. Nasıl anlansın ki o daha 11 yaşında.

Çocuk ortaokuldan sonra ya liseye gitmek ya da babası gibi Bayındırlık Bakanlığında çalışmaya başlamak istiyordu. Ama 15 yaşında, ortaokul bittikten 3 ay sonra nişanlandı. Anne babası, hatta abisi bile çocuk liseye giderse erkeklerle görüşür diye evlenmesini istiyordu. Ama abisinin kız arkadaşları vardı. Şiddet kendini evlenmeden belli etmişti bile. Arkadaşlarının erkek kuzeninin de bulunduğu bir grupta voleybol oynadı diye nişanlısından dayak yedi. Yürürken nişanlısının koluna girdi diye de evde anne ve abisinden.

10 bin liralık arsa parasına hiç bilmediği bir hayata sürüklendi çocuk. O

kadar bilmiyordu ki evlendikleri ilk gece 24 yaşındaki kocasının cinsel organını görünce korkudan bayıldı, kapıda kanlı çarşaf bekleyen ailesi de ne yazık ki (!) amacına bir sonraki gün ulaştı. Evde 11 kişi, banyoda 8 koyunla (ahırdan çalınmasın diye koyunlar banyoda yaşıyorlardı, ev halkı banyoyu kendi odalarında leğenle yapıyordu). Bu evde 4 sene yaşadı çocuk. Her gün ev işi yaptı.

Evlendiğinin 3. günü babası hasta olduğu için ağladı diye koca evindeki ilk dayağını yedi. Tam 28,5 yıl daha yiyecekti o dayağı. Çoğu zaman tüm ailenin önünde, çoğu zaman sevişmeden önce aşağılanarak acımasızca, sonrasında defalarca özür dilenerek dayak yiyecekti çocuk. En ağırı da buydu çocuk için: Aşağılanıp bayılana kadar dayak yedikten sonra ayıltılıp zorla yatağa götürölmek...

Evlendikleri ikinci gecede hamile kaldı çocuk, hamileliğinin 4. ayında yemek yerken hiçbir sebep yokken görömcenin dirsek darbesiyle burnu kırıldı çocuğun, sadece ağlayabilirdi. Bu esnada yine her gün dayak yedi. Tam 8 ay sonra bebeğini taşıyamadığı için doğum yaptı çocuk, çocuğun çocuğu oldu (Kaan). Sonrasında 5 tane düşük yaptı. Tüm bu süreçte ailesi hiçbir tepki vermemekle kalmadı, yaşananları takdir ettiler. Bu acımasız şiddete karşı çocuk savunmasızdı. 1 yıl sonra Gökhan doğdu. Herkes ona gelin dedi, anne dedi, kırım dedi. Ama o hala çocuktuktu. Her gün dayak yedi, evden dışarı doğru düzgün adımını atmadan en güzel yıllarını geçirdi. Çocuk kafasına yediği tekmelerle bayıldı, kaburgaları kırıldı, kendini aynada tanıyamadan geçti çoğu günü. Dahası çocukları da o şiddetin bir parçası olmaya başlamıştı.

Kaan 3 yaşındayken ayrılmaya karar verdi. Baba evine gitti ancak geri gönderildi. Günlerce bir daha ayrılmaya yeltenmemesi için kocasının bıçaklı tehditlerine katlandı, sindirildi, sindi çocuk. 2 kez intihar etmeye kalktı ama yapamadı. Onun yerine elinden geldiğince her fırsatta bir şeyler okudu, kendi deyimiyle en ufak bir gazete parçasını bile. Kaan ilkokuldayken okul aile birliğine katıldı, yine oğlunun okulundaki atölye yapım çalışmalarına. Belirli dönemlerde dikiş, Kur'an kurslarına gitti.

Kocası 52 yaşında kalp krizinden öldüğünde, işte o gün çocuk büyümeye başladı. Kocasının ölümünü atlatması hiç kolay olmadı. Yaşadığı onca travma kocasıyla birlikte yok olup gitmemişti. Yıllarca psikolojik tedavi gördü, hastanede yattı. Zamanla güzel yürekli bir kadın oldu, ikinci evliliğini yaptı, ama

cinsellikten hiçbir zaman zevk almadı. Yeni bir şehre taşındı, arkadaşlar edindi, sosyalleşti, çocuğunun düğününü bile kendi kendine yaptı. Çevresindekiler (ben de dahil olmak üzere) onu hep olgun, her daim akli başında ve sohbeti inanılmaz keyifli, kültürlü biri olarak tanıdı. Kaan şimdi bir inşaat teknikeri. Gökhan da dünya mutfakları aşçısı.

Okuduğunuz için teşekkürler...

Çocuk Gelin Hikayesi 7 Dilek TOMUCU

Adı Y.K, 29 yaşında, ev hanımı, 2 çocuk sahibi, eğitim durumu Lise

- *Kaç yaşında evlendiniz?*

- 18 yaşında kaçarak evlendim. O dönemde cahil cesaretim varmış. Yeni tanıştığım, benden 1 yaş küçük biriyle bir anlık bir hataydı diyebilirim.

- *Mutlu oldunuz mu?*

- Tam olarak tanımadığım bir adamla onun ailesinin yaşadığı şehre gittik. Beni neyin beklediğini bilmiyordum. Ama sevgim ağırlıklıydı. Korkumu hissetmiyor gibiydim. Ta ki kendi evimdekinden çok farklı bir ortamla karşılaşınca kadar. Ailesi de pek memnun görünmüyordu. Çünkü çocuklarının daha çocuk olduğunun farkındaydılar. Sonraki günler tam işkence gibiydi. Ailemin evindeki lüksümü özlüyordum. Ama bir kez gelmişim, vazgeçemedim.

- *Dönseydiniz aileniz kabul eder miydi?*

- Evet, ailem her zaman arkamdaydı. Hatta boşanmam için diretiler ama yapamadım. Çok sevdiğimden değil, belki korkuydu. Kaçmaya cesaretim varmış da dönmeye cesaretim yokmuş.

- *Neden kaçarak evlendiniz?*

- Evlenmeden önce birçok sevgilim oldu. Birini çok sevmiştim o da başkasıyla evlendi. Ailem de benim sevmediğim birini çok fazla dillendirmeye başlamıştı. Ayrıca küçüklüğümünden beri annemle babam hep çatışma içindeydi.

Huzurlu bir ortam yoktu, doğru kararlar veremedim.

- *Eşinizden şiddet gördünüz mü?*

- Fiziksel ve psikolojik şiddet gördüm ve ara ara görüyorum. Çok yorulduğum hayattan. Çocuklarım için tutunmaya çalışıyorum. Eşimin psikolojisi de bozuk.

- *Eşinizden ayrılmayı düşündünüz mü?*

- Aslında evet düşündüm. Ama kendisi artık psikopatlık derecesinde yaşadığı için çocuklarıma, aileme zarar vermesinden korktuğum için yapamıyorum.

- *Evlenmeseydiniz ne yapmak isterdiniz?*

Eğitim hayatıma, üniversiteyle devam etmek isterdim. Kendimi mutlu hissettiğim bir mesleğim olsun isterdim. Ekonomik bağımsızlık ve tek yaşayabileceğim huzur dolu bir ev isterdim.

Çocuk Gelin Hikayesi 8 ELİFE ÇİFTÇİ

D. A. 'nın kendi ağzından hikâyesi:

Adım D.A. Evlendiğimde 16 yaşındaydım. Eşimi tanıyordum ama görücü usulü ile evlendim. Bizde o zamanlar "berdel" diye bir şey vardı. Benim abim eşimin kız kardeşini isteyince başlık parası yerine beni de eşime verdiler işte. Düğünümü hiç hatırlamıyorum. Neler olduğunu çok anlamamıştım çünkü. Sanki başkasının düğünündeydim. Düğün sonrası gece çok iğrenç denilecek bir şey yaşattı bana. O gece istediği şeyi bilmediğimden dayak yedim sonra da onun zoruyla ilişkiye girdik.

Daha birkaç aylık evliyken işitmediğim hakaret kalmadı. Yaptığım hiçbir şeyi beğenmez sonra da döverdi. Ağlayarak sofrayı kurardım ama asla onunla aynı sofraya oturamazdım. İzin vermezdi çünkü. Kaynanam her şeyin farkındaydı ama hiç bir şey diyemiyordu. Çünkü oğlu babasından ne gördüyse

onu yapıyordu bana. Bir yıl sonra oğlum oldu. Anne olduktan sonra bambaşka bir kadın oldum. Oğlum beni hem daha güçlü hem de özgüvenli biri yaptı. İki yıl sonra eşim bir baltaya sap olamayınca çalışmak için Almanya'ya gitti.

O gittikten sonra bir inek bir de küçük bir bahçeyle çocuklarıma bakmaya başladım. Artık çok daha mutluydum. Hakaret yok, dayak yok, aç yatmak yok ve en önemlisi çocukların önünde ağlamak yoktu.

Şimdi 56 yaşındayım ve 3 kız, 3 erkek evladım var. İyi ki varlar. Pek yoruldum ama çocuklarım beni mutlu etmeye yetiyorlar...

Çocuk Gelin Hikayesi 9 Gamze GOYCE

Çocuk gelin projesi için konuştuğum kadın daha 14 yaşında küçük bir kız çocuğu iken 27 yaşında tanımadığı bir adamla zorla evlendirilmiş. Evlendirilme sebebi kendi ailesinin fakir olmasıymış. Evlendirildiği kişi varlıklı bir ailenin oğlu. Ailesi istediği için zorla evlendirilen küçük bir kız çocuğu. Evlendikten sonra gelin gittiği evde hizmet etmek zorunda kaldığı 1 kayınvalide, 1 kayınbaba, 4 kayınbirader, 3 görümce varmış. Gelişimini tamamlamamış bir kız çocuğunun kendisinden yaşça büyük bir erkekle yaşamak zorunda kalması, hiç olmayan bir oyuncak bebeğin özlemine çekerken daha erken yaşta kucağına aldığı kanlı canlı bebeğine göstereceği muameleyi bilmemenin verdiği duygusal ve psikolojik bunalım, o çocuk gözlerinde yıllar sonra bile görülmekteydi.

İlk başlarda her gecenin getirdiği karanlığın ifade ettiği şeyler onun için farklıydı. Örneğin; bir çocuk gece olunca ne yapardı? Uyurdu değil mi? Ama o aynen gecenin karanlığı gibi zifiri karanlığı yüreğinde yaşırdı. Gece demek babasına duyduğu sevgiye ihanetti. Her gelen gecenin ona verdiği istismar edilme duyguları, zorla cinsel ilişki yaşayacağı ve korkup ağladığında fiziksel istismara maruz kalacağına göstergesiydi.

Bunun yanı sıra erken yaşta evlendirilmesi nedeniyle hayatta kaybettiği fırsatlar, çok sevdiği evcilik oyunlarından ve daha doyamadığı sınırsız anne kucağından kopmasıymış. Bir kap yemek pişiremezken şimdi koca bir evin iş yükü incecik beline zorla bindirilmiş. Mesela bir yemeğin tuzunu ayarlayama-

diğında yaptığı bütün güzel işlere bir anda sünger çekilebiliyormuş. Oysa ki annesinin kucağı ne kadar da sıcakmış. Annesinin evinde yemeğin tuzu şurada dursun hiç mutfağa bile girmemiş. Soğanı, patatesi bile yarım yamalak soyarmış, annesi bu hataları hoş karşılar, kötü bir bakış bile atmazmış. Gelin gittiği evde yemek yapmak için yakacağı ateşe topladığı çalı çırpı yüzünden bile kaç defa itilip kakılmış. Oysaki kalem tutması gereken eller iki yılda çalı çırpıdan, tarlalarda ot yolduktan, bulaşık ve çamaşır leğenlerinden uzun süre çıkmamaktan 35-40 yaşlarındaki kadın elleri gibi olmuş.

İlk sınıflar diye tarif ettiği dönemmiş onunki. Köye bir adam gelmiş, onun devlet tarafından yollandığı söyleniyormuş. Genç ve idealist bakışlı bu öğretmen köyde kapı kapı gezerek sınıfına öğrenci arıyormuş. Sınıfına bulunduğu öğrenciler o dönemin karanlık cehaletini anlatırcasına erkeklerden oluşuyormuş. Kocasının kardeşinin ödevine yaklaşır, kalem tutmaya merak saldığına uğradığı hakaretler kalem tutmaya, bir değişim yaratmaya olan inancını yitirmesine sebep olmuş. Anlattıklarından bu anlaşılıyordu.

Yılların getirdiği zorlukların arkasından eşine alışmaya başlamış, hatta eve geç geldiği günlerde yolunu gözleyerek onu beklediğini fark etmiş kadın. Dediğine göre evliliğinin aşağı yukarı 5. senesi olmalıymış, 3 çocuğu varmış. Tabi arada yaptığı bir düşüğünü saymazsak...

İlk doğumuna köyde ebe diye bilinen hatırı sayılır bir kadın gelmiş. O zamanlar epizyo makasını, dikiş iğnesini kim kaybetmiş ki onlar bulsun. İlk doğumda yırtılan vajinası ve sonrasında gelen 2 çocuk vajen bölgesinin haddinden fazla genişlemesine sebep olmuş. Kocasının cinsel haz alamaması sonucu kadının yaşadığı duygusal ve fiziksel istismar ruhunda derin yaralar açmış. Ne kayınvalidesinin hakaretleri, ne ellerinin çatlaması, ne de topuklarının yarılması canını acıtmıyormuş bile. O devamlı çalışıyor, oturmak dinlenmek nedir bilmiyormuş.

Sürüp giden yıllar bu genç kadına 3 çocuk daha vermiş. Kayınpederinin verdiği iki göz odalı toprak bir evde kocasıyla saygı, sevgi içerisinde bir ömür geçirmişler. Kocası 6. çocuk iki yaşında iken tarlada geçirdiği kalp krizi sonucu hayatını kaybetmiş. 6 çocuğunu da okutmak, sonra evlendirmek bu genç kadına düşmüş. 6 çocuğun 6'sı da devlet yurtlarında yatılı okuyarak üniversite eğitimini tamamlayıp meslek sahibi olmuşlar.

O hep mücadele etmiş. Yolda bulduğu ve yıllardır sakladığı kırık bir aynası vardı. Bir koca ömürde mücadelelerin arasında sayılı kez bakabilmişti o kırık aynaya. O aynaya her baktığında o güzel yüzünde bir çizginin, bir çizginin daha belirdiğini görüyormuş.

O yaşı küçük kocaman bir anneydi.

Çocuk Gelin Hikayesi 10 Gülçin TAŞCI

Saime Hanım'la olan söyleşimizde, kendisi çocuk gelinler ve yaşadıkları zorluklar hakkındaki sorularımı yanıtladı. Evliliğini, oğlunu, işini, ayrılığını ve şu anki hayatını bazan gülerek, bazansa gözleri dolarak tüm içtenliğiyle anlattı. Bahsi geçen tüm kişilerin gerçek isimleri gizlilik istemi gereği değiştirilmiştir.

- Saime Hanım bize biraz kendinizden söz eder misiniz?

- 35 yaşımıdayım. Gölhisar'ın küçük bir köyünde doğup büyüdüm. 9 çocuklu bir ailenin en küçük çocuğuyum. Bulduğum şehre evlenince yani 16 yaşında geldim. Şu anda bir sağlık kuruluşunda memurum. 6 yıl önce evliliğimi bitirdim. 15 yaşında bir oğlum var, Ahmet. Ayrıldığımdan beri Ahmet'le yaşıyorum. Hayatımın en önemli kısmını oluşturuyor.

- Eski eşinizle nasıl tanışıp evlendiniz?

- Evlenmeden önce tanışmıyorduk. Ailelerimiz tanışıyordu. Benden 11 yaş büyüktü. 16 yaşımıdayken beni görmeye geldiler. Görücü geldiklerinde damadı göremedim. Aileler uygun görünce istemeye geldiler, ilk o gün gördüm. Babam beni verdikten sonra gönlün var mı diye sordu. Evlenme yaşının geldiğini biliyordum. Ben de tamam dedim ve kışın sözlendik. Haziran'da da evlendik. Bu süreçte hiç baş başa görüşmedik, bir diyalogumuz olmadı. Aramızda saygıya dayalı bir ilişki vardı, aşk yoktu. Aileler uygun gördüğü için evlenmiştik sadece.

- Evlilik öncesi veya ilk zamanlar sizi rahatsız eden durumlar oldu mu?

- Sigaraya çok karşı olduğumu biliyordu ancak ben evlendikten sonra öğrendim içtiğini. Bunun dışında kayınvalidem ile sorunlar oldu. Nişanlıyken bir gün bize geldiklerinde herkesin içinde bana sebepsizce ağır bir hakaret savurdu. Zaten çocuktum. Kendimi savunmak, karşılık vermek bir yana sözleri beni o kadar şok etti ki elimdeki tepsi yere düştü, her şey döküldü. İşin kötüsü ailemden bir kişi bile beni savunacak tek söz etmedi. Kimse bu davranışı sorgulamadı bile. Benzer olaylar ileride evlendikten sonra da yaşandı.

- Evlendiğiniz zaman cinselliğe dair bir bilginiz var mıydı? En azından bir çocuğun nasıl olduğunu biliyor muydunuz?

- Kardeşlerim eksik veya yanlış bir şeyler anlatmıştı. Ancak hayır, çocuk nasıl olur onu bile bilmiyordum. Yalnızca ilk gece bir şeyler olacağını ve kızlık zarı diye bir şey olduğunu biliyordum. Bunun korkusu, gerginliği, o ilk geceyi atlatma düşüncesi vardı. İlk geceden sonra o korku gitmiş de olsa, sadece acı çekilen bir olay olarak algılıyordum bunu. Benim için hiçbir anlamı olmayan, neyin neden yapıldığını da bilmediğim, mecburiyetten katlanılan bir görev gibiydi sevişmek. Bu sadece bilgisizlikten değil; sevgi, aşk gibi herhangi bir duygunun olmamasından da kaynaklıydı.

- Evlendikten sonra eşinizle ve ailesiyle nasıl devam etti peki?

- Evlenince eşimin köyüne, yani komşu köye taşındık. Aynı hanede olmasak da komşuyduk eşimin ailesiyle. Daha ilk zamanlarda kayınvalidem tarafından iftiraya uğradım. Namussuzlukla ilgili söylemler. Beni küçük düşürecek sözler söylüyordu sürekli. Bir sebebi yoktu ancak sevmiyordu beni. Yaşadıklarım bana ağır geliyordu. Eşimse bunların hiç birine tepki vermiyordu. İçimi rahatça döküp anlatabileceğim doğru dürüst kimse yoktu yanımda. Bunun üzerine bir gün intihar girişiminde bulundum. Bulduğum tüm ilaçları içtim. Sonra ablamlar tesadüfen geldi ve kurtardı beni. Babama bunları özellikle hiç anlatmıyordum. Kalp krizi geçirmesinden korkuyordum. Annem biliyordu ancak ablamlar beni üzen insanlarla karşı karşıya gelmesini istemiyordu annemin. Daha büyük sorunlar çıkmasın diye.

Bu süreçte çok daha kötü bir olay oldu eklemek istediğim. Evlendikten 2 ay sonra, 98 Ağustos'ta abim Şırnak'ta şehit oldu. Acısı tahmin edeceğiniz gibi çok ağırdı. Ben abimin yasını tutarken kayınbiraderim askerden geldi. Ge-

lişini büyük kutlamalarla silahlarla karşıladılar. Benim hiç üzüntüm yokmuş gibi herkes gayet eğleniyordu. Ne bana ne acıma zerre kadar saygı duyulmadı. Beni en çok üzen budur.

- Abiniz şehit olduktan sonra devlet size ve abinizin ailesine ne gibi haklar tanıdı?

- Çocuğuna ve eşine kan parası olarak toplu bir para verildikten sonra maaş bağlandı. Aileden birine de iş hakkı tanınıyor. Yengem ve kardeşlerim iş hakkından feragat edip bunu bana verdiler. Bu şekilde 98 Eylül'de çalışmaya başladım. Köyden abimlerin yaşadığı komşu şehre taşındık artık.

- Evliyken para kazanmaya başlamanız, yeni bir şehre taşınmak nasıl değiştirdi hayatınızı?

- Ben işe gidip geliyordum, eşim de kapıcılık yapıyordu. Biz taşınınca eşimin ailesiyle iletişim tamamen kesildi. Buraya alışmaya çalışıyordum. Çok içime kapanık ve utangaçtım. Kimseye ne yol ne iş sormazdım. İlk gün işten çıkınca evi bulamadım. Biri beni takip etmeye başladı. Yolda liseye giden öğrencilerle karşılaşmasam, bana ilerideki karakolu göstermeseler nasıl kurtulup evi bulurdum bilmiyorum. Aynı adam sonraları da takip etti. Ne eşime ne abimlere cesaret edip bu durumu açamadım. 7-8 yıl işe gidip gelirken farklı kişiler tarafından takip edildim, sözlü tacizler oldu. Bir kez eşimle yolda yürürken aynı adamı görüp söylemişim bu adam her gün beni takip ediyor diye. Geçip gittik sadece. Eşim yine hiç bir tepki vermedi. Buna benzer çok olay yaşadım. Bizim ülkede biliyorsunuz çok böyle olaylar. Mesela bir gün birisi arkamdan koşmaya başladı resmen. 2 metreden yüksek bir duvardan atladığını bilirim kaçarken. Neyse ki bir sakatlığım olmadı.

- Oğlunuzdan bahseder misiniz biraz?

- 2001'de Ahmet doğdu. Bir kaç yıl sonra konuşamayacağına karar verildi. 1,5 yaş zekâsının geriden geldiğini söylediler. Doktor doktor geziyordum. 4 yaşındayken Hacettepe Üniversitesi'nden "düz duvara tırmanabilir hiperaktif otizm" tanısı aldı. Göz teması kurmuyor duymuyor gibi davranıyordu. Oyun oynarken bile hiç ses çıkarmazdı. Her şeyi simetrik tutmaya çalışırdı. İsteklerini işaret ederek anlatıyordu.

- Eşinizin Ahmet'e karşı tutumu nasıldı?

- İlk zamanlar süt iznim bittiğinde iş yerine getirip götürüyordu. Bakımını yapıyordu. Ancak çocuk büyüdükçe sorumlulukları da arttı tabii. Sonraları ilgilenmemeye başladı. Sokağa gönderip başından atmaya çalışıyordu. 4 yaşından sonra hep sokaktaydı. Sadece karnını doyuruyordu. İşten her gelişimde sokakta bir köşede tek başına ağlarken ve diğer çocuklardan korkarken bulurdum. Hem işimin yoğunluğu hem çocuğumun durumu bende aşırı bir sinir stres yapardı. Ahmet 4. doğum gününde ben hazırlık yaparken kayboldu. Eşimin göz kulak olması gerekiyordu. Karakola gidip aldık oğlumu. Sürekli sokakta başıboş kalınca bir kaç defa kayboldu bu şekilde. Diğer çocuklar da ayrıca eziyet ediyordu sokaktayken. Babası sürekli evde olmasına rağmen bunlardan haberi bile olmuyordu.

- Ahmet herhangi bir eğitim desteği aldı mı?

- Hastalığın tanısını aldıktan sonra aile terapisi alması gerekiyor dediler. O zamanlar bu hastalık çok bilinmiyordu. Bunu bilen yaşayan bir aileyle tanışıp konuşmayı çok istedim. Sadece bizim başımıza gelen bir hastalık gibi düşünüyordum. Ahmet 4 yaşındayken özel eğitime yani rehabilitasyona başladı. Buradaki eğitimi kameradan izleyip, evde benzer bir eğitimi ben vermeye başladım. Devletin karşıladığı 2 saat yetmiyordu çünkü. 2 yıl anaokuluna gittikten sonra 8 yaşında ilkokula başladı. Kaynaştırma raporuyla normal okula gitti. Anaokulunda yemeğini paylaşmayı öğrendi. Tuvalet eğitimi tam olarak oturdu. 1. sınıfta cümle kurmaya başlamıştı. Okuma yazmayı herkesten önce öğrendi. Nesnelere ve isimlerini televizyondaki kelime bulma yarışmalarını seyrederek öğrendi. Eşimin bu süreçte çocuğun eğitimi için gelişimi için hiç bir çabası katkısı olmamıştır. En kötü köyde çoban olur gider derdi. Bu da benim çok ağrıma giderdi. En sinir olduğum buydu.

- Ayrılmaya nasıl karar verdiniz? Nasıl ayrıldınız?

- Eşim hep ayrılmaktan bahsederdi. Kısırcalıkla birlikte bunu bir tehdit olarak kullanırdı. İş arkadaşlarımdan, çevremden beni kısıtlamaya çalışırdı. Maddi olarak da yük bendeydi. Ev almak için biriktirdiğim paraları savururdu. Ayrılmayı kesin olarak isteyen ben oldum. İlk söylediğimde bir süre ayrı kalalım şeklinde yaklaştı. Ben de evden taşınıp gidersem geri gelmeyeceği-

mi kesin bir dille söyledim. Çocuğumu yanıma almam ve bakımı sorun olur diye ilk etapta sadece evi ayırdım. Ahmet babasında kaldı. Evden çok az bir eşya alıp kendime yeni bir ev tutup yeni eşyalarımı aldım. Okullar kapanana kadar oğlumu vermedi. Sonra komşulardan sosyal hizmetlere vermek istediğini duydum. O yüzden ayrıldıktan sonra da eşimin isteklerine boyun eğmek zorunda kaldım. Neyse ki okullar kapanınca oğlumu yanıma aldım. Bir kaç ay sonra son kez oturup konuşarak ayrılmaya ikna ettim. Anlaşmalı boşanmaya yanaşmadı, nafaka vermeyi kabul etmedi. Ben de yeter ki boşanalım diye düşünüp nafakadan da vazgeçtim. Fikrini değiştirmesin diye acele ilçedeki adliyeye gidip 1 saat içinde boşandık. Sonraları bir kaç defa işyerime konuşmaya geldi veya telefon edip barışmak istediğini söyledi. Zamanla tamamen koptuk. Ahmet'le de görüşmeyi kesti.

- Evliyken hiç şiddet gördünüz mü? Alkol problemleri yada aldatma oldu mu?

- Hayır, bitene kadar bana veya oğluma şiddet uygulamadı. Bu en çok bilinen sebepler yoktu bizde. Yalnızca ilk boşanma isteğimi dile getirdiğimde beni ilişkiye zorladı. Bunu ilk kez birine anlatıyorum. Zor da olsa atlattım bu olayı. Ancak atlatamadığım şey bu yaptığını normal bir şeymiş gibi gidip abime anlatması. Belki fikrinden vazgeçer diye yaptım demiş. Abimse diyecek laf bulamamış. Bu utancı unutmak mümkün değil. Evet, alkolü dayacağı aldatması yoktu ancak psikolojik olarak o kadar yıprandım ve tek başıma mücadelede o kadar yorulduğum ki... Sorulduğunda çocuğum için diyorum. En önemli sebebim bu diyebilirim.

- Boşanmadan sonra psikolojiniz nasıldı?

- Çok kötü durumdaydım. 1 - 1,5 yıl depresyondaydım. İlaç kullanmam gerekiyordu belki ancak doktora gidemiyordum. Çocuğumu elimden alırlar diye korkumdan hiç bir tıbbi tedavi almadan kendi başıma aşmaya çalıştım. Hayatımdan çaldığı şeyleri düşünmemeye çalışıyordum. Onun yerine insanlarla gülmeye eğlenmeye çalıştım. Hâlâ da böyleyim. Nereye gitsek en çok eğlenip gülen kişiyimdir.

- Şu anki hayatınızı nasıl anlatırsınız?

- 4 yıl önce Barış'la tanışmamla birlikte hayatım çok farklı bir hal aldı.

Ahmet'le babasının hiç ilgilenmediği kadar ilgilendi. Okuluyla ödevleriyle ilgilenip çok emek vermiştir. Ahmet de bunlardan ne babasına ne başkasına hiç bahsetmedi. Barış'la çok mutluyum gerçekten. İyi kötü birçok zamanımızı paylaşıyor, destek oluyoruz birbirimize. Değer verdiğin kadar değer görmek, birinin sizin için fedakârlıklar yapması, hediyeler alması çok güzel bir şey ve bana çok ilginç geliyor.

- Eğitim hayatınıza devam edebildiniz mi?

- Köyde ortaokuldan sonra istemeye gelirler. Ben de evliyken açıktan bitirdim ortaokulu. 2013'te liseyi bitirdim. Bunda Barış'ın katkısı çok fazlaydı yine. Sınavlarımı benden çok önemsemiştir. Şimdi de üniversite okumak istiyorum. Sınavlara gireceğim.

- Peki hayatınız böyle şekillenmeseydi, 16 yaşında evlenmeseydiniz, nasıl bir hayatınız olurdu? Neler yapmak isterdiniz?

- Eğitimi yarıda bırakmak istemezdim öncelikle. Fotoğrafçılık okumak isterdim. Aklımda ne kadar yer varsa buraları gezip görmek ve fotoğraflamak isterdim. Hâlâ da isteğim budur. Evliliğe gelince; bir şansım daha olsaydı asla evlenmezdim. Yaşadıklarımın herhalde pek sıcak bakamıyorum evliliğe. Çocuk ister miydim, ondan da emin değilim. Çok düşünürdüm herhalde. Ancak âşık olmak isterdim kesinlikle. O duyguyu en güzel yaşlarımda yaşamayı ve güzel bir ilişkimin olmasını isterdim. Karşımdaki kim olursa olsun asla da kendimi ezdirmezdim. Hayatımdan zevk almaya, doya doya yaşamaya bakardım...

Çocuk Gelin Hikayesi 11 Kevser TOKER

- Kaç yaşında evlendiniz?

- 17 yaşında evlendim.

- Neden bu kadar küçük yaşta evlendiniz?

- Eşimi çok seviyordum, aile baskısı da eklenince çareyi evlenmekte buldum.

- *Severek mi evlendiniz?*

- Tabi ki de severek.

- *İlk tanışma anınız nasıldı ve nasıl evlendiniz?*

- 9. Sınıfta tanıştım eşimle. Tanışmamız da sosyal medya üzerinden oldu. Bir sene boyunca sürekli konuştuk. Daha sonra ailelerimiz öğrendi, engellediler ama biz yine de vazgeçmedik. En sonunda da evlenme kararı aldık. Hala ailelerimiz istemiyordu. Çünkü daha okuyorduk. Biz de kaçmak zorunda kaldık.

- *Evliliğinize karşı çıkan biri ya da birileri var mıydı?*

- Evet, her ikimizin de aileleri çok tepkililerdi.

- *Eğitim seviyeniz nasıl?*

- Liseyi bitirmeden bıraktım.

- *Okul okumayı siz mi istemediniz? Neden?*

- Evet, ben istemedim. Çünkü okuduğum okul zaten iyi değildi ve burayı bitirdiğim zaman da iyi bir üniversite kazanamayacaktım. Bunun farkındaydım ve evlenmek istedim.

- *Erken yaşta evlendiğine pişman mısınız?*

- Hayır değilim çünkü eşimi çok seviyorum.

- *Kaç çocuğunuz var ve çocuklarınızda erken yaşta evlenmek istese nasıl tepki verirdiniz?*

- 1 tane oğlum var. İzin vermem tabi ki, çünkü artık büyüdüm ve mantıklı düşününce erken yaşta evlenmek yerine üniversite okumak gerekiyor. Hayat şartları oldukça zor. Ayrıca çocukları da benim gibi şanslı olacağı belli değil. Evet, ben mutluyum ama belki onlar olmayacak, bu riski alamam.

- *Sizce kız çocukları neden erken yaşta evlendiriliyor? Çocuk gelin konusu hakkında toplumun tepkisi sizce nasıl, yeterli mi?*

- Daha çok aile baskısından, kız çocuklarının önemszenmemesinden dolayı erken yaşta evlilikler oluyor. Tabi bir de maddi sıkıntılar da işin içine girince evlilik o an gözünüzde en mantıklı şeymiş gibi geliyor. Yeterli değil aslında. Çünkü çok küçük yaşta para karşılığında evlenmelerine neden oluyorlar ve bizler de bunları göz ardı ediyoruz.

Çocuk Gelin Hikayesi 12 Kevser TOKER

- *Kaç yaşında evlendiniz?*

- 17 yaşında evlendim.

- *Severek mi yoksa görücü usulü ile mi evlendiniz?*

- Görücü usulü ile.

- *Nasıl tanıştınız ve nasıl evlendiniz?*

- Eşimi hiç görmemiştim çünkü o farklı köydendi. Ta ki beni istemeye geldiklerinde gördüm. Sadece ismini, ne iş yaptığını, nereli olduğunu biliyordum. Babam da uygun görmüş ki evlenmemi istemiş. Daha sonra tüm gelenekler yerine getirildi ve güzel sayılacak bir düğünle evlendik.

- *Evliliğinize karşı çıkan biri ya da birileri var mıydı?*

- Hayır, hiç kimse karşı çıkmadı.

- *Eğitim seviyeniz nasıl?*

- İlkokul.

- *Neden bu kadar erken bıraktınız okulu? Siz mi istediniz?*

- Hayır, babam istemedi. Evin en büyük çocuğuydum. Annem ve babam tarla işleri ile uğraşırken ev işleri, kardeşlerim hepsi benim üstümdeydi. Bunları yapmak için okulu bırakmak zorunda kaldım. Oysa çok okumak istiyordum.

- *Erken yaşta evlendiğine pişman mısın?*

- Evet pişmanım. Çünkü okumak istiyordum. Öğretmen olmak gibi bir hayalim vardı. Ama işte gerçekleştirilemedim.

- *Kaç çocuğunuz var?*

- 3

- Onlar da erken yaşta evlenmek isterse nasıl tepki verirsiniz?

- Tabii ki de izin vermem. Erken yaşta evlenmenin bence hiçbir faydası yok. Sadece küçük yaşta hayatın zorluklarını görüyorsun. Okuyup güzel meslekleri olması için uğraşırım, uğraşıyorum da. Kız-erkek hiç fark etmez hepsinin okumasından yanayım. Çünkü hayat şartları sürekli zorlaşıyor.

- Sizce kız çocukları neden erken yaşta evlendiriliyor? Toplumun bu konudaki tepkisi nasıl?

- Özellikle köy gibi küçük yerleşim yerlerinde yaşıyorsanız erken yaşta evlendiriliyorsunuz. Çünkü, oralarda maddi sıkıntı, aile baskısı fazla. Bir de çocuk sayısı çok olunca anne-babalar zorlanıyor ve evlendirmek zorunda kalıyorlar.

Topluma gelince çoğu şey gibi bu "çocuk gelin" konusu da göz ardı ediliyor bence. Sosyal medyada bile üzerinde durulmuyor. Her gün binlerce kız çocuk gelin oluyor ve farkında olmuyoruz. Olsak bile önemsemiyoruz. Oysa o gelinlerin evliliğe değil okumaya ihtiyaçları var. Biraz daha duyarlı olmamız gerekiyor.

Çocuk Gelin Hikayesi 13 Ömür SAYIN

Çocuk Gelin Projesi için konuştuğum kadın önce isim vermek istemedi. Biraz çekindi konuşmalarımızdan, anlattıklarından. Evlenme sebebini sordum. Evlendiğinde kendini daha özgür hissedeceğini düşündüğünü, aile baskısından kurtulacağını ve "Evlendiğinde istediğini yap!" gibi cümleler duymaktan sıkıldığını söyledi. 17 yaşında evlenmiş. Biraz kendi isteği, biraz ailesinin isteği üzerine. Şu an 20 yaşında ve iki çocuğu var. Liseye hiç gitmemiş. Ortaokuldan sonra tezgâhtar olarak birkaç yerde çalışmış.

Ailesi eve giriş çıkış saatlerine, aldığı paraya, harcadığı miktara karışınca çözüm olarak evlenmeyi seçmiş. Evlendiği insan komşularının oğlu. Evlenmekten pişman değil ama "okusaydım ya da aileme kendimi, ne istediğimi ifade edebilseydim evlenmeği seçmezdim" diyor. Kocasını kendisinden 3 yaş

büyük. Anlaşma konusunda sıkıntıları yokmuş ama yaptırım gücü erkekte. Parayı eve getiren o çünkü. Kendisi öyle düşünüyor.

Mutlu musun sorusuna " Daha başka nasıl olurdu hayatım bilmiyorum ama şu an sahip oluklarımla mutluyum" cevabını verdi. Ailesi kız çocuklarının yaşı geçtikçe gözünün açıldığını ve 18 yaşından önce evlendirilmeleri gerektiğini düşünüyormuş. Ailesini suçlamıyor ama biraz olsa ona destek olsalardı başka bir hayatının olabileceğine inanıyor. Kendi çocuklarına asla böyle bir baskı ya da düşünce aşılamayacağını söylüyor. Eğitimin, her anlamda, evlenmeden önce gerekli olduğundan bahsetti. Şu anda bir şeyler okuyarak, araştırarak öğrenmeye çalıştığını söyledi. Küçük hobilerle ilgileniyor, el işi yapıyormuş. Hatta satabildiği kadar satıp para kazanıyormuş. Çocuklarına istedikleri herhangi bir şeyi kendi parasıyla aldığında kendini daha mutlu hissediyormuş. Cinsellik hakkında pek konuşmak istemedi. Çekindi. Evlilikle ilgili en önemli şeyin SABİR olduğunu söylüyor.

Üniversite okumak isterdim diyor. Çünkü arkadaşları şu an okuyorlarmış. Benim gibi evlenen arkadaşlarım yok onun için hep kendisinden yaşça büyük kocasının arkadaşları ve eşleri ile görüşüyormuş. Şu an için hayatım çocuklarım. Onlar için asla pişman değilim ama biraz daha geç evlenmiş olsaydım, evliliğim adına daha bilinçli olurduym diyor.

Çocuk Gelin Hikayesi 14 Pınar BARAN

- Kaç yaşında evlendiniz?

- 17

- Neden bu yaşta evlendiniz?

- Ailem öyle uygun gördüğü ve o dönemdeki evlenme çağı o olduğu için erken evlenmek zorunda kaldım.

- Eğitim düzeyiniz nedir?

- Okula sadece 40 gün gittim. Çok az okur-yazarlığım var.

- Kaç çocuğunuz var?

- 3

- *Görücü usulü mü evlendiniz?*

- Görücü usulü evlendik. O benden yaşça büyük.

- *Evliliğinize karşı çıkanlar oldu mu?*

- Hayır, karşı çıkan yok.

- *Yeniden bir şansınız olsa aynı yaşta mı evlenirsiniz?*

- Evet. Kocam iyi bir insan. Şimdiye kadar sadece kayınbabam konusunda sorun yaşadık. Başka konularda çok sorun yaşamadık.

- *Evliliğinizden pişman mısınız?*

- Hayır asla pişman değilim.

- *Siz kendi çocuklarınızın aynı yaşta evlenmesini ister misiniz?*

- Hayır, önce eğitimlerini tamamlamalarını isterim.

- *Sizce evlenme yaşı aralığı kaç olmalıdır?*

- 25 yaş ve üstü olmalı.

- *Sizce ülkemizde "çocuk gelin" konusu yeterince gündemde mi? Bu konuda neler yapılabilir?*

- Hayır değil. Televizyon kanallarında reklam yayınlamak yerine bu konuda farklı bir çalışma yapılmalı. Okullarda bu konuda eğitim verilmeli.

- *Bu evlilik size ne kazandırdı, ne kaybetti?*

- Mutlu, huzurlu bir yuva ve çocuklarımı kazandırdı. Pek bir şey kaybetmedim.

Çocuk Gelin Hikayesi 15 Pınar BARAN

- *Kaç yaşında evlendiniz?*

- 18

- *Neden bu yaşta evlendiniz?*

- Çünkü o zamanlar birbirimizi çok sevmiştik. Beni başkasına verirler diye onunla evlendim.

- *Eğitim düzeyiniz nedir?*

- Liseyi bitirdim.

- *Kaç çocuğunuz var?*

- 2

- *Görücü usulü bir evlilik mi yoksa âşık olduğunuz kişiyle mi evlendiniz?*

- Aşk evliliği yaptım. Kocamı çok seviyordum. Beni istemeye gelen başka insanlar vardı ama ben kocamdan başka kimseyle evlenmeyi düşünmedim.

- *Evliliğinize karşı çıkanlar oldu mu?*

- Annem ben çok küçükken vefat etmişti. Sonra babam başka kadınla evlendi. Ablam da evlenmişti. Babam ilk etapta erken dedi ama benim için evlilik evden kaçışa yardımcıydı.

- *Yeniden bir şansınız olsa aynı yaşta mı evlenirsiniz?*

- Evet evlenirim.

- *Evliliğinizden pişman mısınız?*

- Bazen pişmanlık duyuyorum, okusaydım keşke diye ama o zamanki aklımla yine olsa yine evlenirim.

- *Siz kendi çocuklarınızın aynı yaşta evlenmesini ister misiniz?*

- Eğitimini tamamladıktan sonra sevdiği biri olsun isterim.

- *Sizce evlenme yaşı aralığı kaç olmalıdır?*

- Bence ev az 23-24 yaş olmalı.

- *Sizce "çocuk gelin" konusu ülkemizde yeterince gündemde mi? Bu konuda neler yapılabilir?*

- Son zamanlarda sanatçılar filan bununla ilgili şeyler yapıyor ama yaşlı insanlar hala eski kafayla hareket ediyor. Doğu'da çocuklar çok küçük yaşta evlendiriliyor. Bunlara bir çözüm bulunmalı.

Çocuk Gelin Hikayesi 15 Rahmet ŞİMŞEK

Erken evlilik sebep ve sonuçları konu başlığı altında iki kişi ile gerçekleştirilmiş olduğum söyleşinin raporu aşağıdadır.

Görüştüğüm ilk çocuk gelin şu anda 40 yaşında olup dört kız çocuk sahibidir. Bu çocuk gelin 11 yaşında beşinci sınıfı henüz bitirmişken mahallesinde oturan 28 yaşındaki bir adam tarafından, çocuk gelinin ailesine sorulmaksızın kaçırılıyor. Henüz adet görmemiş çocuk gelinin, adet görmesi bekleniyor. Bu günün gelmemesi için dualar ettiğinden söz ediyor. Kaçıran adamın ailesi tarafından sözlü ve fiziksel şiddet görüyor. Kara gün olarak bahsettiği o gün gelince 12 yaşında karnında bir bebek taşıyan çocuk gelin birçok kez kaçmaya yelteniyor. Bu sefer başarsa da kendi babası tarafından damatları saydıkları adama teslim ediliyor.

Kızı bir yaşına ulaşınca çocuğunu da alıp bu sefer başka bir yere kaçmak istiyor. Ancak adamın annesi kızını bırakmazsa ölümle tehdit ediyor. Mecburen kızını orada bırakıp; okul çıkışlarında (bir zamanlar) bakışıp mektuplaştığı şu an ki kocasına kaçıyor. Bana, kızını orada bırakmış olmanın üzüntüsünü her gün yaşadığını, onu hep merak ettiğini söylüyor. Kendi kızının haberini alamazın diye şehir değiştirdiklerini ve kızına da annesinin öldüğünü söyleyip sahte bir mezar gösterdiklerini öğreniyor. Şu anki eşine kaçtıktan sonra 3 kız çocuğu daha dünyaya getiriyor. Şu anki eşini sevdiğini ve ona minnet ettiğinden bahsediyor. Çünkü onu kaçırıldığı yerden kurtarmış, yeni bir düzen kurmuş ve en önemlisi o kötü günleri hiçbir zaman yüzüne vurmuyup ona mutlu bir yuva vermiş.

Çocuk gelinin hislerine ve hayallerine gelecek olursak, şu anki halinden memnun ve mutlu olsa da o kara günleri unutamıyor ve okuyup yüksek mecalara gelmek istediğini dilinden düşürmüyor. Ancak, bu hayallerini çocukları üzerinde gerçekleştirmeyi kendine borç biliyor ve onların okuması için elinden gelen her türlü desteği veriyor.

İlk kızını görmek ve konuşmak için, kızının çalıştığı yere gitse de kızı onu tersleyip geri çeviriyor. Kendisi giderken kızını neden yanında götürmediğini soruyor. Annesini affetmiyor. Bu durum onu çok üzüyor. Onu haklı bulsa da, kendisini anlamasını bekliyor. Eğer tüm bunları yaşamasaydı hayatının bambaşka olacağını söylüyor. Tüm bu yaşananlara üzülse de dört evladının ve sevdiği eşiyile birlikte oluşu onun tesellisi oluyor.

Görüşmüş olduğum ikinci çocuk gelin şu anda 24 yaşında olup 2 çocuk an-

nesidir. Kendisi lise 1.sınıftayken görücü usulü annesi tarafından tanıştırılan kişiyi beğeniyor ve âşık oluyor. Onunla evlenmek istiyor. Ancak babası karşı çıkıyor. Okuması gerektiği yönünde baskı kuruyor. Zaten iyi olmayan derslerini bahane edip babasından defalarca rıza istiyor. Sınıfta kaldığını öğrenince de okulu bırakıyor. Babası evlenmesine karşı çıkıyor, ancak 16 yaşına geldiğinde babasını ikna edip sözleniyor ve mahkeme kararı ile yaşını büyütüp evleniyor. Evliliğinin ilk yıllarının iyi geçtiğini ancak bazen kayınvalidesi yüzünden sıkıntılar çektiğinden söz ediyor. Eşini seviyor, eşi de onu seviyor. Ancak kıskançlığı yüzünden karısının tek başına evden çıkmasına izin vermiyor. Bunu ilk zamanlar çok önemsememiş olsa da, ileriki zamanlarda bundan ne kadar rahatsızlık duyduğundan bahsediyor.

19 yaşındayken 1 kız çocuğu, 21 yaşındayken de 1 erkek çocuğu dünyaya getiriyor. Eşinin kıskançlığı hala devam ediyor. 2 çocuğuyla eve tıklıp kalması onu rahatsız ediyor. Eşi, evliliklerinin ilk yıllarında onu gezmeye götürse de çocukları olduğunda daha fazla paraya ihtiyaç olduğundan fazla mesaiye alıyor, onu gezdiremiyor. Bu sebepten bunalıma giriyor.

Kendisinin hisleri ve hayallerine gelecek olursak; 2 çocuğunu da çok sevdiğinden çocuklarının da yanında olmasıyla o yaşına dönüp okula devam etmek istediğini, ekonomik özgürlüğünü eline almak istediğini söylüyor. Okuyan kardeşine hep, "akıl varsa evlenme!" öğütlerini verdiğinden bahsediyor.

Sonuca gelecek olursak; iki çocuk gelinin yaşadıkları aynı olmasa da ortak noktaları eğitimden uzak kalmış olma pişmanlıkları ve zamanı geriye götürme istekleridir.

Geçmişlerini anlatırken; hüznüleri, üzüntüleri ve pişmanlıkları yüzlerinden okunuyordu. Çocukluklarını yaşayamamış olmak onları mental açıdan olgunlaştırmış, olduklarından daha yaşlı hissettirmişti.

Çocuk Gelin Hikayesi 16

SEDA TOM

Henüz 14 yaşına girerken, görücü usulü evlendirildim. Yaşım büyütülerek evlendirildim. Evlenmeyi hiç istememiştim fakat babamdan çok korktuğum

için o ne istiyorsa yaptım. Biz 6 kız, 1 oğlanız. Abim evlendiğinde ben daha annemim karnındaymışım ama annem abimin küçük yaşta evlenmesine o kadar çok üzülmüş ki o üzüntüyle beni doğurmuş. Tüm ablalarım 12, 13 yaşlarında evlendirilmişler.

Evlendiğimde yemek yapmayı, çay yapmayı bilmezdim. Bu yüzden eşimden şiddet görürdüm. Eşim benden tam 9 yaş büyüktü ve her gece alkol içer beni döverdi. Bir keresinde dövdükten sonra bıçakladı ama ben polise gide-medim. Benim yaşım çok küçük olduğu için ne nedir bilmiyordum. Zaten kimse de bana söz hakkı vermiyordu.

Evlendikten 1 yıl sonra 15 yaşında çocuğumu dünyaya getirdim ama daha kendim çocuktum. Nasıl çocuk bakılır büyütülür bilmiyordum. 19 yaşına geldiğimde 3 çocuk sahibi oldum. Kocamdan boşansam gidecek yerim de yoktu. Anneme, babama sığınmak istediğimde de ölün çıkar geri gelemezsin dediler. Başıma gelenlerden sonra kanser hastası oldum ve şu an kanser hastası olarak yaşamaya çalışıyorum.

Çocuk Gelin Hikayesi 17 SEDA TOM

Hayatı öğrendiğimde 8 yaşındaydım. Bir gün kapı çaldı ve gelen teyzemlerdi. Annem ise hastanedeydi. Bizi yukarıya odaya gönderdiler. Kapının aralığında annemin öldüğünü duydum. Ardından cenaze arabası kapıya geldi, hayatı ilk o gün tanımaya başlamıştım. Annemi defin ettikten sonra koskoca bir yapayalnızlık. Ardından babam kendini kaybetti ve evi terk etti. Beşinci kardeş olan ben aileye göğüs gerdim. Derken 16 yaşında eşim olan insanla tanıştım. Sevgisizlik, bir ailenin olmaması, sevdiğime âşık olduğumu zannettim.

Aslında bu benim için kaçış yolu değil ıstırap oldu. Evlendikten hemen sonra bir çocuk sahibi oldum. Her şey düzelecek derken babamın sözünü dinlememenin ıstırabını çekiyorum. Babam bana beddua etti ve ben küçük yaşta çocuk sahibi olduğum için nasıl çocuk büyütüleceğini bilmezken ikinci çocuğumu doğurdum. Gençliğimden, çocukluğumdan hiç bir şey anlayama-

dim. Kimseye genç yaşta evliliği tavsiye etmem. Hayatınızın hatasını yapmış olursunuz.

Çocuk Gelin Hikayesi 18 Semanur TAŞAN

1976 yılında Afyon'da doğdum. Henüz 16 yaşında iken köylümüzden biriyle evlendim. O zamanlar evlilik nedir bilmezdim, ama babama karşı da gelemezdim. Daha çok küçükken evli gibi sorumluluklarım vardı. Kardeşlerime ben bakardım. Evin bütün işleri benden bilinirdi. 10 yaşında yemek yapardım. Ama evlilik bunlardan çok öte bir sorumluluk gerektiriyormuş.

17 yaşında ilk çocuğuma hamile kaldım. Nasıl bir hamilelikti anlatamam. Bir de üstüne eşimin kumar ve içki sevdası birleşince işin içinden çıkamaz oldum. Hamile halimle hem bütün işleri görürdüm bir de üstüne azar işitip dayak yerdim. Sebebi dersiniz ben bile hala bilmiyorum. Ailemden yardım istemeye çalıştım ama "o senin kocandır biz hiç bir şey yapamayız" dediler. O kadar zor bir hayattı ki benim için bazen ölmeyi bile diliyordum. Kocamın işsiz oluşu bizi daha da bataklığa sürüyordu. Bir komşumuzun yardımı sayesinde eşim iş buldu ve alkolü bıraktı. Daha sonra ikinci çocuğuma hamile kaldım. İkinci hamileliğim daha rahat geçti. Aslında eskiye göre bazı şeyler iyiye gidiyordu ama yaşanan acılar hiç geçmiyordu.

Okuyabilirdim, meslek sahibi olabilirdim, eşimi kendim seçip, aşık olabilirdim. Ama ailem bunların hepsini benden aldı. Şimdi mutlu muyum? İçimde kalmış ukdelerle yaşıyorum. Çocuklarım benim hayata tutunma sebebim. Günden güne sağlığımı kaybetsem de, sahip olduklarımla yetiniyorum. Ama her zaman umut var onu da biliyorum. Şu an tek istediğim çocuklarımın istedikleri hayatları seçmesi ve mutlu olması...

Çocuk Gelin Hikayesi 19 Şerife KARAGÖZ

"Çocuk Gelin" olarak adlandırılan sorunlar gelişmemiş ve gelişmekte olan

ölkelerin başlıca temel sorunlarından olmakla birlikte Türkiye'nin de temel sorunlarından biridir ve çok fazla önem arz etmektedir. "Çocuk Gelinler" ile yapacağımız çalışmada; hikâyenin asıl kişisine "Çocuk Geline" birebir ulaşma, konuşabilme durumum olmadığı için onun hikâyesini ikinci kişinin ağzından komşusundan dinledim.

Bu hikâyenin uzantısı, doğuşu Manisa'nın Akhisar ilçesine dayanmaktadır. Hikâyedeki çocuk gelinin annesi ve babası hayatta olup ablası ile beraber hane halkı dört kişiden oluşmaktaymış. Babasının bir işi yokmuş. Zamanını kahve de kumar oynayarak, at yarışları oynayarak, ailesi, eşi ve çocukları umurunda olmayarak yaşamını sürdürmekteymiş. Annesi ise evi geçindirebilmek için çalışmaktaymış fakat o da çocuklarına karşı ilgisizmiş. Örneğin, çocuklarının veli toplantılarına yengesi, teyzeyi gitmekteymiş. Hâl böyle olunca çocuklar da bir o kadar şımarık olmaya başlamışlar. Okulda sınıfın haylazlarındanmış. Bir gün okulda hocalarının arabalarını spreyci boya ile boyamışlar. Okul müdürü velilerini her çağırdığında teyzesi veya yengesi gittiği için bu çocukların annesi babası yok mu? Onlar gelsin artık. Bu çocuklar okulun, arkadaşlarının düzenini iyice bozmaya başladı demeye başlamış ama tüm bunlara rağmen annesi babası çocuklarının ne yaptığı ile ilgilenmiyorlarmış. Onların şımarık ve haylaz olduklarını bilmelerine rağmen herhangi bir düzeltici ya da uyarıcı önlem almıyorlarmış.

Çocuk gelin Yasemin'in ablası da liseyi okumamış, ortaokuldan sonra bir yerde çalışmaya başlamış ve 18 yaşını doldurunca nişanlanmış. Nişanlanınca nişanlısıyla gezmeye tozmaya başlamış. Yasemin'i yanında istemiyormuş. Yasemin de ablasına özenmiş ve eğer ben de nişanlanırsam bu şekilde gezmelere gidebilirim diye düşünmeye başlamış. Ailesi Yasemin şımarık olduğu için lisede okutmamış. Zaten Yasemin de zar zor bitirdiği ortaokuldan sonra okula devam etmek istememiş.

Ailesi onu yatılı bir kuran kursuna göndermiş. Orada kursa ara sıra gelen tüpçü ile tanışmışlar. Tüpçü Yaseminden sekiz yaş büyükmüş, aralarında anlaşmışlar ve Yasemin on altı yaşında iken evden kaçmış, tüpçü ile evlenmişler. 11 kardeşli bir evde 9 erkek kardeşi, eşi, kayınvalidesi ile birlikte yaşıyorlarmış. Bir sene sonra hemen çocukları olmuş. Çocuk konuşmaya başladığında Yasemin'e ismi ile hitap ederken babaannesine anne diye hitap etmekteymiş.

Çünkü hanedeki herkes babaannesine anne diye hitap ediyormuş. Yasemin bu yaşamından mutlu olmadığı için geriye baba evine dönmek istemiş ama babası eğer bu eve geriye dönersen seni öldürürüm diye tehdit etmiş.

Eskiden kendi evindeyken haylaz, şımarık biri iken şimdi kayınvalidesinin aldığı kıyafetleri giyiyormuş. Kendisinin tek başına çarşıya çıkmasına izin vermiyorlarmış. Şimdi iki çocuğu varmış, ilk çocuğu okula başlamış, dördüncü sınıfa gidiyormuş, ama okuma yazmayı hala öğrenememiş. Okulda çok sorunlu bir öğrenciymiş, herkesle kavga ediyormuş.

Hikâyemizin kahramanı Yasemin şu an 25 yaşındaymış ama 30 yaşında gibi gözüküyormuş. Hiçbir sosyal yaşantısı yokmuş defalarca intihara kalkışmış. Şu an psikolojik tedavi almaktaymış.

Çocuk Gelin Hikayesi 20

Seda KATI

'Çocuk gelin ayıbına hayır' projesi kapsamında görüştüğüm kişi 40 yaşında bir kadındı. 14 yaşında evlendiğini ve buna bir bakıma mecbur kaldığını, nişanlandığında bunun farkında bile olamayacak kadar küçük olduğunu belirtti. Kendisi 4 kız kardeş olduklarını ve çok küçük yaşta annesi ve babasını kaybettiğini, bir ablasının evli olduğunu ve 3 kız kardeş tek yaşamak zorunda olduklarını söyledi. Anne ve babasını kaybettikten sonra köyde zorlanmışlar ve 3 kız oldukları için hoş karşılanmamışlar. Daha sonra diğer ablasının da evlenmeye karar verdiğini, kendisinin ve kız kardeşinin de abalarının yanında kalmaya karar verdiklerini söyledi. Küçük kız kardeşi Ankara'da yaşayan evli olan ablasının yanında kalacak, kendisi de evlenmeye karar veren ablasıyla birlikte yaşayacaktı.

Küçük kız kardeşi Ankara'ya ablasının yanına gönderildikten sonra kendisi de ablasının evlendiği kişinin köyünde ablasının evlendiği kişinin ilk eşinden olan 6 çocuğu, ablası ve eniştesi ile yaşamaya başlamış. Ablası ve eniştesi, onu eniştesinin ilk eşinden olan oğluyla evlendirmeye karar vermişler. Eniştesinin oğluyla evlenme fikrini başta kendisi de bilmiyormuş. Küçük oldukları için fikirleri de sorulmamış. Evlendirileceği kişi askere giderken nişan yap-

mışlar ve ne kendisi ablasına ne de evleneceği kişi babasına karşı gelmemiş.

Üvey yeğeni askerden gelir gelmez yine hiçbir şeyin farkında olmadan evlendirilmişler. Evlendiğinde kendisi 14, eşi ise 21 yaşındaymış. Evlendikten sonra da aynı evde yaşadıkları için hiçbir şeyin farkında olmamış. 15 yaşında ise ilk bebeğini kucağına almış ve daha kendisi de çocuk olduğu için anneliğin nasıl bir duygu olduğunu hiç anlamamış. Daha sonra 2 kez daha hamile kalmış ve ikisi de düşükle sonuçlanmış. Bunların sonucunda hamile kalmaktan hep korkmuş. Eşi 2. çocuğu istediği için bir süre tedavi görmüş ve tedavi sonrasında tekrar hamile kalmış ve 2. Çocuğunu da 19 yaşında doğurmuş. Bu çocuktan sonra anneliği biraz olsun anlayabilmiş ve farkında olarak yaşamaya başlamış.

Bir yıl sonra eşi Arabistan'a çalışmaya gitmiş. Kendisi, çocukları, ablası ve eniştesi şehir merkezine taşınmışlar. Eşi uzun süre Arabistan da çalışıp geldikten sonra kendisiyle sürekli tartışmalar yaşamışlar. Eşi hiçbir şekilde dışarıya çıkmasına izin vermiyor, Kısa kollu dahi giydirmiyor, en ufak bir şeyde kavga çıkarıp şiddet uygulamaya başlamış. 3 yıl bu şekilde kavgalar tartışmalar devam etmiş fakat kadın ablasının üvey olduğu için, aynı evde oldukları için ve çocukları olduğu için hep susmuş. Uzun zaman geçtikten sonra eşi ailesi yardımıyla bu tarz şiddet içeren özelliklerinden kurtulmuş ve eşini biraz daha rahat bırakmış. İlk zamanlar evliliğinin iyi olmadığını ve çok sıkıntı çektiğini söylese de zaman geçtikçe ve çocukları büyüdükçe eşinin de kendini düzeltmesiyle bu sorunların ortadan kalktığını ve şu an durumunun iyi olduğunu düşünüyor. Ama her ne olursa olsun erken yaşta evlendiği için hem çocukluğunu hem gençliğini yaşayamadığını ve her zaman gençlere çok özendiğini, onlara imrenerek baktığını söyledi. Hayattaki en büyük uhtesinin ise okuyamamak olduğunu söylüyor ve eğer imkan olsaydı çok güzel başarılar elde edeceğini düşünüyor. Okumak hayatındaki en büyük gayesi olduğu için kızını ve oğlunu bu konuda sonuna kadar desteklemiş ve şu an kızı Tunceli'de matematik öğretmeni, oğlu ise İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde 3.sınıf öğrencisi. Kendisi okuyamasa bile hayattaki en büyük isteğini çocukları gerçekleştirdiği için çok mutlu olduğunu, onların varlığı ve başarısı sayesinde hayata tutunduğunu dile getirdi.

Çocuk Gelin Hikayesi 21

Zehra KABLAN

Gamze hanım, 10 senelik evli, 28 yaşında, ev hanımı.

18 yaşında evlendim. Geriye dönüp baktığımda tam anlamıyla iyi ki evlenmişim diyemiyorum. Bunun sebebi eşimi sevmemem değil aslında.

- Biraz anlatır mısınız?

- İlk evlendiğimde "evlilik nedir?", insanlar niçin yuva kurarlar?, sevgi paylaşmak adına fikirlerim tam oluşmamıştı. Eşimle görücü usulü tanışmış olmanın verdiği utangaçlık aramızdaki bağın kuvvetlenmesini zorlaştırdı. Bu nedenle ilk 5 senemi evlilikten saymıyorum.

- Sorunlarınız neler?

Evliliğin gereklerinden olan cinsel konularda çok bilgisizdim. Kulaktan dolma hikâyelerle kendimi çok korkmuş, ürkek hissediyordum. Eşim benden yaşça büyük olmasına rağmen çok da anlayışlı değildi. Düşününce hayata bakış açımın, tepkilerimin çok çocuksu olduğunu fark ediyorum. Aslında çocuksudan öte. Çocukmuşum. Yeni fark ediyorum. Aslında en büyük probleminiz eşimin ailesi ile birlikte yaşamamız. Yaşım küçük olduğu için daha fazla ezildim. İçime kapandım. Eşimin ailesi bize birbirimizi tanımamız için hiç fırsat vermedi. Sürekli kayınvalidem ve kayınbabamla birlikteyiz. Akşama kadar onların izlediklerini izliyor, onlarla konuşuyorum. Eşim akşam geç geliyor. Yorgun olduğu için de benimle oturup vakit geçiremiyor.

- Liseyi okumamışsınız. Devam etmeyi hiç düşünmediniz mi? Neden?

- Okula devam etmemek benim kararım. Aslında ailem okumak istesem desteklerdi. Okul hayatı bana hep zor gelmişti. Ablam da okumadı, evlendi, mutluydu. Ben de hedeflerimi bu yöne çevirdim. "Ailem olsun, herkes okumak zorunda değil" dedim.

- Hedeflerinize ulaştınız mı peki?

- Eşimle çocuğumuz olmadı. Erken yaşta evlendiğim için cahillikten çocuğum olmuyor diye çok farklı şeyler yaptım. Doktorlar, ilaçlar, bitkisel yöntemler, hepsi. Kimse de dur kızım daha gençsiniz. Biraz zaman geçsin çocu-

ğunuz olur demedi. Şu an ne eşimde ne bende sorun gözüküyor ama bence biz bu 10 yıllık süreçte stresle, ilaçla bebeğimiz olacaksa da olmayacak hale getirdik.

- *Şimdiki aklım olsa diyorsunuz hep. Ne yapardınız şimdiki aklınızla peki?*

- Maalesef bunları söylemek çok üzüyor beni. Okuluma devam ederdim. Öğretmen olurdu mesela. Kendi maaşım olurdu. Evlenmezdim. Şimdi tek başıma dışarı çıkamıyorum. O zaman çıkardım, gezerdim. Arkadaşlarım olurdu. Annem, ablam var ama her şeyi anlatamıyor insan. Öyle işte....Ama seviyorum eşimi. Çaba gösteriyor o da benim için her ne kadar yetmese de.

Çocuk Gelin Hikayesi 22

Zehra KABLAN

Sevim hanım; evli, 4 çocuk annesi, 64 yaşında ev hanımı: 13 yaşında evlendim. Ablamı istemeye gelmişler ama en çok beni beğenmişler. Ben de okuldan gelmişim. Neyimi beğendilerse

- *Erken yaşta evlenmişsiniz. Hatta çocuktunuz. Sizi nasıl etkiledi bu evlilik?*

- Hayat boyu mutsuz oldum. Hala da mutsuzum. Sevmediğim, tanımadığım biriyle evlendim. Biraz zorla gibi oldu. İstemem dedim ama beni vermek zorunda kaldılar. Eşim kötü bir adamdı. Babam ise sessiz, sakın. Arkası yoktu işte. Bela olmasın dedim, evlendim.

- *Mutsuzluğunun sebebi nedir anlatır mısınız?*

- Hep şiddet gördüm. Gencecik bir kızken hep hakarete uğradım, ezildim, sevilmedim. Kaynanam bütün işleri yaptırırdı bana. Hiç bilmezdim hâlbuki. Ev işi yapmak öğrenilir de yaşamak, yaşadığını hissetmek zordu o yıllarda. Eşim Almanya'ya gider aylarca gelmezdi. O yokkan herkes bana hizmetçi muamelesi yapardı.. 11 kez hamile kaldım. Ya düşük yaptım, ya çocuklarım öldü. 4 tane var sadece. Hepsini yalnız atlattım. Hiç destekçim olmadı. Kendi ailemle görüşmeme izin yoktu zaten. Eşim aylarca gelmezdi. Geldiğinde de sofraları devirir, çocukları döverdi. O yüzden gelsin istemezdim. Çocukları hep hamur işi

ile büyüttüm. Çok zor geçindik.

- *Çocuklarınızla aranız nasıl peki? Bu durum onları etkiledi mi?*

- Hepsiyle aram çok iyi değil. Hep dayak yiyen, hastalanan, aylarca hasta yatan bir anneleri vardı. Hepsi beni çok sever ama gerçek bir anne evlat olmadık. Ya benden ayrı amcalarında kaldılar ya ben Almanya'ya gitmek zorunda kaldım, çocuğumu burada bıraktım. Bir sürü şey yaşadık işte. Koskoca bir ömür boşuna geçti.

- *Gençlere ne tavsiye edersiniz peki?*

Hep söylüyorum okuyun. Kızlar okusun. Ekmeğinizi elinize alın. Gerektiğinde gitmeği bilin. Ben bilemedim, benim imkânım yoktu. Kimi gönlünüz isterse onunla evlenin. İnsan olsun. Benim kocam çok yakışıklıydı, ne oldu? Dürüst, vicdanlı insanları bulun, hayatınızı yaşayın. Bilmeden, istemeden yapmayın bir şeyi. Ezdirmeyin kendinizi.....

